

Ubiegające się o udzielenie ochrony międzynarodowej osoby o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych

Elementy przekrojowe

Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych

Elementy przekrojowe

Listopad 2024 r.

19 stycznia 2022 r. Europejski Urząd Wsparcia w dziedzinie Azylu (EASO) przekształcił się w Agencję Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA). Wszystkie odniesienia do EASO, produktów i organów EASO należy rozumieć jako odniesienia do EUAA.

Dokument ukończony w październiku 2024 r.

Ani Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA), ani żadna osoba działająca w imieniu EUAA nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania zamieszczonych poniżej informacji.

Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2026

Print ISBN 978-92-9418-024-7 doi:10.2847/0669601 BZ-01-24-015-PL-C

PDF ISBN 978-92-9418-023-0 doi:10.2847/6768968 BZ-01-24-015-PL-N

© Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA), 2026

Kopiowanie dozwolone pod warunkiem podania źródła.

W przypadku wykorzystania lub kopiowania elementów, które nie są własnością EUAA, konieczne może być uzyskanie zgody bezpośrednio od właściwych podmiotów prawa autorskiego. EUAA nie posiada praw autorskich do następujących elementów:

– okładka, ilustracja, FotografiaBasica, © 476725956, 2015.

O poradniku

Dlaczego przygotowano niniejszy poradnik? Misją Agencji Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA) jest ułatwianie i wspieranie działań państw członkowskich Unii Europejskiej (UE) i państw stowarzyszonych w ramach Schengen (państw UE+ ⁽¹⁾) we wdrażaniu wspólnego europejskiego systemu azylowego (WESA). Zgodnie z ogólnym założeniem, jakim jest promowanie prawidłowego i skutecznego wdrażania WESA oraz umożliwienie konwergencji, EUAA opracowuje wspólne standardy i wskaźniki operacyjne, a także praktyczne narzędzia i wytyczne. EUAA zobowiązuje się m.in. do wspierania państw UE+ w działaniach na rzecz ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych (SOGIESC).

Jak korzystać z niniejszego poradnika? Niniejszy praktyczny poradnik składa się z trzech odrębnych, choć wzajemnie powiązanych i uzupełniających się części, z których każda porusza inne zagadnienia związane z SOGIESC w kontekście azylu.

- Część **Elementy przekrojowe** zawiera informacje i wytyczne o charakterze przekrojowym, mające zastosowanie zarówno do procedury azylowej, jak i do przyjmowania, w tym dotyczące ram prawnych, bezpiecznej przestrzeni i komunikacji inkluzywnej, tłumaczenia ustnego, przekazywania informacji, budowania zdolności, współpracy i koordynacji.
- Część **Przyjmowanie** zawiera wytyczne i praktyczne zalecenia dotyczące projektowania systemów przyjmowania i zarządzania nimi oraz zapewniania warunków przyjmowania z uwzględnieniem szczególnych potrzeb osób LGBTIQ w zakresie przyjmowania, na poziomie zarówno indywidualnym, jak i zbiorowym.
- Część **Procedura rozpatrywania wniosku** zawiera praktyczne wskazówki dotyczące kluczowych aspektów rozpatrywania wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej opartych na przesłankach związanych z SOGIESC, obejmujące rejestrację, przesłuchanie, ocenę dowodów i ryzyka, a także analizę prawną.

Poradnik opracowano w trakcie procesu reformy WESA. Instrumenty nowego paktu o migracji i azylu weszły w życie w czerwcu 2024 r., a zaczną obowiązywać w czerwcu 2026 r. Poradnik zawiera odniesienia do obu ram prawnych, w zależności od ich znaczenia dla danego zagadnienia.

Poradnik uzupełniony jest [notą informacyjną](#), która zawiera szczegółowe informacje na temat pojęć i terminów związanych z SOGIESC.

Do kogo skierowany jest ten poradnik? Praktyczny poradnik jest przeznaczony przede wszystkim dla personelu pracującego bezpośrednio z osobami ubiegającymi się o udzielenie ochrony międzynarodowej w ramach procedury azylowej: funkcjonariuszy zajmujących się rejestracją, urzędników prowadzących postępowanie oraz personelu odpowiedzialnego za przyjmowanie. Określone sekcje są również skierowane do kadry kierowniczej i decydentów. Ponadto poradnik może być użyteczny dla każdej osoby lub organizacji działającej w obszarze azylu lub zaangażowanej w ten obszar.

⁽¹⁾ 27 państw członkowskich UE oraz Islandia, Liechtenstein, Norwegia i Szwajcaria.

Każda z jego części skierowana jest do nieco innej grupy odbiorców, w zależności od treści i zakresu.

- Część **Elementy przekrojowe** przeznaczona jest przede wszystkim dla całego spektrum pracowników organów krajowych. Wybrane sekcje oznaczone jako „Dla kadry kierowniczej” lub „Dla decydentów” są wyraźnie skierowane do tych grup zawodowych w kontekście azylu. Część ta może być również przydatna dla innych stron zaangażowanych w kwestie azylowe (np. organizacji społeczeństwa obywatelskiego).
- Część **Przyjmowanie** skierowana jest przede wszystkim do personelu odpowiedzialnego za przyjmowanie, a także do innych stron, które są zaangażowane w ten proces lub pracują bezpośrednio z osobami ubiegającymi się o ochronę w ramach systemu przyjmowania (np. organizacji społeczeństwa obywatelskiego). Wybrane sekcje oznaczone jako „Dla kadry kierowniczej” lub „Dla decydentów” są wyraźnie skierowane do tych grup zawodowych w kontekście przyjmowania.
- Część **Procedura rozpatrywania wniosku** skierowana jest przede wszystkim do funkcjonariuszy zajmujących się rejestracją oraz urzędników prowadzących postępowania azylowe. Może być również użyteczna dla urzędników odpowiedzialnych za badanie jakości, doradców prawnych oraz decydentów w krajowych organach rozstrzygających, jak również dla każdej osoby pracującej lub zaangażowanej w działalność w dziedzinie ochrony międzynarodowej w kontekście UE.

W jaki sposób opracowano ten poradnik? Poradnik opracowano w ramach skoordynowanego podejścia trzech sieci EUAA. Wsparcie i koordynację działań związanych z jego opracowaniem zapewniła EUAA.

- **Elementy przekrojowe** oraz **nota informacyjna** zostały opracowane przez ekspertów z organów ds. azylu i przyjmowania, organizacji międzynarodowych, organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz środowisk akademickich, z cennym wkładem Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR) oraz ILGA-Europe. Przed finalizacją przeprowadzono konsultacje z państwami UE+ za pośrednictwem sieci ekspertów ds. osób wymagających szczególnego traktowania EUAA.
- Część dotycząca **przyjmowania** została opracowana przez ekspertów z organów ds. przyjmowania oraz organizacji społeczeństwa obywatelskiego, z cennym wkładem UNHCR oraz ILGA-Europe. Przed jej finalizacją przeprowadzono konsultacje z państwami UE+ za pośrednictwem sieci organów ds. przyjmowania EUAA.
- **Procedura rozpatrywania wniosku** została opracowana przez ekspertów z całej UE, z cennym wkładem Komisji Europejskiej, UNHCR, Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) oraz Europejskiej Rady ds. Uchodźców i Wypędzonych. Przed finalizacją przeprowadzono konsultacje ze wszystkimi państwami UE+ za pośrednictwem sieci ds. procedur azylowych EUAA.

Jak niniejszy poradnik odnosi się do ustawodawstwa krajowego i praktyki krajowej? Poradnik ten stanowi narzędzie tzw. miękkiej konwergencji. Nie jest on prawnie wiążący, ale odzwierciedla wspólnie uzgodnione standardy przyjęte przez zarząd EUAA 31 października 2024 r.

Jak niniejszy poradnik odnosi się do innych narzędzi EUAA? Każdą z części niniejszego praktycznego poradnika należy czytać łącznie z innymi dostępnymi praktycznymi poradnikami i narzędziami EUAA.

Elementy przekrojowe należy czytać łącznie z dokumentem *Guidance on Vulnerability in Asylum and Reception: Operational Standards and Indicators* [Wytyczne dotyczące szczególnych potrzeb w dziedzinie azylu i przyjmowania: standardy operacyjne i wskaźniki] ⁽²⁾ oraz z portalem EUAA „Let’s Speak Asylum” [Porozmawiajmy o azylu] ⁽³⁾.

Część **Przyjmowanie** należy czytać łącznie z Wytycznymi EASO dotyczącymi warunków recepcyjnych ⁽⁴⁾, Wytycznymi EASO dotyczącymi warunków recepcyjnych dzieci bez opieki ⁽⁵⁾ oraz Wytycznymi EASO dotyczącymi planowania i zarządzania sytuacjami kryzysowymi w kontekście zapewnienia pomocy socjalnej dla osób ubiegających się o ochronę międzynarodową ⁽⁶⁾. Wszystkie te poradniki są uzupełnione o treść dokumentów pt. *Guidance on Vulnerability in Asylum and Reception: Operational Standards and Indicators* [Wytyczne dotyczące szczególnych potrzeb w dziedzinie azylu i przyjmowania: standardy operacyjne i wskaźniki] ⁽⁷⁾ oraz *Guidance on Reception: Operational standards and indicators* [Wytyczne dotyczące przyjmowania: standardy operacyjne i wskaźniki] ⁽⁸⁾.

Procedurę rozpatrywania wniosku należy czytać łącznie z Poradnikiem praktycznym EASO: *Przesłuchanie* ⁽⁹⁾, *Poradnikiem praktycznym dotyczącym oceny materiału dowodowego i oceny ryzyka* ⁽¹⁰⁾, *Poradnikiem praktycznym EASO: Kwalifikowanie do objęcia ochroną międzynarodową* ⁽¹¹⁾ oraz *Poradnikiem praktycznym dotyczącym kolejnych wniosków* ⁽¹²⁾.

Zastrzeżenie prawne

Niniejszy poradnik został opracowany bez uszczerbku dla zasady, że jedynie Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej może dokonywać miarodajnej wykładni prawa UE.

Podziękowania

EUAA składa podziękowania niżej wymienionym członkom grupy roboczej, którzy przyczynili się do opracowania tej części poradnika oraz towarzyszącej jej noty informacyjnej: Farah Abdi

⁽²⁾ EUAA, *Guidance on Vulnerability in Asylum and Reception: Operational standards and indicators* [Wytyczne dotyczące szczególnych potrzeb w dziedzinie azylu i przyjmowania: standardy operacyjne i wskaźniki], maj 2024 r.

⁽³⁾ Portal EUAA, „Let’s Speak Asylum” [Porozmawiajmy o azylu].

⁽⁴⁾ EASO, *Wytyczne EASO dotyczące warunków recepcyjnych: standardy operacyjne i wskaźniki*, wrzesień 2016 r.

⁽⁵⁾ EASO, *Wytyczne dotyczące warunków recepcyjnych dzieci bez opieki: standardy operacyjne i wskaźniki*, grudzień 2018 r.

⁽⁶⁾ EASO, *Wytyczne EASO dotyczące planowania i zarządzania sytuacjami kryzysowymi w kontekście zapewnienia pomocy socjalnej dla osób ubiegających się o ochronę międzynarodową*, 2018.

⁽⁷⁾ EUAA, *Guidance on Vulnerability in Asylum and Reception: Operational standards and indicators* [Wytyczne dotyczące szczególnych potrzeb w dziedzinie azylu i przyjmowania: standardy operacyjne i wskaźniki], maj 2024 r.

⁽⁸⁾ EUAA, *Guidance on Reception: Operational standards and indicators* [Wytyczne dotyczące przyjmowania: standardy operacyjne i wskaźniki], maj 2024 r.

⁽⁹⁾ EASO, *Poradnik praktyczny EASO: Przesłuchanie*, grudzień 2014 r.

⁽¹⁰⁾ EUAA, *Poradnik praktyczny dotyczący oceny materiału dowodowego i oceny ryzyka*, styczeń 2024 r.

⁽¹¹⁾ EASO, *Poradnik praktyczny EASO: Kwalifikowanie do objęcia ochroną międzynarodową*, 2018 r.

⁽¹²⁾ EASO, *Poradnik praktyczny dotyczący kolejnych wniosków*, grudzień 2021 r.

(Transgender Europe – TGEU), Nuno Ferreira (Uniwersytet w Sussex), Linda Rognlien Alsager (Norweska Dyrekcja ds. Imigracji), Daniel Redondo (Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji, biuro regionalne dla Europejskiego Obszaru Gospodarczego, UE i NATO) oraz Rustem Yunusov (Szwedzki Urząd ds. Migracji i Uchodźców).

Szczególne podziękowania kierujemy również do członków sieci ekspertów ds. osób wymagających szczególnego traktowania EUAA, UNHCR oraz ILGA-Europe za ich spostrzeżenia i konstruktywny wkład na etapie opracowywania.

Uwagi dotyczące terminologii

Terminologia stosowana w poradniku odzwierciedla obecny dorobek UE w zakresie prawa azylowego oraz mające zastosowanie instrumenty międzynarodowe, a także zmiany tej terminologii odzwierciedlone w doktrynie, dokumentach programowych, odpowiednich strategiach UE itp.

- Termin „azyl” odnosi się do całego procesu azylowego, w tym również do przyjmowania.
- Terminy „procedura azylowa” lub „procedury azylowe” są stosowane zamiennie.
- Termin „przyjmowanie” odnosi się wyłącznie do przyjmowania.
- Termin „funkcjonariusz zajmujący się rejestracją” oznacza członka personelu właściwego organu krajowego, zaangażowanego na dowolnym etapie rejestracji lub złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej.
- Termin „urzędnik prowadzący postępowanie” odnosi się do urzędnika, który prowadzi określone etapy postępowania w sprawach o udzielenie ochrony międzynarodowej, takie jak przesłuchania lub inne rozmowy z osobami ubiegającymi się o ochronę międzynarodową.
- Termin „pracownik systemu przyjmowania” oznacza praktyka mającego bezpośredni kontakt z osobami ubiegającymi się o udzielenie ochrony międzynarodowej w kontekście przyjmowania, niezależnie od tego, czy jego pracodawcą jest organ rządowy, organizacja pozarządowa, podmiot prywatny czy władza lokalna. Do tej kategorii zaliczają się między innymi pracownicy socjalni, personel edukacyjny i medyczny, tłumacze ustni, pracownicy administracyjni lub koordynatorzy.
- Termin „członek kadry kierowniczej” odnosi się do członka personelu krajowych organów ds. azylu lub przyjmowania odpowiedzialnego za zarządzanie zasobami oraz kierowanie zespołami pracowników (np. działami, jednostkami organizacyjnymi itp.). Osoba ta może być również odpowiedzialna za opracowywanie, zatwierdzanie lub monitorowanie wdrażania procedur operacyjnych i organizacji pracy.
- Termin „ubiegające się o ochronę osoby o zróżnicowanej SOGIESC” jest używany zamiennie z terminem „osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę”.

Spis treści

Wykaz skrótów.....	9
Wprowadzenie	11
1. Ramy prawne	12
1.1. Prawo UE a ubiegające się o ochronę osoby o zróżnicowanej SOGIESC	14
1.1.1. Osoby ubiegające się o ochronę z powodu SOGIESC jako członkowie określonej grupy społecznej.....	19
1.1.2. Dowody w sprawach opartych na przesłankach związanych z SOGIESC	22
1.2. Europejski Trybunał Praw Człowieka i azyl.....	23
2. Interseksjonalność w dziedzinie azylu	25
3. Komunikacja inkluzyjna i tworzenie bezpiecznych przestrzeni.....	31
3.1. Tworzenie bezpiecznych przestrzeni.....	31
3.2. Inkluzyjny język i sposób komunikacji.....	35
3.2.1. Samookreślenie się i używanie właściwych zaimków	36
3.2.2. Jak nie wykluczać nikogo w komunikacji.....	36
4. Tłumaczenia ustne	40
5. Udzielanie informacji, budowanie zdolności i zwiększanie świadomości.....	45
5.1. Rodzaje informacji.....	45
5.1.1. Ochrona międzynarodowa i podstawy udzielenia azylu.....	45
5.1.2. Informacje o procedurze i pomoc prawna	47
5.1.3. Warunki i proces przyjmowania	48
5.1.4. Informacje o organizacjach LGBTIQ	49
5.2. Jak udzielać informacji.....	50
5.2.1. Widoczność różnorodności i SOGIESC.....	53
5.3. Budowanie zdolności personelu w zakresie SOGIESC	54
5.4. Zwiększanie świadomości w zakresie SOGIESC osób ubiegających się o ochronę..	56
6. Współpraca i koordynacja	59
7. Zarządzanie danymi i statystyki	63
7.1. Znaczenie tworzenia statystyk dotyczących azylu w odniesieniu do SOGIESC	64
7.2. Sposoby przetwarzania danych dotyczących SOGIESC	67
7.2.1. Pseudonimizacja	67
7.2.2. Anonimizacja.....	68

Legenda

Legenda wskazuje konkretną grupę docelową dla poszczególnych rozdziałów tej części: decydentów, członków kadry kierowniczej oraz pracowników systemu recepcyjnego w kontekście przyjmowania. Każdej z tych grup przypisano odrębną ikonę, aby ułatwić identyfikację odpowiednich rozdziałów.

Ikona	Grupa docelowa	Rozdziały
	Decydent	1. Ramy prawne 2. Intersekcjonalność w dziedzinie azylu 3. Komunikacja inkluzywna i tworzenie bezpiecznych przestrzeni 4. Tłumaczenie ustne 5. Udzielanie informacji, budowanie zdolności i zwiększanie świadomości 6. Współpraca i koordynacja 7. Zarządzanie danymi i statystyki
	Członek kadry kierowniczej	1. Ramy prawne 2. Intersekcjonalność w dziedzinie azylu 3. Komunikacja inkluzywna i tworzenie bezpiecznych przestrzeni 4. Tłumaczenie ustne 5. Udzielanie informacji, budowanie zdolności i zwiększanie świadomości 6. Współpraca i koordynacja 7. Zarządzanie danymi i statystyki
	Pracownik systemu recepcyjnego	1. Ramy prawne 2. Intersekcjonalność w dziedzinie azylu 3. Komunikacja inkluzywna i tworzenie bezpiecznych przestrzeni 4. Tłumaczenie ustne 5. Udzielanie informacji, budowanie zdolności i zwiększanie świadomości
	Funkcjonariusz zajmujący się rejestracją	1. Ramy prawne 3. Komunikacja inkluzywna i tworzenie bezpiecznych przestrzeni 4. Tłumaczenie ustne 5. Udzielanie informacji, budowanie zdolności i zwiększanie świadomości
	Urzędnik prowadzący postępowanie	1. Ramy prawne 2. Intersekcjonalność w dziedzinie azylu 3. Komunikacja inkluzywna i tworzenie bezpiecznych przestrzeni 4. Tłumaczenie ustne 5. Udzielanie informacji, budowanie zdolności i zwiększanie świadomości

Wykaz skrótów

Skrót	Definicja
dyrektywa w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona)	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej (wersja przekształcona)
dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona)	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (wersja przekształcona)
dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1346 z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania osób ubiegających się o ochronę międzynarodową
EASO	Europejski Urząd Wsparcia w dziedzinie Azylu
EKPC	europejska konwencja praw człowieka
ETPC	Europejski Trybunał Praw Człowieka
EUAA	Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu
FRA	Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej
IOM	Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji
Karta	Karta praw podstawowych Unii Europejskiej
Konwencja dotycząca statusu uchodźców	Konwencja dotycząca statusu uchodźców z 1951 r. oraz protokół do niej z 1967 r. (określana w prawodawstwie UE dotyczącym azylu i przez TSUE jako „konwencja genewska”)
LGBTIQ	lesbijki, geje, osoby biseksualne, transpłciowe, interseksualne i queer
państwa członkowskie	państwa członkowskie UE
państwa UE+	państwa członkowskie UE i państwa stowarzyszone w ramach Schengen (Islandia, Liechtenstein, Norwegia i Szwajcaria)
RODO	ogólne rozporządzenie o ochronie danych – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE

Skrót	Definicja
rozporządzenie Dublin III	rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (wersja przekształcona)
rozporządzenie w sprawie kwalifikowania	rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1347 z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako osób korzystających z ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony, zmieniające dyrektywę Rady 2003/109/WE oraz uchylające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE
rozporządzenie w sprawie procedury azylowej	rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1348 z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie ustanowienia wspólnej procedury ubiegania się o ochronę międzynarodową w Unii i uchylenia dyrektywy 2013/32/UE
rozporządzenie w sprawie reagowania na sytuacje kryzysowe	rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1359 z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie reagowania na sytuacje kryzysowe i sytuacje spowodowane działaniem siły wyższej w dziedzinie migracji i azylu oraz w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) 2021/1147
rozporządzenie w sprawie zarządzania azylem i migracją	rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1351 z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie zarządzania azylem i migracją, zmiany rozporządzeń (UE) 2021/1147 i (UE) 2021/1060 oraz uchylenia rozporządzenia (UE) nr 604/2013
SOGIESC	orientacja seksualna, tożsamość płciowa, ekspresja płciowa i cechy płciowe
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
UDI	Norweska Dyrekcja ds. Imigracji
UK	Zjednoczone Królestwo
UNHCR	Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców
WESA	wspólny europejski system azylowy

Wprowadzenie

WESA oraz inne instrumenty prawne UE zapewniają ochronę osobom ubiegającym się o ochronę międzynarodową, które mają uzasadnioną obawę przed prześladowaniem ze względu na swoją orientację seksualną, tożsamość płciową, ekspresję płciową lub swoje cechy płciowe. Państwa członkowskie opracowują i przyjmują również własne ramy prawne, politykę, narzędzia i wytyczne dotyczące postępowania z ubiegającymi się o ochronę osobami o zróżnicowanej SOGIESC w kontekście procedur azylowych i przyjmowania. Mimo to decydenci, członkowie kadry kierowniczej oraz personel pracujący bezpośrednio z osobami LGBTIQ często nadal napotykają trudności w identyfikowaniu szczególnych potrzeb tej grupy w kontekście azylowym i odpowiednim reagowaniu na te potrzeby.

Niniejsza część poradnika zawiera informacje i wskazówki dotyczące zagadnień przekrojowych w obszarze azylu, takich jak: ramy prawne, przekazywanie informacji, budowanie zdolności, tłumaczenie ustne, tworzenie bezpiecznych przestrzeni, koordynacja i współpraca, a także zarządzanie danymi i statystyki. Niniejsza część poradnika, jako dokument źródłowy obejmujący szeroki zakres zagadnień przekrojowych, wspiera rozwój podstawowych umiejętności niezbędnych do zrozumienia i oceny potrzeb osób LGBTIQ oraz lepszego reagowania na te potrzeby, a także do stosowania w tym kontekście wrażliwego i profesjonalnego podejścia. Ponadto stanowi praktyczne wsparcie dla organów i personelu w budowaniu inkluzywnego i pełnego szacunku systemu azylowego uwzględniającego osoby o zróżnicowanej SOGIESC.

W tej części poradnika omówiono kluczowe elementy dotyczące SOGIESC; nie wyczerpano jednak wszystkich zagadnień i praktyk związanych z tą tematyką w kontekście azylu i przyjmowania. Dlatego należy go czytać łącznie z pozostałymi częściami poradnika, jedną z nich lub obiema (dotyczącymi [przyjmowania](#) i [procedury rozpatrywania wniosku](#)), w zależności od zadań, roli i mandatu danego czytelnika w kontekście azylowym.

1. Ramy prawne

W kontekście osób LGBTIQ w systemie azylowym istotne jest, aby znać ramy prawne dotyczące ochrony międzynarodowej ogółem, jak również dotyczące wniosków o ochronę opartych na przesłankach związanych z SOGIESC, w tym główne orzecznictwo.

Wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej oparte na przesłankach związanych z SOGIESC mieszczą się w zakresie Konwencji dotyczącej statusu uchodźców z 1951 r. i protokołu z 1967 r. dotyczącego statusu uchodźców (konwencja genewska) ⁽¹³⁾. Konwencja dotycząca statusu uchodźców stanowi fundament międzynarodowego systemu prawnego w zakresie ochrony uchodźców.

Międzynarodową ochronę gwarantowaną przez konwencję genewską w sprawie statusu uchodźców uzupełniają regionalne ustawodawstwo i orzecznictwo. W przypadku UE są to:

- Karta praw podstawowych Unii Europejskiej („Karta”) ⁽¹⁴⁾, w szczególności art. 18, który stanowi podstawę rozwoju WESA ⁽¹⁵⁾;
- nowy pakt o migracji i azylu, opracowany przez **UE** w celu ustanowienia wspólnych standardów w krajach UE+ ⁽¹⁶⁾, odnoszący się do różnych aspektów systemu azylowego ⁽¹⁷⁾, w szczególności:

⁽¹³⁾ Zgromadzenie Ogólne ONZ, [1951 Convention Relating to the Status of Refugees](#) [Konwencja dotycząca statusu uchodźców z 1951 r.], Genewa, 28 lipca 1951 r., Organizacja Narodów Zjednoczonych, Zbiór traktatów ONZ, t. 189, s. 137, i [Protocol relating to the Status of Refugees](#) [Protokół dotyczący statusu uchodźców], 31 stycznia 1967 r., Organizacja Narodów Zjednoczonych, Zbiór traktatów ONZ, t. 606, s. 267 (określana w prawodawstwie UE dotyczącym azylu i przez TSUE jako „konwencja genewska”).

⁽¹⁴⁾ Unia Europejska, [Karta praw podstawowych Unii Europejskiej](#), Dz.U. C 326 z 26.10.2012.

⁽¹⁵⁾ Gil-Bazo, M., [„The Charter of Fundamental Rights of the European Union and the Right to be Granted Asylum in the Union's Law”](#) [Karta praw podstawowych Unii Europejskiej a prawo do uzyskania azylu w prawie Unii], *Refugee Survey Quarterly*, t. 27, nr 3, 2008, s. 33–52.

⁽¹⁶⁾ Należy zauważyć, że nie wszystkie państwa członkowskie UE są związane wszystkimi instrumentami prawnymi wchodzącymi w skład nowego paktu o migracji i azylu, czy to w całości, czy tylko poszczególnymi rozdziałami. Mogą mieć zastosowanie klauzule opt-in i opt-out. Podobnie Islandia, Norwegia i Liechtenstein są związane jedynie niektórymi instrumentami lub tylko ich wybranymi rozdziałami. Więcej informacji na temat odstępstw oraz klauzul opt-in/opt-out obowiązujących w poszczególnych państwach można znaleźć w sekcji „Informacje dodatkowe” na oficjalnej stronie LEX każdego z tych instrumentów (zob. przypis [17](#)).

⁽¹⁷⁾ Nowy pakt o migracji i azylu wejdzie w życie w czerwcu 2026 r. Do tego czasu obowiązuje WESA, obejmujący następujące instrumenty:

- [dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE](#) z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (wersja przekształcona) (Dz.U. L 180 z 29.6.2013),
- [dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE](#) z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (wersja przekształcona) (Dz.U. L 337 z 20.12.2011),
- [dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/32/UE](#) z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej (wersja przekształcona) (Dz.U. L 180 z 29.6.2013) oraz
- [rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady \(UE\) nr 604/2013](#) z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (wersja przekształcona) (Dz.U. L 180 z 29.6.2013).

- normy dotyczące przyjmowania osób ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej (dyrektywa (UE) 2024/1346 – dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.) ⁽¹⁸⁾;
- kwalifikowanie obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako osób korzystających z ochrony międzynarodowej (rozporządzenie (UE) 2024/1347 – rozporządzenie w sprawie kwalifikowania) ⁽¹⁹⁾;
- procedury udzielania i cofania ochrony międzynarodowej (rozporządzenie (UE) 2024/1348) ⁽²⁰⁾;
- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1351 w sprawie zarządzania azylem i migracją, ustanawiające m.in. kryteria i mechanizmy ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (rozporządzenie w sprawie zarządzania azylem i migracją) ⁽²¹⁾;
- kontrole przesiewowe obywateli państw trzecich na granicach zewnętrznych (rozporządzenie (UE) 2024/1356) ⁽²²⁾;
- rozporządzenie (UE) 1359/2024 w sprawie reagowania na sytuacje kryzysowe i sytuacje spowodowane działaniem siły wyższej w dziedzinie migracji i azylu (rozporządzenie w sprawie reagowania na sytuacje kryzysowe) ⁽²³⁾;
- dodatkowe akty prawne UE dotyczące praw i uprawnień osób LGBTIQ w kontekście azylu oraz ich praw i uprawnień po przyznaniu statusu ochrony międzynarodowej, takie jak dyrektywa Rady 2003/86/WE ⁽²⁴⁾;
- orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE), które zapewnia spójność interpretacji i stosowania prawa UE we wszystkich państwach członkowskich;

⁽¹⁸⁾ [Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady \(UE\) 2024/1346](http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1346/oj) z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania osób ubiegających się o ochronę międzynarodową (Dz.U. L, 2024/1346, 22.5.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1346/oj>).

⁽¹⁹⁾ [Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady \(UE\) 2024/1347](http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1347/oj) z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako osób korzystających z ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony, zmieniające dyrektywę Rady 2003/109/WE oraz uchylające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE (Dz.U. L, 2024/1347, 22.5.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1347/oj>).

⁽²⁰⁾ [Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady \(UE\) 2024/1348](http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1348/oj) z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie ustanowienia wspólnej procedury ubiegania się o ochronę międzynarodową w Unii i uchylenia dyrektywy 2013/32/UE (Dz.U. L, 2024/1348, 22.5.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1348/oj>).

⁽²¹⁾ [Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady \(UE\) 2024/1351](http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1351/oj) z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie zarządzania azylem i migracją, zmiany rozporządzeń (UE) 2021/1147 i (UE) 2021/1060 oraz uchylenia rozporządzenia (UE) nr 604/2013 (Dz.U. L, 2024/1351, 22.5.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1351/oj>).

⁽²²⁾ [Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady \(UE\) 2024/1356](http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1356/oj) z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie wprowadzenia kontroli przesiewowej obywateli państw trzecich na granicach zewnętrznych oraz zmiany rozporządzeń (WE) nr 767/2008, (UE) 2017/2226, (UE) 2018/1240 i (UE) 2019/817 (Dz.U. L, 2024/1356, 22.5.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1356/oj>).

⁽²³⁾ [Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady \(UE\) 2024/1359](http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1359/oj) z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie reagowania na sytuacje kryzysowe i sytuacje spowodowane działaniem siły wyższej w dziedzinie migracji i azylu oraz w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) 2021/1147 (Dz.U. L, 2024/1359, 22.5.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1359/oj>).

⁽²⁴⁾ [Dyrektywa Rady 2003/86/WE](http://data.europa.eu/eli/dir/2003/86/WE) z dnia 22 września 2003 r. w sprawie prawa do łączenia rodzin (Dz.U. L 251 z 3.10.2003).

- orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC), rozwinięte w ramach Rady Europy oraz oparte na interpretacji i stosowaniu europejskiej konwencji praw człowieka ⁽²⁵⁾ (EKPC) ⁽²⁶⁾.

W kontekście pracy z osobami o zróżnicowanej SOGIESC na wszystkich etapach procedury azylowej należy pamiętać, że mają również zastosowanie ogólne przepisy i wytyczne dotyczące równości oraz praw człowieka, w tym liczne postanowienia Karty ⁽²⁷⁾.

Rozwój wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej opartych na SOGIESC

Wnioski o ochronę międzynarodową oparte na przesłankach związanych z SOGIESC zaczęto rozpatrywać na podstawie **przesłanki przynależności do określonej grupy społecznej** w rozumieniu art. 1A ust. 2 konwencji genewskiej już na początku lat 80. XX wieku ⁽²⁸⁾.

Z czasem uznawanie wniosków opartych na przesłankach związanych z SOGIESC za podstawę przyznania ochrony międzynarodowej zaczęło stawać się standardem międzynarodowym, potwierdzonym w zasadzie 23 zasad z Yogyakarty ⁽²⁹⁾ i w art. 18 Karty. Obecnie wnioski oparte na przesłankach związanych z SOGIESC są jednoznacznie objęte zakresem ochrony międzynarodowej.

1.1. Prawo UE a ubiegające się o ochronę osoby o zróżnicowanej SOGIESC

Art. 24 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r. zawiera niewyczerpujący wykaz kategorii osób ubiegających się o ochronę międzynarodową, które z większym prawdopodobieństwem mogą zostać uznane za osoby o szczególnych potrzebach w zakresie

⁽²⁵⁾ Rada Europy, [European Convention on Human Rights, as amended by Protocols Nos. 11, 14 and 15](#) [Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności zmieniona protokołami nr 11, 14 i 15], 4 listopada 1950 r., Seria Traktatów Rady Europy nr 5.

⁽²⁶⁾ Więcej informacji na temat stosownego orzecznictwa można znaleźć w publikacji FRA, [Podręcznik europejskiego prawa dotyczącego azylu, granic i imigracji – wydanie 2020 r.](#), wydanie 2020.

⁽²⁷⁾ Na przykład obowiązek poszanowania godności człowieka, ustanowiony w art. 1 Karty, oznacza konieczność poszanowania prawa osób LGBTIQ do samookreślenia się, w tym do stosowania wybranego przez nie zaimka w językach, które rozróżniają zaimki ze względu na płeć. Z kolei art. 3 Karty zapewnia prawo do integralności fizycznej i psychicznej oraz podkreśla konieczność uzyskania swobodnej i świadomej zgody osoby zainteresowanej. Może to mieć szczególne znaczenie w przypadku osób transpłciowych i interseksualnych. Art. 21 (niedyskryminacja) stanowi, że:

„[z]akazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną”.

⁽²⁸⁾ Po raz pierwszy miało to miejsce w 1981 r. w Niemczech (choć ten konkretny wniosek został odrzucony); w ślad za Niemcami poszły inne państwa w Europie i na świecie (zob. wydział ds. sporów administracyjnych rady stanu, Niemcy [Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State], sprawa: Wnioskodawca przeciwko sekretarzowi stanu ds. sprawiedliwości, D12-51, 13 sierpnia 1981 r. Streszczenie dostępne w [bazie orzecznictwa EUAA](#)).

⁽²⁹⁾ „Zasady z Yogyakarty” to zbiór międzynarodowych standardów praw człowieka w zakresie orientacji seksualnej i tożsamości płciowej, opracowany w 2006 r. przez grupę ekspertów praw człowieka. W 2017 r. przyjęto zasady z Yogyakarty plus 10 (YP+10), które zawierają dodatkowe zasady i zobowiązania państw, stanowiące uzupełnienie Zasad z Yogyakarty, ze szczególnym uwzględnieniem cech płciowych i ekspresji płciowej. Pełny tekst Zasad z Yogyakarty i YP+10 jest dostępny na oficjalnej stronie internetowej <https://yogyakartaprinciples.org/>.

przyjmowania. Lesbijki, geje, osoby biseksualne, transpłciowe i interseksualne są wyraźnie wymienione jako jedna z takich grup (lit. f) ⁽³⁰⁾. Każdy przypadek musi być oceniany indywidualnie przez pracownika systemu przyjmowania, aby zidentyfikować konkretne czynniki, które mogą sprawić, że osoba LGBTIQ będzie uznana za osobę o szczególnych potrzebach w zakresie przyjmowania ⁽³¹⁾. Jednocześnie art. 24 stanowi, że osoby ubiegające się o ochronę będą uważane za osoby **o szczególnych potrzebach w zakresie przyjmowania**, jeżeli były ofiarami handlu ludźmi, cierpią na poważne choroby lub zaburzenia psychiczne, były torturowane, zostały zgwałcone lub doświadczyły innej poważnej przemocy psychicznej, fizycznej lub seksualnej, w tym przemocy ze względu na **płeć**, rasę lub religię. Ponieważ sytuacje te bardzo często dotyczą osób o zróżnicowanej SOGIESC, w wielu przypadkach należy je uznawać za osoby ubiegające się o ochronę międzynarodową o szczególnych potrzebach w zakresie przyjmowania. Oznacza to konieczność identyfikacji szczególnych potrzeb tych osób w systemie przyjmowania i odpowiedniego reagowania na te potrzeby (zob. [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Reception](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – przyjmowanie], rozdział 3. Identyfikacja i ocena potrzeb ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC oraz reagowanie na te potrzeby).

Rozporządzenie w sprawie procedury azylowej wyraźnie odnosi się do orientacji seksualnej i tożsamości płciowej. W motywie 17 ⁽³²⁾ orientację seksualną i tożsamość płciową uznano za cechy, które mogą uzasadniać zapewnienie szczególnych gwarancji proceduralnych oraz odpowiedniego wsparcia, w tym wystarczającej ilości czasu, aby zagwarantować skuteczny dostęp do procedur oraz możliwość przedstawienia elementów niezbędnych do uzasadnienia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Ma to między innymi konsekwencje dla przesłuchania, jak opisano poniżej.

⁽³⁰⁾ Do czasu transpozycji nowej dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r. do krajowych ram państw członkowskich (czerwiec 2026 r.) nadal obowiązuje [dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE](#) z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (Dz.U. L 180 z 29.6.2013) (wersja przekształcona dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania). Art. 21 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona) zawiera niewyczerpujący wykaz kategorii osób ubiegających się o ochronę międzynarodową, które należy uznać za osoby wymagające szczególnego traktowania, a co za tym idzie mogące mieć szczególne potrzeby w zakresie przyjmowania. Chociaż ubiegające się o ochronę osoby LGBTIQ nie zostały wprost wymienione w tym wykazie, nie wyklucza to możliwości, że niektóre grupy LGBTIQ lub indywidualne osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę znajdują się w sytuacji wymagającej szczególnego traktowania lub mają szczególne potrzeby w zakresie przyjmowania. Ponieważ katalog osób wymagających szczególnego traktowania ma charakter otwarty, pracownik systemu przyjmowania powinien oceniać każdą sprawę indywidualnie, aby zidentyfikować konkretne czynniki, które mogą sprawić, że osoba LGBTIQ ubiegająca się o ochronę znajduje się w sytuacji wymagającej szczególnego traktowania.

⁽³¹⁾ Art. 21 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona) zawiera niewyczerpujący wykaz kategorii osób ubiegających się o ochronę międzynarodową, które należy uznać za osoby wymagające szczególnego traktowania, a zatem mogące mieć szczególne potrzeby w zakresie przyjmowania. Chociaż ubiegające się o ochronę osoby LGBTIQ nie zostały wprost wymienione w tym wykazie, nie wyklucza to możliwości, że niektóre grupy LGBTIQ lub poszczególne osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę znajdują się w sytuacji wymagającej szczególnego traktowania lub mają szczególne potrzeby w zakresie przyjmowania. Ponieważ katalog osób wymagających szczególnego traktowania ma charakter otwarty, pracownik systemu przyjmowania powinien oceniać każdą sprawę indywidualnie, aby zidentyfikować konkretne czynniki, które mogą sprawić, że osoba LGBTIQ ubiegająca się o ochronę znajduje się w sytuacji wymagającej szczególnego traktowania.

⁽³²⁾ Odpowiednio motyw 29 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona).

Art. 13 ust. 7 lit. a) rozporządzenia w sprawie procedury azylowej ⁽³³⁾

Osoba prowadząca przesłuchanie:

*a) musi posiadać kompetencje pozwalające uwzględnić osobiste i ogólne okoliczności towarzyszące złożeniu wniosku, w tym sytuację panującą w kraju pochodzenia osoby ubiegającej się o ochronę międzynarodową, jej pochodzenie kulturowe, wiek, płeć, **tożsamość płciową, orientację seksualną**, i związane z tą osobą potrzeby w zakresie szczególnego traktowania oraz szczególne potrzeby proceduralne ⁽³⁴⁾.*

Oznacza to, że urzędnik prowadzący postępowanie azylowe powinien posiadać odpowiednie kompetencje zawodowe, aby prowadzić sprawy ubiegających się o ochronę osób o (domniemanej) zróżnicowanej SOGIESC. Aby to osiągnąć, potrzebne są odpowiednie szkolenia oraz znajomość lub dostęp do właściwych dokumentów i informacji (np. wytyczne wewnętrzne, informacje o kraju pochodzenia itp.).

Ponadto, zgodnie z art. 13 ust. 9 rozporządzenia w sprawie procedury azylowej, w miarę możliwości organ rozstrzygający zapewnia, aby osoby prowadzące przesłuchania i tłumacze ustni byli tej płci, którą wybiera osoba ubiegająca się o ochronę międzynarodową, chyba że organ rozstrzygający ma powody, by uznać, że taka prośba nie ma związku z trudnościami po stronie osoby ubiegającej się o ochronę międzynarodową dotyczącymi wyczerpującego przedstawienia uzasadnienia jej wniosku ⁽³⁵⁾ (zob. [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Examination procedure](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – procedura rozpatrywania wniosku], rozdział 2. Szczególne gwarancje proceduralne).

Rozporządzenie w sprawie kwalifikowania uwzględnia zarówno orientację seksualną, jak i tożsamość płciową jako cechy, które mogą stanowić podstawę do uznania przynależności do określonej grupy społecznej.

⁽³³⁾ Odpowiednio art. 15 ust. 3 lit. a) dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona).

⁽³⁴⁾ Pogrubienie dodane.

⁽³⁵⁾ Należy zauważyć, że art. 15 ust. 3 lit. b) dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) zawiera odmienną regulację w zakresie płci osoby prowadzącej przesłuchanie i tłumacza ustnego/tłumaczki ustnej: „w każdym możliwym przypadku, jeśli wnioskodawca wystąpi z taką prośbą, [państwa członkowskie] zapewniają przesłuchanie go przez osobę tej samej płci”.

Art. 10 ust. 1 lit. e) akapit drugi rozporządzenia w sprawie kwalifikowania ⁽³⁶⁾

W zależności od sytuacji w kraju pochodzenia pojęcie przynależności do określonej grupy społecznej, o której mowa w akapicie pierwszym lit. d), obejmuje przynależność do grupy, u podstaw której leży wspólna cecha orientacji seksualnej. Aspektom płci, w tym tożsamości oraz ekspresji płciowej, poświęca się szczególną uwagę w celu określenia przynależności do określonej grupy społecznej lub zidentyfikowania cechy charakteryzującej taką grupę ⁽³⁷⁾.

Powiązane publikacje EUAA

Dalsze wskazówki dotyczące elementów i aspektów kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako osób uprawnionych do ochrony międzynarodowej można znaleźć w niżej wymienionych publikacjach:

- EASO, [Poradnik praktyczny EASO: Kwalifikowanie do objęcia ochroną międzynarodową](#), 2018.;
- EASO, [Wytyczne EASO dotyczące przynależności do określonej grupy społecznej](#), 2020.

W części III rozporządzenia w sprawie zarządzania azylem i migracją ⁽³⁸⁾ określono kryteria i mechanizmy ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, uszeregowane w porządku hierarchicznym. Przewidziano również gwarancje proceduralne dotyczące dzieci bez opieki oraz przepisy służące utrzymaniu jedności rodziny. Art. 25–28 tego rozporządzenia określają kryteria ustalania odpowiedzialnego państwa członkowskiego w odniesieniu do członków najbliższej rodziny (zgodnie z definicją w art. 2 ust. 8).

Ponadto państwo członkowskie może zwrócić się do innego państwa członkowskiego o rozpatrzenie wniosku, aby umożliwić połączenie innych członków rodziny (art. 35 ust. 2, „klauzula humanitarna”). Osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę również nie są wyłączone z tych zasad i kryteriów (motywy 48, 51, 54 oraz art. 26–28). Z tego względu w przypadku małżonków lub partnerów pozostających w trwałym związku państwa członkowskie są zobowiązane traktować pary tej samej płci tak samo jak pary różnopłciowe, aby wdrażać rozporządzenie zgodnie z prawami podstawowymi, w szczególności z prawem do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, zasadą niedyskryminacji, prawami dziecka i prawem do skutecznego środka prawnego, z zgodnie z EKPC (motywy 14–16) i Kartą (art. 8–11).

⁽³⁶⁾ Art. 10 ust. 1 lit. d) akapit drugi [dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE](#) z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (wersja przekształcona) (Dz.U. L 337 z 20.12.2011).

⁽³⁷⁾ Podkreślenie dodane.

⁽³⁸⁾ Odpowiednio art. 8–11 i 16 rozporządzenia Dublin III zawierają kryteria ustalania odpowiedzialnego państwa członkowskiego w odniesieniu do członków najbliższej rodziny, zgodnie z definicją w art. 2 lit. g). Ponadto państwo członkowskie może zwrócić się do innego państwa członkowskiego o rozpatrzenie wniosku, aby umożliwić połączenie innych członków rodziny (art. 17 ust. 2 „klauzula humanitarna”). Osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę nie są wyjątkiem od tych zasad i kryteriów (zob. motywy 14–16 oraz art. 8–11).

Niderlandzka rada stanu, orzeczenie 202003555/1/V3 ⁽³⁹⁾

W tym orzeczeniu niderlandzka rada stanu podkreśliła konieczność zbadania trwałości związku jednopłciowego.

Skarżąca, obywatelka Rosji, wjechała do Niderlandów wraz ze swoimi dziećmi i partnerką (kobietą) na podstawie fińskiej wizej Schengen; wszyscy złożyli wniosek o ochronę międzynarodową. Sekretarz stanu odmówił rozpatrzenia jej wniosku, uznając, że odpowiedzialność za jego rozpatrzenie ponosi Finlandia. Ponadto sekretarz stanu uznał, że skarżąca nie wykazała, iż pozostaje w trwałym związku ze swoją partnerką. W odpowiedzi na to skarżąca argumentowała, że sekretarz stanu powinien był dokładniej zbadać charakter jej związku, a sąd rejonowy w Hadze błędnie ocenił sytuację i tym samym niewłaściwie zastosował art. 7 ust. 3 rozporządzenia Dublin III.

Dokładniej rzecz ujmując, rada stanu stwierdziła, że sąd rejonowy błędnie uznał, iż sekretarz stanu miał rację, nie traktując partnerki skarżącej jako członka rodziny. W kwestii ustalenia, czy mamy do czynienia z trwałym związkiem w rozumieniu rozporządzenia Dublin III, rada stanu orzekła, że należy to oceniać z uwzględnieniem okoliczności, w jakich skarżąca mogła budować swój związek w kraju pochodzenia. Biorąc pod uwagę przedstawione przez skarżącą okoliczności oraz trudną sytuację osób LGBTIQ w Rosji, sekretarz stanu powinien był dokładniej zbadać trwałość związku między skarżącą a jej partnerką.

Rada stanu uwzględniła odwołanie, uchylając zarówno wyrok sądu rejonowego, jak i decyzję sekretarza stanu.

Nowe rozporządzenie (UE) 2024/1356 ⁽⁴⁰⁾ zawiera szereg przepisów dotyczących osób o szczególnych potrzebach, które mogą również odnosić się do osób LGBTIQ. Motyw 7 stanowi, że „kontrol[a] przesiewow[a] obywateli państw trzecich ubiegających się o ochronę międzynarodową (...) powinna również przyczyniać się do identyfikowania osób wymagających szczególnego traktowania, tak aby przy określaniu i prowadzeniu mającej zastosowanie procedury w pełni uwzględniane były wszelkie szczególne potrzeby.” Ponadto to samo rozporządzenie wprowadza wstępną kontrolę służącą identyfikacji osób wymagających szczególnego traktowania „w celu zidentyfikowania osób, co do których istnieją przesłanki wskazujące na to, że wymagają szczególnego traktowania, są ofiarami tortur lub innego niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, są bezpaństwowcami lub mogą mieć szczególne potrzeby w zakresie przyjmowania lub szczególne potrzeby proceduralne” (motyw 37).

⁽³⁹⁾ Niderlandzka rada stanu, [orzeczenie 202003555/1/V3](#), wrzesień 2020 r., dostępne w języku niderlandzkim.

⁽⁴⁰⁾ [Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady \(UE\) 2024/1356](#) z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie wprowadzenia kontroli przesiewowej obywateli państw trzecich na granicach zewnętrznych oraz zmiany rozporządzeń (WE) nr 767/2008, (UE) 2017/2226, (UE) 2018/1240 i (UE) 2019/817 (Dz.U. L, 2024/1356, 22.5.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1356/oj>).

Nowe rozporządzenie w sprawie reagowania na sytuacje kryzysowe ⁽⁴¹⁾ uwzględnia SOGIESC jako jedną z cech, które państwa członkowskie powinny brać pod uwagę przy relokacji.

Motyw 37 rozporządzenia w sprawie reagowania na sytuacje kryzysowe

*Osoby wymagające szczególnego traktowania należy w kontekście relokacji uwzględniać w pierwszej kolejności, w szczególności gdy mają szczególne potrzeby w zakresie przyjmowania w rozumieniu art. 24 dyrektywy [w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.] lub potrzebują szczególnych gwarancji proceduralnych, o których mowa w art. 20–23 rozporządzenia [w sprawie procedury azylowej]. Zgodnie z art. 24 dyrektywy [w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.] osoby ubiegające się o ochronę międzynarodową należące do którejkolwiek z następujących kategorii mogą mieć szczególne potrzeby w zakresie przyjmowania: małoletni, małoletni bez opieki, osoby z niepełnosprawnościami, osoby starsze, kobiety w ciąży, **lesbijki, geje, osoby biseksualne, transpłciowe i interseksualne**, rodzice samotnie wychowujący małoletnie dzieci, ofiary handlu ludźmi, osoby poważnie chore, osoby z zaburzeniami psychicznymi, w [tym] z zespołem stresu pourazowego, oraz osoby, które były torturowane, zostały zgwałcone lub doświadczyły innej poważnej przemocy psychicznej, fizycznej lub seksualnej, na przykład ofiary przemocy ze względu na płeć, okaleczania żeńskich narządów płciowych, małżeństw dziecięcych lub przymusowych, lub przemocy na tle seksualnym, przemocy ze względu na **płeć**, rasę lub religię ⁽⁴²⁾.*

To samo rozporządzenie stanowi również, że w sytuacjach kryzysowych lub działania siły wyższej należy traktować priorytetowo rozpatrywanie wniosków złożonych przez osoby o szczególnych potrzebach proceduralnych lub o szczególnych potrzebach w zakresie przyjmowania (motyw 41), a także że te same kategorie osób powinny być wyłączone z procedury granicznej (art. 11 ust. 7 lit. a)).

1.1.1. Osoby ubiegające się o ochronę z powodu SOGIESC jako członkowie określonej grupy społecznej

Osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę były historycznie postrzegane jako posiadające cechę lub tożsamość, która jest albo niezmienna, albo tak fundamentalna dla ludzkiej godności, że nie można wymagać jej zmiany. Element ten jest bezpośrednio związany z pojęciem określonej grupy społecznej.

Rozporządzenie w sprawie kwalifikowania określa szczególne cechy, jakie musi posiadać grupa, aby mogła zostać uznana za określoną grupę społeczną.

⁽⁴¹⁾ [Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady \(UE\) 2024/1359](#) z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie reagowania na sytuacje kryzysowe i sytuacje spowodowane działaniem siły wyższej w dziedzinie migracji i azylu oraz w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) 2021/1147 (Dz.U. L, 2024/1359, 22.5.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1359/oj>).

⁽⁴²⁾ Podkreślenie dodane.

Art. 10 ust. 1 lit. d) rozporządzenia w sprawie kwalifikowania – powody prześladowania

[G]rupę uznaje się za szczególną grupę społeczną, jeśli w szczególności:

(...) członkowie takiej grupy mają jakąś wspólną nieusuwalną cechę wrodzoną lub przeszłość lub charakteryzują się jakimś wspólnym rysem lub przekonaniem na tyle istotnym z punktu widzenia tożsamości lub sumienia, że nie należy nikogo zmuszać do wyrzeczenia się go, oraz (...) grupa ta posiada odrębną tożsamość w danym państwie, ponieważ jest postrzegana przez otaczające społeczeństwo jako inna.

Art. 10 ust. 1 lit. d) rozporządzenia w sprawie kwalifikowania⁽⁴³⁾ definiuje pojęcie określonej grupy społecznej za pomocą dwóch elementów: „istotnej cechy” oraz „postrzegania społecznego”. W sprawach od C-199/12 do C-201/12 (X, Y i Z)⁽⁴⁴⁾ i C-621/21⁽⁴⁵⁾ TSUE zinterpretował te kryteria jako kryteria, które należy stosować kumulatywnie. Podejście kumulatywne oznacza, że muszą być spełnione oba kryteria, zarówno „istotna cecha”, jak i „postrzeganie społeczne”. Innymi słowy, nie wystarczy ustalić, że dana grupa dzieli określone (istotne) cechy, przeszłość czy przekonania. Na poziomie grupowym musi być również rozpoznawalna przez otoczenie jako inna.

Uwaga dotycząca podejścia przyjętego przez UNHCR

W tym kontekście warto zauważyć, że UNHCR⁽⁴⁶⁾ nie stosuje „podejścia kumulatywnego”. UNHCR przedstawia koncepcję określonej grupy społecznej, podkreślając, że testy te nie są kumulatywne, lecz alternatywne⁽⁴⁷⁾.

⁽⁴³⁾ Podobna definicja znajduje się w art. 10 ust. 1 lit. d) [dyrektywy 2011/95/UE](#) Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (wersja przekształcona) (Dz.U. L 337 z 20.12.2011).

⁽⁴⁴⁾ TSUE, wyrok z dnia 7 listopada 2013 r., [Minister voor Immigratie en Asiel przeciwko X, Y i Z](#), sprawy połączone od C-199/12 do C-201/12, EU:C:2013:720. Streszczenie dostępne w [bazie orzecznictwa EUAA](#).

⁽⁴⁵⁾ TSUE, wyrok z dnia 16 stycznia 2024 r., [WS przeciwko Intervuirasht organ na Darzhavna agentsia za bezhantsite pri Ministerskia savet](#), sprawa C-621/21, EU:C:2024:47. Streszczenie dostępne w [bazie orzecznictwa EUAA](#).

⁽⁴⁶⁾ UNHCR, [Guidelines on International Protection No. 9: Claims to refugee status based on sexual orientation and/or gender identity within the context of Article 1A\(2\) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees](#) [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 9: wnioski o nadanie statusu uchodźcy ze względu na orientację seksualną lub tożsamość płciową w kontekście art. 1 ust. A pkt 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców z 1951 r. lub protokołu dotyczącego statusu uchodźców z 1967 r. do tej konwencji], 2012, pkt 45.

⁽⁴⁷⁾ W podobnym tonie również Międzynarodowa Komisja Prawników wskazała, że art. 10 pierwotnej dyrektywy w sprawie kwalifikowania może być interpretowany jako oparty na podejściu alternatywnym, a niekoniecznie kumulatywnym (zob. [X, Y and Z: a glass half full for 'rainbow refugees'? The International Commission of Jurists' observations on the judgment of the Court of Justice of the European Union in X, Y and Z v. Minister voor Immigratie en Asiel](#) [X, Y i Z: szklanka do połowy pełna dla „tęczowych uchodźców”? Uwagi Międzynarodowej Komisji Prawników dotyczące wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie X, Y i Z przeciwko Ministrowi ds. Imigracji i Azylu], 3 czerwca 2014 r., s. 11–12).

UNHCR, *Guidelines on International Protection No. 9* [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 9] ⁽⁴⁸⁾

UNHCR interpretuje pojęcie określonej grupy społecznej w następujący sposób:

„określoną grupą społeczną jest grupa osób, które charakteryzują się jakimś wspólnym rysem innym niż ryzyko bycia prześladowanym, lub które są postrzegane przez społeczeństwo jako grupa. Cechy te są często wrodzone, nieusuwalne, lub w inny sposób istotne z punktu widzenia tożsamości lub sumienia danej osoby lub wykonywania jej praw człowieka”.

Wyrok TSUE w sprawach połączonych X, Y i Z stanowi przełomowe orzeczenie dotyczące oceny wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej opartych na przesłankach związanych z SOGIESC oraz kształtowania orzecznictwa w tym zakresie na szczeblu UE.

TSUE, 2013, X, Y i Z ⁽⁴⁹⁾

Sprawa dotyczyła trzech mężczyzn homoseksualnych ubiegających się o azyl w Niderlandach: obywateli Sierra Leone, Ugandy i Senegalu. W każdym kraju pochodzenia homoseksualność jest przestępstwem zagrożonym karą pozbawienia wolności. Ich wnioski zostały odrzucone przez władze krajowe z uzasadnieniem, że nie wykazali zasadnej obawy przed prześladowaniem ze względu na orientację seksualną. Następnie niderlandzka rada stanu zwróciła się do TSUE z pytaniami prejudycjalnymi.

TSUE stwierdził, że:

- istnienie przepisów karnych, które dotyczą specyficznie osób o orientacji homoseksualnej, pozwala na przyjęcie, iż osoby te tworzą określoną grupę do celów Konwencji genewskiej dotyczącej statusu uchodźców;
- choć samo istnienie takich przepisów nie stanowi jako takie aktu prześladowania, to karę pozbawienia wolności, która grozi za popełnienie czynu homoseksualnego i jest faktycznie stosowana w państwie pochodzenia, które przyjęło tego rodzaju uregulowanie, należy uznać za nieproporcjonalną lub dyskryminującą, a w rezultacie za stanowiącą akt prześladowania;
- organy azylowe nie mogą racjonalnie oczekiwać, że osoby ubiegające się o ochronę będą ukrywać swoją orientację seksualną lub powstrzymywać się od jej wyrażania w kraju pochodzenia w celu uniknięcia ryzyka prześladowania.

⁽⁴⁸⁾ UNHCR, [Guidelines on International Protection No. 9: Claims to refugee status based on sexual orientation and/or gender identity within the context of Article 1A\(2\) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees](#) [Wytyczne dotyczące ochrony międzynarodowej nr 9: wnioski o nadanie statusu uchodźcy ze względu na orientację seksualną lub tożsamość płciową w kontekście art. 1A(2) Konwencji genewskiej z 1951 r. lub protokołu dotyczącego statusu uchodźców z 1967 r.], 2012 r.

⁽⁴⁹⁾ TSUE, wyrok z dnia 7 listopada 2013 r., [Minister voor Immigratie en Asiel przeciwko X, Y i Z](#), sprawy połączone od C-199/12 do C-201/12, EU:C:2013:720. Streszczenie dostępne w [bazie orzecznictwa EUAA](#).

Wskazówki dotyczące analizy prawnej wniosków opartych na przesłankach związanych z SOGIESC, w tym powodów prześladowania, znajdują się w *Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Examination procedure* [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – procedura rozpatrywania wniosku], rozdział 7. Analiza prawna.

Powiązana publikacja EUAA

Szczegółowe wytyczne dotyczące stosowania przesłanki przynależności do określonej grupy społecznej zawierają [Wytyczne EASO dotyczące przynależności do określonej grupy społecznej](#), 2020.

1.1.2. Dowody w sprawach opartych na przesłankach związanych z SOGIESC

W swoim wyroku w sprawie C-148/13 (A, B i C) ⁽⁵⁰⁾ TSUE stwierdził, że:

- samoidentyfikacja płciowa nie jest decydująca. Deklarowana orientacja seksualna stanowi – „z uwzględnieniem szczególnego kontekstu, w który wpisują się wnioski o udzielenie azylu – jedynie punkt wyjścia w procesie badania faktów i okoliczności”;
- w sprawach opartych na przesłankach związanych z SOGIESC zakazane jest stosowanie dowodów obrazujących akty seksualne lub intymne, jak również wykorzystywanie ocen opartych na stereotypach (w tym badań medycznych, takich jak testy falometryczne czy konieczność tłumaczenia się z praktyk seksualnych). Tego rodzaju dowody naruszają godność i prywatność osób ubiegających się o ochronę w świetle art. 1 i 7 Karty;
- opóźnienie w ujawnieniu swojej orientacji seksualnej nie może samo w sobie wpływać negatywnie na wiarygodność osoby ubiegającej się o ochronę (pkt 69–71).

Ponadto, zgodnie z art. 10 ust. 2 rozporządzenia w sprawie kwalifikowania, przy ocenie, czy osoba ubiegająca się o ochronę międzynarodową ma uzasadnioną obawę przed prześladowaniem, bez znaczenia jest, czy osoba ubiegająca się o ochronę międzynarodową rzeczywiście posiada cechę powodującą prześladowanie, jeżeli taka cecha jest przypisywana danej osobie przez podmiot dopuszczający się prześladowania.

W wyroku w sprawie C-473/16 (F. przeciwko Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal) ⁽⁵¹⁾ TSUE dodał, że opinie biegłych, w tym projekcyjne testy osobowości, również nie mogą być wykorzystywane w postępowaniach opartych na przesłankach związanych z SOGIESC na podstawie art. 7 Karty (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego) oraz zasady 18

⁽⁵⁰⁾ TSUE, wyrok z dnia 2 grudnia 2014 r., [A, B i C](#), C-148/13, EU:C:2014:2406. Streszczenie dostępne w [bazie orzecnictwa EUAA](#).

⁽⁵¹⁾ TSUE, wyrok z dnia 25 stycznia 2018 r., [F. przeciwko Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal](#), C-473/16, EU:C:2018:36. Streszczenie dostępne w [bazie orzecnictwa EUAA](#).

zasad z Yogyakarty ⁽⁵²⁾ (dotyczącej ochrony przed nadużyciami medycznymi w kontekście orientacji seksualnej lub tożsamości płciowej).

Dalsze wskazówki dotyczące oceny dowodów i ryzyka w sprawach opartych na przesłankach związanych z SOGIESC zawiera [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Examination procedure](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – procedura rozpatrywania wniosku], rozdziały 5. Ocena dowodów i 6. Ocena ryzyka.

1.2. Europejski Trybunał Praw Człowieka i azyl

ETPC jest organem **Rady Europy** odpowiedzialnym za interpretację i stosowanie Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności ⁽⁵³⁾ (EKPC) oraz orzekanie o naruszeniach konwencji przez państwa. Wszystkie państwa UE+ podpisały i ratyfikowały EKPC.

W wyroku z 2013 r. w sprawie nr 72413/10 (M.K.N. przeciwko Szwecji) ⁽⁵⁴⁾ ETPC po raz pierwszy uznał, że wnioski o ochronę oparte na orientacji seksualnej mieszczą się w zakresie ochrony wynikającej z EKPC, w szczególności z art. 3.

Później, w swoim wyroku z 2017 r. nr 21417/17 (I.K. przeciwko Szwajcarii) ⁽⁵⁵⁾ ETPC stwierdził, że:

- orientacja seksualna stanowi zasadniczy element tożsamości danej osoby;
- ocena wiarygodności wniosków opartych na przesłankach związanych z SOGIESC musi być przeprowadzana w sposób wrażliwy;
- „rozumowanie dyskrecji” w sprawach azylowych jest niezasadne; nie ma znaczenia, czy osoby ubiegające się o ochronę ze względu na SOGIESC zachowywałyby się „dyskretnie” po powrocie do kraju pochodzenia (pkt 24).

Ponadto w wyroku w sprawach nr 43987/16 i 889/19 (B i C przeciwko Szwajcarii) ⁽⁵⁶⁾ ETPC orzekł, że zagrożenie wobec osoby o (domniemanej) zróżnicowanej SOGIESC może pochodzić zarówno od sprawców niepaństwowych (w tym członków rodziny), jak i od sprawców państwowych, np. gdy obowiązuje i jest stosowane ustawodawstwo penalizujące relacje osób tej samej płci.

⁽⁵²⁾ [Zasady z Yogyakarty i YP+10](#), 10 listopada 2017 r.

⁽⁵³⁾ Rada Europy, [European Convention on Human Rights, as amended by Protocols Nos. 11, 14 and 15](#) [Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności zmieniona protokołami nr 11, 14 i 15], 4 listopada 1950 r., Seria Traktatów Rady Europy nr 5.

⁽⁵⁴⁾ ETPC, wyrok z dnia 9 grudnia 2013 r., [M.K.N. przeciwko Szwecji](#), nr 72413/10, ECLI:CE:ECHR:2013:0627JUD007241310.

⁽⁵⁵⁾ ETPC, wyrok z dnia 19 grudnia 2017 r., [I.K. przeciwko Szwajcarii](#), nr 21417/17, ECLI:CE:ECHR:2017:1219DEC002141717. Streszczenie dostępne w [bazie orzecznictwa EUAA](#). W 2012 r. wnioskodawca złożył wniosek o azyl w Szwajcarii, powołując się na prześladowania w kraju pochodzenia ze względu na swoją orientację homoseksualną. Jego wniosek został odrzucony na szczeblu krajowym, ponieważ jego oświadczenia uznano za sprzeczne, a przedstawione dowody za niewystarczające, aby wykazać przynależność do grupy LGBTIQ lub domniemane wcześniejsze aresztowanie z powodu orientacji seksualnej.

⁽⁵⁶⁾ Rada Europy, ETPC, [B i C przeciwko Szwajcarii](#), nr 43987/16 i 889/19, ECLI:CE:ECHR:2020:1117JUD000088919, 17 listopada 2020 r. Streszczenie dostępne w [bazie orzecznictwa EUAA](#).

W wyroku nr 9912/15 (O.M. przeciwko Węgrom) ⁽⁵⁷⁾ dotyczącym obywatela państwa trzeciego, który uciekł z kraju pochodzenia z powodu swojej homoseksualności i został następnie zatrzymany na Węgrzech, Trybunał podkreślił, że „organy powinny zachować szczególną ostrożność, aby nie doprowadzić do sytuacji mogących odtworzyć warunki, które zmusiły te osoby do ucieczki w pierwszej kolejności” ⁽⁵⁸⁾.

Stosowne orzecznictwo

W bazie orzecznictwa EUAA można znaleźć różnorodne decyzje i wyroki sądów krajowych państw UE+ dotyczące zróżnicowanej SOGIESC w kontekście azylu ⁽⁵⁹⁾.

Orzecznictwo: najważniejsze kwestie do zapamiętania

- Decyzje krajowe dotyczące wniosków o ochronę międzynarodową muszą być zgodne z prawem Unii i orzecznictwem TSUE. Podobnie muszą być zgodne z EKPC i orzecznictwem ETPC.
- Orzeczenia TSUE i ETPC wyjaśniły następujące kwestie:
 - nikt nie może być zmuszany do ukrywania swojej orientacji seksualnej, aby uniknąć prześladowania;
 - osoby mogą być również prześladowane z powodu przypisywanej lub domniemanej (a nie rzeczywistej) cechy SOGIESC. W związku z tym w kontekście rozpatrywania wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej uzasadnionego obawą przed prześladowaniem ze względu na orientację seksualną lub tożsamość płciową nie zawsze trzeba dokonywać oceny wiarygodności oświadczeń wnioskodawcy odnośnie do jego orientacji seksualnej;
 - wnioski o udzielenie azylu nie mogą być oceniane na podstawie pytań opartych wyłącznie na stereotypach dotyczących SOGIESC ani za pomocą analizy praktyk seksualnych osoby ubiegającej się o ochronę.

⁽⁵⁷⁾ ETPC, wyrok z dnia 5 lipca 2016 r., [O.M. przeciwko Węgrom](#), nr 9912/15, ECLI:CE:ECHR:2016:0705JUD000991215. Streszczenie dostępne w [bazie orzecznictwa EUAA](#).

⁽⁵⁸⁾ W celu uzyskania dalszych informacji na temat orzecznictwa ETPC dotyczącego wniosków azylowych związanych z SOGIESC zob. Ferreira, N., „An exercise in detachment: the Council of Europe and sexual minority asylum claims”, w: Mole, R.C.M. (red.), [Queer Migration and Asylum in Europe](#) [Migracje i azyl osób nieheteronormatywnych w Europie], UCL Press, 2021, s. 78–108, oraz ETPC, [Guide on the case-law of the European Convention on Human Rights: Rights of LGBTI persons](#) [Przewodnik po orzecznictwie w zakresie Europejskiej konwencji praw człowieka: prawa osób LGBTI], 2022.

⁽⁵⁹⁾ EUAA, [baza orzecznictwa](#).

2. Intersekcyjność w dziedzinie azylu

Termin „intersekcyjność”, wprowadzony przez amerykańską badaczkę rasy i działaczkę na rzecz praw obywatelskich dr Kimberlé Crenshaw w 1989 r., definiowany jest jako „sposób myślenia o tożsamości i jej relacji z władzą” ⁽⁶⁰⁾. Odnosi się do różnych sposobów, w jakie tożsamości społeczne nakładają się na siebie i wzajemnie się przenikają.

„Różnorodne cechy tożsamości danej osoby mogą się ze sobą nakładać i krzyżować w sposób, który sprzyja powstawaniu uprzedzeń, prowadząc do wielopoziomowej marginalizacji, dyskryminacji lub przemocy” ⁽⁶¹⁾.

W kontekście azylu osoba LGBTIQ może mieć wiele krzyżujących się tożsamości lub potrzeb, które mogą mieć znaczenie dla analizy jej sprawy azylowej lub sytuacji w ramach przyjmowania. Na przykład dana osoba może należeć do mniejszości etnicznej, być ofiarą przemocy, nadużyć lub wykorzystywania, być dzieckiem, mieć niepełnosprawność, a jednocześnie mieć niezgodną z normami tożsamość SOGIESC. W takim przypadku intersekcyjność stanowi sposób na zrozumienie złożoności tożsamości danej osoby, zamiast sprowadzania jej do etykiety „osoba LGBTIQ”. Umożliwia pełniejsze zrozumienie sytuacji tej osoby dzięki uwzględnieniu różnych doświadczeń i cech składających się na jej życie.

Różne potrzeby i wyzwania, z jakimi mierzą się poszczególne grupy objęte parasolowym pojęciem LGBTIQ, powinny być poważnie rozważane, ponieważ konkretne potrzeby każdej z tych grup mogą w różny sposób krzyżować się z innymi cechami i tożsamościami. Może to zwiększać ryzyko nierównego traktowania, narażenia na przemoc, dyskryminacji, a często także prześladowania ⁽⁶²⁾.

Perspektywa intersekcyjna jest niezbędna w pracy z osobami LGBTIQ ubiegającymi się o ochronę międzynarodową lub na ich rzecz, aby osiągnąć:

- bardziej inkluzywne adekwatne kształtowanie polityki oraz kompleksowe i sprawiedliwe świadczenie usług, które nie pomija osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę;

⁽⁶⁰⁾ Crenshaw, K., „[Demarginalizing the Przeciętność of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics](#)” [Usuwanie marginalizacji intersekcyjności rasy i płci: czarno-feministyczna krytyka doktryny przeciwdziałania dyskryminacji, teorii feministycznej i polityki antyrasistowskiej], University of Chicago Legal Forum, t. 1989, nr 1, art. 8.

⁽⁶¹⁾ Zob. także UNHCR-IOM, [Foundation Topics – Workbook, Sexual Orientation, Gender Identity, Gender Expression and Sex Characteristics \(SOGIESC\) in Forced Displacement and Migration](#) [Tematy podstawowe – zeszyt ćwiczeń: orientacja seksualna, tożsamość płciowa, ekspresja płciowa i cechy płciowe (SOGIESC) w kontekście przymusowego przesiedlenia i migracji], wrzesień 2021 r., s. 8.

⁽⁶²⁾ Na przykład, zgodnie z EQUINOX-ILGA Europe, [Intersections, Diving into the FRA LGBTI II Survey Data Migrant and Racial, Ethnic and Religious Minorities Briefing](#) [Intersekcyjność: zagłębiając się w dane z badania FRA LGBTI II – mniejszości migranckie, rasowe, etniczne i religijne. Opracowanie], 2023, wynika, że: „migranci LGBTI spoza UE, którzy mają krzyżujące się potrzeby i tożsamości, doświadczają różnych form dyskryminacji. W trakcie poszukiwania pracy 10,65 % z nich doświadcza dyskryminacji, a prawdopodobieństwo to wzrasta do 21,89 % w przypadku osób z niepełnosprawnością, 36,31 % przypadku osób transpłciowych, 26,78 % w przypadku osób interseksualnych, 26,32 % w przypadku osób niebinarnych oraz aż 41,33 % w przypadku transpłciowych mężczyzn i 46,57 % w przypadku transpłciowych kobiet”.

- lepsze wykorzystanie zasobów: skuteczniejsza współpraca między zainteresowanymi stronami prowadzi do głębszego zrozumienia kontekstu, ułatwia wypracowywanie rozwiązań i skutkuje bardziej dostosowanymi usługami odpowiadającymi na konkretne potrzeby osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę.

Więcej informacji na temat najczęściej występujących krzyżujących się tożsamości i potrzeb osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę można znaleźć w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations](#), gender identities, gender expressions and sex characteristics – Information note [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – nota informacyjna], sekcja 2.2. Interseksjonalność w dziedzinie azylu.

Zalecenia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami ubiegającymi się o ochronę

- Należy systematycznie konsultować się z osobami ubiegającymi się o ochronę pochodzącymi z różnych grup oraz posiadającymi różnorodne tożsamości i cechy (np. wiek, płeć, sprawność), zarówno zbiorowo, jak i indywidualnie, aby poznać ich konkretne obawy i potrzeby.
- Należy uwzględniać niewidoczne oraz krzyżujące się potrzeby i tożsamości podczas kontaktu z osobą ubiegającą się o ochronę (w tym osobą LGBTIQ) i zachować świadomość różnych czynników i okoliczności, które składają się na jej doświadczenia życiowe.
- Nie należy bezwarunkowo ufać członkom rodziny, znajomym ani osobom z otoczenia osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę, bez uprzedniej oceny charakteru ich relacji oraz interesów. Większość sprawców przemocy i handlu ludźmi wywodzi się z najbliższego otoczenia ofiary.
- Należy pogłębiać wiedzę i świadomość na temat zagrożeń oraz wyzwań, z jakimi mierzą się dzieci i młodzież w sytuacji przymusowego przemieszczania się, ze szczególnym uwzględnieniem osób o zróżnicowanej SOGIESC ⁽⁶³⁾.
- Należy pogłębiać wiedzę i świadomość na temat handlu ludźmi, w tym znajomość ram regulacyjnych na poziomie UE i krajowym, a także ich wpływu i konsekwencji dla ofiar oraz ich praw ⁽⁶⁴⁾. Podobnie należy zwiększać świadomość na temat ustandaryzowanych procesów przepływu pracy i procedur ⁽⁶⁵⁾, które mogą mieć zastosowanie w danym kontekście pracy, regulujących działania w zakresie zapobiegania, identyfikacji, reagowania lub ochrony w odniesieniu do ofiar handlu ludźmi. Należy znać krajowe infolinie umożliwiające zgłaszanie przypadków handlu ludźmi ⁽⁶⁶⁾.

⁽⁶³⁾ Więcej informacji na ten temat można znaleźć w publikacji FRA, [Children in migration in 2019](#) [Dzieci w migracji w 2019 r.], 2020. Kursy samouczczenia się on-line na temat dzieci w sytuacji przymusowego przemieszczania się są także dostępne na platformie [Disaster Ready](#).

⁽⁶⁴⁾ Dodatkowe informacje, dane i trendy dotyczące handlu ludźmi, a także zasoby i informacje specyficzne dla poszczególnych krajów, są dostępne na specjalnej stronie internetowej Komisji Europejskiej, „[Together Against Trafficking in Human Beings](#)” [Razem przeciwko handlowi ludźmi], oraz na stronie Biura Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości, sekcja „[Human Trafficking](#)” [Handel ludźmi].

⁽⁶⁵⁾ Przykładami takich procedur są standardowe procedury operacyjne, wytyczne, instrukcje robocze, okólniki.

⁽⁶⁶⁾ Lista krajowych infolinii znajduje się na specjalnej stronie Komisji Europejskiej, „[National Hotlines](#)” [Krajowe infolinie], 8 maja 2024 r.

Zalecenia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami ubiegającymi się o ochronę

- Należy pogłębiać wiedzę i świadomość na temat ustandaryzowanych procesów przepływu pracy i procedur ⁽⁶⁷⁾, które mogą mieć zastosowanie w danym kontekście pracy w zakresie identyfikacji i oceny szczególnych potrzeb i sytuacji wymagających szczególnego traktowania osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę oraz reagowania na takie potrzeby i sytuacje, w tym w ramach procedur oceny najlepszego interesu dziecka oraz prawa małoletnich bez opieki do posiadania przedstawiciela prawnego.
- Należy organizować i prowadzić spotkania informacyjne oraz sesje zwiększające świadomość na tematy związane ze szczególnymi potrzebami (w tym dotyczące handlu ludźmi, płci, zróżnicowanej SOGIESC oraz prawa do życia wolnego od przemocy), w sposób dostosowany do kultury i wieku wszystkich osób ubiegających się o ochronę.
- Należy być wyczulonym na sygnały i wskaźniki mogące sugerować, że osoby LGBTIQ, z którymi się pracuje, prowadzi rozmowy lub ogólnie wchodzi w interakcje, mogą być ofiarami przemocy ze względu na płeć, handlu ludźmi lub tortur ⁽⁶⁸⁾.
- Warto rozwijać swoje umiejętności i wiedzę praktyczną dzięki uczestnictwu w szkoleniach poświęconych szczególnym potrzebom i sytuacjom wymagającym szczególnego traktowania ⁽⁶⁹⁾.
- Należy prowadzić aktualizowaną listę kontaktów do organów krajowych lub regionalnych oraz innych właściwych organizacji (np. organizacji społeczeństwa obywatelskiego), z którymi można się skontaktować w przypadku zidentyfikowania ubiegającej się o ochronę osoby LGBTIQ o interseksyjnych potrzebach i tożsamościach. Należy zadbać o bezpieczne i terminowe skierowanie sprawy do właściwego podmiotu, zgodnie z potrzebami i życzeniami danej osoby oraz za jej zgodą.
- Należy konsultować się i współpracować z innymi organami oraz organizacjami społeczeństwa obywatelskiego zajmującymi się tymi zagadnieniami, aby lepiej poznać ich działalność i wyzwania, z jakimi mierzą się osoby, którym pomagają. Warto zasięgać ich opinii, aby ulepszać swoją pracę i przyjmować podejście inkluzywne uwzględniające wszystkie tożsamości i potrzeby.

⁽⁶⁷⁾ Przykładami takich procedur są wytyczne robocze, instrukcje użytkownika, obowiązujące procedury działania, okólniki.

⁽⁶⁸⁾ Znaki i wskaźniki dotyczące handlu ludźmi – zob. UNODC, [Human Trafficking Indicators](#) [Wskaźniki dotyczące handlu ludźmi] i EUAA, „[Narzędzie EASO służące do identyfikacji osób o szczególnych potrzebach](#)”, 2016.

⁽⁶⁹⁾ EUAA opracowała moduł szkoleniowy dotyczący szczególnych potrzeb i sytuacji wymagających szczególnego traktowania, obejmujący m.in. dzieci, ofiary handlu ludźmi, przemocy ze względu na płeć itp., skierowany do pracowników organów krajowych mających bezpośredni kontakt z osobami ubiegającymi się o ochronę. Ponadto Rada Europy opracowała publicznie dostępny internetowy [kurs szkoleniowy](#) na temat handlu ludźmi. Podobnie Stały Komitet Międzyinstytucjonalny (IASC) opracował obszerne [materiały szkoleniowe](#) dotyczące przemocy ze względu na płeć, w tym główne elementy oraz sposoby zapobiegania przemocy ze względu na płeć i reagowania na nią.

Zalecenia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami ubiegającymi się o ochronę

Szczegółowe wytyczne dotyczące identyfikacji szczególnych potrzeb i potrzeb międzynarodowych na różnych etapach rozpatrywania wniosku o udzielenie azylu oraz reagowania na te potrzeby można znaleźć w *Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Examination procedure* [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – procedura rozpatrywania wniosku], rozdział 2. Szczególne gwarancje proceduralne. Z kolei wytyczne dotyczące takich potrzeb w zakresie przyjmowania znajdują się w [*Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Reception*](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – przyjmowanie] rozdział 3. Identyfikacja i ocena potrzeb ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC oraz reagowanie na te potrzeby.

Zalecenia dla członków kadry kierowniczej i decydentów

- Należy zapewnić, aby wewnętrzne strategie danej instytucji chroniły i wspierały osoby o zróżnicowanych oraz intersekcyjnych cechach lub tożsamościach, a także umożliwiały im pełny udział. Obejmuje to zatrudnianie osób o zróżnicowanych cechach (np. osób z niepełnosprawnością, należących do mniejszości etnicznych lub mających doświadczenie uchodźcze), zapewnianie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, a także ustanowienie kodeksu postępowania zawierającego skuteczny mechanizm zgłaszania naruszeń oraz system sankcji w przypadku ich stwierdzenia.
- Należy opracować i rozpowszechnić wewnętrzne procesy przepływów pracy i procedury ⁽⁷⁰⁾ dotyczące identyfikacji i oceny szczególnych potrzeb i sytuacji wymagających szczególnego traktowania oraz reagowania na te potrzeby i sytuacje, w tym szczegółowe uwzględnienie potrzeb osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę. Należy zapewnić, aby personel mający bezpośredni kontakt z osobami ubiegającymi się o ochronę znał te procedury, był przeszkolony i stosował je w codziennej pracy.

⁽⁷⁰⁾ Przykładami takich procedur są standardowe procedury operacyjne, instrukcje robocze, wytyczne i okólniki.

Zalecenia dla członków kadry kierowniczej i decydentów

- Należy zapewnić, aby personel podlegający danemu kierownikowi był odpowiednio przeszkolony (w tym w ramach szkoleń podnoszących kwalifikacje) w zakresie szczególnych potrzeb i sytuacji wymagających szczególnego traktowania w kontekście azylu (dotyczących np. dzieci, ofiar handlu ludźmi, przemocy ze względu na płeć, tortur), ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji i potrzeb osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę ⁽⁷¹⁾. Należy wspierać pracowników w przezwyciężaniu uprzedzeń i w tym celu prowadzić działania zwiększające wrażliwość oraz zachęcać ich do stałego kształcenia i rozwoju zawodowego w zakresie SOGIESC i innych interseksyjnych potrzeb i tożsamości (zob. [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Information note](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – nota informacyjna], sekcja 2.1. Normy i uprzedzenia).
- W miarę możliwości i w odpowiednich przypadkach należy również zapewnić, aby pracownicy ochrony zdrowia i opieki zdrowotnej w zakresie zdrowia psychicznego odbyli specjalistyczne szkolenie dotyczące SOGIESC. Szkolenie to powinno obejmować takie zagadnienia, jak: rozpoznawanie szczególnych potrzeb osób LGBTIQ w systemie opieki zdrowotnej, zapewnianie szacunku i kompetencji kulturowej, znajomość potrzeb zdrowotnych osób transpłciowych i interseksualnych oraz przeciwdziałanie homo-, bi-, trans- i interseksfobii w systemie opieki zdrowotnej.
- Należy promować i zapewniać wdrażanie uznanych i skutecznych narzędzi (takich jak Protokół stambulski ⁽⁷²⁾) służących identyfikowaniu szczególnych potrzeb i sytuacji wymagających szczególnego traktowania oraz reagowaniu na te potrzeby w krajowym kontekście i praktyce.
- Należy opracować i wdrażać polityki, działania i programy wspierające bezpieczny dostęp do zatrudnienia i możliwości zawodowych dla wszystkich osób, bez dyskryminacji, ze szczególnym uwzględnieniem integracji i wspierania osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę w zakresie dostępu do przysługujących im praw i środków utrzymania.

⁽⁷¹⁾ EUAA opracowała i prowadzi różne moduły szkoleniowe skierowane do pracowników organów krajowych mających bezpośredni kontakt z osobami ubiegającymi się o ochronę międzynarodową.

⁽⁷²⁾ OHCHR, [Istanbul Protocol – Manual of the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment](#) [Protokół stambulski – Podręcznik skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania], 2022.

Zalecenia dla członków kadry kierowniczej i decydentów

- Należy tworzyć bezpieczne przestrzenie dla osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę; może to pomóc w zapewnieniu im poczucia wsparcia i dostępu do potrzebnych usług. Może to obejmować udostępnianie materiałów informacyjnych na temat praw osób LGBTIQ, tworzenie grup wsparcia społecznego i prowadzenie programów edukacyjnych w zakresie zdrowia fizycznego i psychicznego osób LGBTIQ. Dodatkowo zapewnienie dostępu do organizacji i usług wyspecjalizowanych w pracy z osobami LGBTIQ może przyczynić się do stworzenia atmosfery akceptacji i włączenia społecznego. Więcej informacji na temat tworzenia bezpiecznych przestrzeni można znaleźć w rozdziale [3. Komunikacja inkluzyjna i tworzenie bezpiecznych przestrzeni](#).
- Należy opracowywać i rozpowszechniać odpowiednie materiały informacyjne (ulotki, filmy, plakaty itp.) w różnych językach, aby zwiększyć świadomość na temat praw i uprawnień osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę – z uwzględnieniem szczególnych zagrożeń i konsekwencji przemocy ze względu na płeć oraz handlu ludźmi ⁽⁷³⁾.
- Należy zacieśniać współpracę i koordynację z organami krajowymi oraz innymi właściwymi organizacjami (np. organizacjami społeczeństwa obywatelskiego), które zajmują się tymi zagadnieniami, aby lepiej poznać ich działalność oraz wyzwania, z jakimi mierzą się osoby, którym pomagają lub na rzecz których działają. Zob. także rozdział [6. Współpraca i koordynacja](#).
- Należy poszukiwać dobrych praktyk i inicjatyw już stosowanych w innych krajach i kontekstach w zakresie pracy z osobami ubiegającymi się o ochronę, posiadającymi szczególne potrzeby oraz intersekcyjne tożsamości i potrzeby. W miarę możliwości należy dążyć do przyjęcia lub wdrożenia takich dobrych praktyk, w całości lub częściowo, w ramach własnego obszaru odpowiedzialności.

⁽⁷³⁾ Dalsze wytyczne i wskazówki dotyczące opracowywania materiałów informacyjnych dostępne są w portalu EUAA, „[Let's Speak Asylum](#)” [Porozmawiajmy o azylu], lipiec 2023 r.

3. Komunikacja inkluzywna i tworzenie bezpiecznych przestrzeni

Każda osoba LGBTIQ ubiegająca się o ochronę ma własne szczególne potrzeby, cechy, doświadczenia i historię życia. Wiele z tych osób doświadczyło wykluczenia, dyskryminacji, niewidzialności, a nawet prześladowania, zarówno w kraju pochodzenia, jak i w kraju azylu. Dlatego bardzo ważne jest, aby komunikacja z nimi była odpowiednia we wszystkich sytuacjach. Ma to na celu uniknięcie wyrządzenia szkody, traumy (lub retraumatyzacji) oraz zapewnienie, że przekazywana wiadomość została właściwie zrozumiana. Podobnie wszystkie osoby ubiegające się o ochronę powinny móc swobodnie, bez lęku, wyrażać swoje obawy i poruszać wrażliwe tematy, bez lęku o naruszenie poufności lub negatywne traktowanie podczas ubiegania się o pomoc.

W odniesieniu do osób LGBTIQ komunikacja inkluzywna oznacza formę porozumiewania się wolną od uprzedzeń, ocen i dyskryminacji, z poszanowaniem tożsamości SOGIESC danej osoby. Ważne jest także stosowanie afirmującego, pozytywnego języka, np. używanie preferowanego imienia i zaimków, oraz języka, który jest pełen szacunku i nie jest obraźliwy.

Osoby pracujące w obszarze azylu i przyjmowania powinny być zawsze gotowe dostosować styl komunikacji i stosować różne techniki tworzenia inkluzywnego środowiska, w którym osoby ubiegające się o ochronę mogą bezpiecznie przedstawiać swoją historię oraz informować o potrzebach i trudnościach. W przypadku osób o zróżnicowanej SOGIESC takie bezpieczne, poufne i inkluzywne środowisko pełne szacunku nazywane jest również bezpieczną przestrzenią dla osób LGBTIQ.

3.1. Tworzenie bezpiecznych przestrzeni

Bezpieczne przestrzenie to miejsca, w których osoby ubiegające się o ochronę, posiadające potencjalnie szczególne potrzeby, czują się akceptowane, szanowane i wspierane niezależnie od różnic. Mogą to być przestrzenie fizyczne, wirtualne lub społeczne, tworzone dzięki komunikacji inkluzywnej, która sprzyja atmosferze akceptacji i zrozumienia. Może to obejmować aktywne słuchanie, otwarty dialog oraz używanie języka i elementów wizualnych, które są wyrazem szacunku i gościnności. W środowisku zaufania osoby LGBTIQ czują się swobodnie, mogą być sobą i dzielić się swoimi doświadczeniami bez lęku przed oceną czy krytyką.

W ciągłym procesie tworzenia i utrzymywania bezpiecznych przestrzeni ważne jest, aby w kontaktach z osobami ubiegającymi się o ochronę przyjąć i wyrażać określone postawy i cechy, w tym te określone w poniższych punktach.

- **Empatia:** należy starać się zrozumieć uczucia lub doświadczenia innej osoby, wyobrażając sobie, jak to jest być w jej sytuacji. Okazywanie empatii i podejście oparte na człowieczeństwie w kontaktach z osobami ubiegającymi się o ochronę to ważne elementy budowania atmosfery zaufania i relacji, zwłaszcza w przypadku osób LGBTIQ.

- **Otwartość:** należy być otwartym i gotowym na nowe pomysły oraz doświadczenia, m.in. słuchać historii innych osób z autentycznym zainteresowaniem. Umiejętność ta jest również powiązana z przewidywaniem osobistych i nieuświadomionych uprzedzeń (zob. [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Information note](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – nota informacyjna], sekcja 2.1. Normy i uprzedzenia).
- **Aktywne słuchanie:** należy wyjść poza samo słuchanie wypowiedzianych słów i starać się zrozumieć ich znaczenie oraz intencję. Konkretnie przykłady aktywnego słuchania obejmują: pełną obecność w rozmowie; okazywanie zainteresowania przez utrzymywanie kontaktu wzrokowego; potakiwanie lub reagowanie na sygnały niewerbalne; zadawanie otwartych pytań zachęcających do dalszej wypowiedzi; parafrazowanie i powtarzanie usłyszanych informacji oraz słuchanie z intencją zrozumienia, a nie odpowiedzi ⁽⁷⁴⁾.
- **Brak oceniania:** należy z szacunkiem przyjmować uczucia, doświadczenia i wartości innych osób, nawet jeśli różnią się one od własnych.

Poniżej znajdują się **praktyczne zalecenia dotyczące Twojej pracy jako urzędnika zajmującego się procedurą azylową i przyjmowaniem**, które mogą pomóc w tworzeniu bezpiecznych i opartych na zaufaniu przestrzeni dla osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę.

Zalecenia dla personelu

- Należy przyjąć założenie, że każda osoba, z którą się spotykasz lub wchodzisz w interakcję, może być osobą o zróżnicowanej SOGIESC. W związku z tym należy dostosować sposób komunikacji i stosować język neutralny płciowo, nie zakładając, że ktoś jest heteroseksualny, posiada określoną tożsamość płciową lub preferuje konkretny zaimek. Przykłady terminologii inkluzywnej ⁽⁷⁵⁾ obejmują:
 - „partner(ka) lub współmałżonek(-ka)” zamiast „mąż/żona”,
 - „osoba” zamiast używania zaimków, które nie są neutralne płciowo.
- Kiedy osoba ubiegająca się o ochronę ujawnia swoją zróżnicowaną SOGIESC, należy podejść do tej interakcji z szacunkiem i prostotą, aby zebrać informacje niezbędne w danej sytuacji i kontekście. Można dostosować sposób wypowiedzi i mowę ciała do tonu neutralnego. Reakcja nacechowana uprzedzeniem może sprawić, że dana osoba poczuje, iż nie oferujesz jej bezpiecznej przestrzeni.

⁽⁷⁴⁾ Więcej informacji i porad na temat umiejętności komunikacyjnych i aktywnego słuchania można znaleźć w Heartland Alliance, [Rainbow Response: A practical guide to displacement, LGBT refugees and asylees](#) [Tęczowa odpowiedź – praktyczny poradnik dotyczący przesiedlania uchodźców i osób ubiegających się o azyl będących osobami LGBT], s. 14.

⁽⁷⁵⁾ Więcej przykładów znajduje się w sekcji „[Glosariusz inkluzywnego języka i sposobu komunikacji](#)”.

Zalecenia dla personelu

- Należy zawsze umożliwiać osobie ubiegającej się o ochronę samookreślenie się i opisanie jej tożsamości płciowej i orientacji seksualnej. Należy używać terminologii, jakiej używa sama osoba, nawet jeśli jest ona nieznana lub nietypowa. Jeśli nie masz pewności, co oznacza dany termin lub jak dana osoba go używa, zapytaj: „Co to słowo oznacza dla Ciebie?”.
- Nie należy narzucać żadnych określeń. Po ujawnieniu przez osobę ubiegającą się o ochronę jej zróżnicowanej SOGIESC, warto zapytać, czy używa jakiegoś konkretnego terminu na jej opis.
- Jeśli przypadkowo błędnie przypiszesz komuś płeć (ang. *misgendering*) ⁽⁷⁶⁾, należy przeprosić i postarać się zapamiętać prawidłową formę. Należy się poprawić również, jeśli pomyłka się powtórzy, aby pokazać, że szanujesz tożsamość płciową danej osoby.
- Nie należy przyspieszać ani przerywać spotkań indywidualnych ani przesłuchań z osobami ubiegającymi się o ochronę. Należy aktywnie słuchać i w pozytywny sposób reagować na wszelkie pytania i wątpliwości.
- Należy unikać używania obraźliwych określeń. Jeśli dana osoba użyje wobec siebie obraźliwego terminu, zapytaj, co on dla niej znaczy i czy używa też innych określeń. Można również sporządzić notatkę wyjaśniającą, w której zostaną zapisane te informacje.
- Należy zapewnić prywatność i poufność, zwłaszcza gdy osoba ubiegająca się o ochronę zamierza podzielić się lub zaczyna dzielić się wrażliwymi informacjami lub doświadczeniami osobistymi.
- Nigdy nie należy zakładać, że rozmówca myśli lub zareagowałby na daną sytuację w taki sam sposób jak ty.
- Należy zwracać uwagę na swoją mimikę, kontakt wzrokowy, mowę ciała i postawę, ale także na paralingwistykę, czyli tempo mowy, rytm, ton i głośność głosu.
- Należy unikać założeń wynikających z uprzedzeń, zarówno świadomych, jak i nieświadomych. Na przykład osoba postrzegana społecznie jako kobieta (np. dlatego, że nosi spódnice lub makijaż) może nie identyfikować się jako kobieta.
- W miarę możliwości należy uznawać i zauważać trudności lub ból, o których mówi osoba ubiegająca się o ochronę. Lekceważąca reakcja może sprawić, że rozmówca się wycofa i nie podzieli się kluczowymi informacjami.

⁽⁷⁶⁾ *Misgendering* oznacza zwracanie się do osoby, zwłaszcza transpłciowej lub niebinarnej, za pomocą słowa, w szczególności zaimka lub formy grzecznościowej, które nie odzwierciedlają jej tożsamości płciowej.

Zalecenia dla personelu

Więcej informacji na temat budowania zaufania i prowadzenia komunikacji podczas rozpatrywania wniosków opartych na przesłankach związanych z SOGIESC można znaleźć w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Examination procedure](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – procedura rozpatrywania wniosku], sekcja 1.1. Znaczenie zaufania.

Poniżej znajdują się **praktyczne zalecenia dla członków kadry kierowniczej i decydentów**, które mogą pomóc w tworzeniu bezpiecznych i opartych na zaufaniu przestrzeni dla osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę. Zalecenia te można zintegrować ze strategiami, politykami i codziennymi działaniami.

Zalecenia dla członków kadry kierowniczej i decydentów

- Należy opracowywać, wykorzystywać i rozpowszechniać materiały informacyjne, takie jak ulotki, plakaty lub filmy, propagujące różnorodność, prawa osób LGBTIQ i włączenie społeczne. Materiały te powinny być eksponowane w przestrzeniach wspólnych lub rozpowszechniane cyfrowo (np. na stronie internetowej instytucji lub organu). Należy pamiętać, że nie wszystkie osoby ubiegające się o ochronę potrafią czytać. Z tego względu warto rozważyć również stosowanie materiałów wizualnych i filmów. Zob. też sekcja [5.2. Jak udzielać informacji](#).
- Należy stosować język neutralny płciowo oraz obrazy i wizualizacje, które rzetelnie odzwierciedlają różnorodność społeczności LGBTIQ. Zamiast korzystać z tradycyjnych, cis- i heteronormatywnych zdjęć, warto szukać fotografii i nagrań przedstawiających osoby LGBTIQ.
- Warto rozważyć umieszczanie symboli, takich jak flaga tęcza lub oznaczenia „bezpieczna przestrzeń”, aby wyrazić, że dana instytucja lub osoba deklaruje wsparcie i zapewnia bezpieczne miejsce do dzielenia się informacjami ⁽⁷⁷⁾. Podobnie można rozważyć rozdawanie pracownikom przypinek z napisem „Jesteś tu bezpieczny(-a)” lub „Ze mną jesteś bezpieczny(-a)”.
- Przy planowaniu i realizacji działań, które obejmują lub promują uczestnictwo i zaangażowanie społeczności (np. grup dyskusyjnych, struktur reprezentacyjnych, oceny potrzeb) należy uwzględniać perspektywę płci i SOGIESC.
- Wszystkie organy azylowe i ośrodki recepcyjne powinny dysponować odpowiednimi pomieszczeniami zapewniającymi prywatność i poufność, zwłaszcza w przypadkach, gdy mogą być ujawniane informacje wrażliwe.

⁽⁷⁷⁾ Oznaczenia bezpiecznej przestrzeni mogą być umieszczane w poczekalniach ośrodków rejestracji, pokojach do przesłuchań oraz ośrodkach recepcyjnych (np. w przestrzeniach do udzielania porad).

Zalecenia dla członków kadry kierowniczej i decydentów

- Należy zapewnić zróżnicowany pod względem płciowym skład personelu, w szczególności wśród pracowników mających bezpośredni kontakt z osobami ubiegającymi się o ochronę, takich jak: funkcjonariusze zajmujący się rejestracją, urzędnicy prowadzący postępowanie, tłumacze ustni, pracownicy w systemie przyjmowania i personel medyczny.
- Warto wyznaczyć punkty lub osoby kontaktowe ds. SOGIESC, które będą udzielać wsparcia pozostałym członkom personelu na ich prośbę lub w razie potrzeby. Można także rozważyć wdrożenie programów obserwacji pracy (ang. *shadowing*) lub coachingu, które umożliwią osobom z mniejszą wiedzą w zakresie SOGIESC uczenie się od bardziej doświadczonych kolegów i koleżanek.
- Należy zapewnić, aby personel (w tym tłumacze ustni) był regularnie szkolony w zakresie SOGIESC, m.in. w podstawach wrażliwości, różnorodności i świadomości kulturowej. Aby uzyskać więcej informacji o szkoleniach, zob. rozdział [5. Udzielanie informacji, budowanie zdolności i zwiększanie świadomości](#).
- Członek kadry kierowniczej musi mieć świadomość, że niektórzy pracownicy mogą nie być gotowi lub nie potrafić przezwyciężyć swoich uprzedzeń wobec wszystkich lub niektórych grup osób LGBTIQ. W takich przypadkach warto omówić sytuację z odpowiednimi pracownikami i rozważyć niewyznaczanie ich do zadań, w których takie uprzedzenia mogłyby wpływać na postawę oraz zdolność do traktowania osób ubiegających się o ochronę z szacunkiem i godnością.
- Należy opracować mechanizmy składania skarg i przekazywania informacji zwrotnych. Należy zapewnić wszystkim osobom ubiegającym się o ochronę możliwość wyrażenia opinii na temat świadczonych usług oraz zadbać o to, by ich głos został rzeczywiście wysłuchany i uwzględniony.

3.2. Inklusywny język i sposób komunikacji

Jak wyjaśniono wcześniej (rozdział [3. Komunikacja inkluzywna i tworzenie bezpiecznych przestrzeni](#)), komunikacja inkluzywna jest wolna od uprzedzeń, krytyki czy dyskryminacji oraz uwzględnia i szanuje tożsamość SOGIESC danej osoby.

Każdy język ma swoją własną specyfikę kulturową i reguły gramatyczne. Niektóre języki mają rodzaj gramatyczny (są „zgenderowane”), inne są neutralne pod tym względem. Rodzaj gramatyczny nie zawsze odzwierciedla sposób, w jaki postrzegamy rzeczywistość. Na przykład dla osób niebinarnych może być trudno używać dostępnych w danym języku zaimków. Tłumaczenie pomiędzy językami, które zawierają i nie zawierają zaimków zróżnicowanych pod względem płci, również może sprawiać trudność, co może prowadzić do nieporozumień i błędów. Z tego względu ważne jest, aby podczas rozmowy z konkretną osobą lub odnoszenia się do niej używać najbardziej odpowiednich, neutralnych płciowo określeń. Należy umożliwić osobie ubiegającej się o ochronę wybór zaimków oraz innych form językowych odnoszących się do płci, szczególnie w sytuacjach, gdy język, którym się posługujemy, rozróżnia formy ze względu na płeć (np. w zaimkach lub odmianie czasowników).

3.2.1. Samookreślenie się i używanie właściwych zaimków

Niektóre osoby samookreślają się ⁽⁷⁸⁾ jako „geje” lub „lesbijki”. Inni w ogóle unikają jakichkolwiek określeń, które mogłyby opisywać ich SOGIESC. Wiele języków nie ma odpowiedniego słownictwa do opisu różnorodności SOGIESC. Dlatego, choć warto znać definicje płci, seksualności i tożsamości płciowej stosowane w Europie lub we własnym kontekście kulturowym, należy też mieć świadomość, że terminologia ta może być zupełnie obca dla wielu osób LGBTIQ pochodzących z innych kultur. Wielu osobom LGBTIQ w ich kontekście społeczno-kulturowym znane są wyłącznie określenia o wydźwięku obraźliwym lub pogardliwym. Niektóre osoby ubiegające się o ochronę mogą nie znać innych możliwości niż używanie właśnie takich terminów. Aby ich uniknąć, mogą próbować określać swoją tożsamość w sposób pośredni i niedosłowny. Ponadto niektóre osoby LGBTIQ mogą używać terminów związanych z SOGIESC w inny sposób niż ten, który jest powszechnie przyjęty ⁽⁷⁹⁾.

Co więcej, podobnie jak każda inna osoba, osoby transpłciowe, niebinarne i niezgodne z normami płciowymi chcą, aby zwracać się do nich z użyciem poprawnych zaimków, imienia, płci i tytułu. Często zakłada się, że kobiety transpłciowe używają zaimków „ona/jej”, mężczyźni transpłciowi „on/jego”, a osoby niebinarne – „oni/ich”. Jeśli jednak nie znasz preferowanych zaimków osoby ubiegającej się o ochronę, z którą pracujesz, lub jeśli dana osoba nie przekazała ich wprost, najlepiej grzecznie zapytać. Pytanie to należy zadać w bezpiecznym środowisku, zapewniając poufność i nie narażając osoby na ujawnienie ani zagrożenie. W kontekstach językowych, w których nie używa się zaimków osobowych, ale funkcjonują wyrażenia nacechowane płciowo (np. „młodsza siostra” lub „młodszy brat”), również należy zapytać, jak osoba chce, aby się do niej zwracano.

3.2.2. Jak nie wykluczać nikogo w komunikacji

Strategie komunikacji inkluzywnej mogą sprawić, że osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę, znajdujące się w sytuacji wymagającej szczególnego traktowania, poczuć się bezpiecznie i swobodnie w swojej tożsamości. Personel pracujący w kontekście azylu i przyjmowania powinien posługiwać się stylem komunikacji, który nie zawiera żadnych odniesień do seksizmu ani dyskryminacji. Komunikacja powinna kwestionować struktury dyskryminacyjne i wyrażać szacunek dla różnorodności.

⁽⁷⁸⁾ Coraz więcej ekspertów i badaczy stopniowo przechodzi od pojęcia samookreślenia (ang. *self-identification*) do szerszego pojęcia samostanowienia (ang. *self-determination*), zgodnie z informacją organizacji Transgender Europe (TGEU), „[TGEU-Studie zeigt: Geschlechtliche Selbstbestimmung funktioniert!](#)” [Jak pokazują badania, samostanowienie naprawdę działa!], 19 czerwca 2023 r. (dostępne w języku niemieckim):

„[s]amostanowienie to pojęcie szersze niż samookreślenie. Samookreślenie się oznacza zadeklarowanie swojej tożsamości płciowej, na przykład w urzędzie stanu cywilnego. Stanowi jeden z elementów procedury opartej na samostanowieniu. Ustalenie własnej tożsamości płciowej to jednak znacznie dłuższy i bardziej złożony proces. Pojęcie samostanowienia ma również swoje źródła i zostało przyjęte w ramach ruchów feministycznych oraz walk społeczności rdzennych o swoje prawa. Jest ono także uznawane przez kluczowe sądy zajmujące się ochroną praw człowieka”.

⁽⁷⁹⁾ Na przykład osoba transpłciowa ubiegająca się o ochronę może używać określenia „homoseksualna” jako formy samookreślenia, jeśli jest to jedyne lub dominujące określenie w jej kraju pochodzenia.

Zalecenia i zakazy dotyczące inkluzywnego języka i sposobu komunikacji	
ZALECENIA	ZAKAZY
	Nigdy nie zakładaj tożsamości płciowej ani zaimków żadnej osoby
	Gdy ktoś mówi, że jest w związku romantycznym, nie zakładaj, że partner(ka) należy do „przeciwnej” płci
Zawsze pozwól osobie ubiegającej się o ochronę samookreślić się we własnych słowach. Zawsze zapytaj, jakiego imienia używać i, jeśli to istotne, jakim zaimkiem i określeniem płci się posługiwać. Jeśli przez przypadek użyjesz niewłaściwego imienia lub zaimka, popraw się i kontynuuj rozmowę z osobą ubiegającą się o ochronę	Nie poprawiaj osoby ubiegającej się o ochronę ani nie pouczaj jej, jak według Ciebie „właściwie” należy używać zaimków czy terminów. Gdy osoba używa wobec siebie obraźliwego określenia, nie poprawiaj jej. Możesz zapytać, co ten termin dla niej znaczy, ale staraj się samodzielnie go nie używać. Wyjaśnij, dlaczego. Nie przypisuj osoby automatycznie do kategorii LGBTIQ, zamiast tego wysłuchaj jej historii i doświadczeń z intencją zrozumienia
Przy korzystaniu z formularzy przewiduj możliwość zmienności tożsamości związanych z SOGIESC (np. należy przewidzieć więcej opcji niż tylko „kobieta” lub „mężczyzna”)	
	Nie reaguj na ujawnienie zróżnicowanej SOGIESC zdziwieniem lub szokiem
Bądź otwarty(-a) i empatyczny(-a) w komunikacji. Słuchaj i rozmawiaj bez krytyki i oceniania	
Upewnij się, czy osoba ubiegająca się o ochronę została zapewniona o poufności. Jeśli potrzebuje dodatkowej pomocy, a to wymaga ujawnienia jej zróżnicowanej SOGIESC innym osobom, wyjaśnij jej, kto otrzyma tę informację i poproś o zgodę	
Zwracaj uwagę na komunikację niewerbalną. Gesty, postawa ciała i mimika mogą być odbierane jako oceniające lub wyrażające dezaprobatę	

Glosariusz inkluzywnego języka i sposobu komunikacji

Poniższa tabela zawiera propozycje terminów ⁽⁸⁰⁾, które warto stosować, oraz tych, których należy unikać podczas interakcji z osobami ubiegającymi się o ochronę. Używanie zalecanych form wspiera działania na rzecz włączenia społecznego i szacunku dla różnorodności, niezależnie od tego, czy komunikacja odbywa się indywidualnie (np. podczas przesłuchania lub sesji w ośrodku przyjmowania) czy zbiorowo (np. za pośrednictwem materiałów informacyjnych, sesji grupowych) ⁽⁸¹⁾.

Czego nie używać	Co używać
hermafrodyta	osoba interseksualna
płeć biologiczna	płeć przypisana
żona/mąż	współmałżonek/partner
chłopak/dziewczyna	osoba bliska, osoba w związku
panie i panowie/mężczyźni i kobiety	osoby/ludzie (wszystkich płci)
pedał, ciota, homo, lesba	gej, lesbijka, osoba transpłciowa
geje/homoseksualiści ⁽⁸²⁾	osoby homoseksualne
preferencja seksualna	orientacja seksualna

Poniżej znajdują się praktyczne **zalecenia dla członków kadry kierowniczej i decydentów**, które mogą pomóc w zapewnieniu komunikacji inkluzywnej SOGIESC. Zalecenia te można zintegrować ze strategiami, politykami i codziennymi działaniami.

Zalecenia dla członków kadry kierowniczej i decydentów dotyczące komunikacji inkluzywnej SOGIESC

- Należy zadbać o to, aby włączanie i szacunek wobec osób LGBTIQ stanowiły integralną część programów budowania zdolności dla personelu w systemie azylowym i w systemie przyjmowania. Szkolenia te powinny obejmować znaczenie stosowania języka neutralnego płciowo, zrozumienie różnych tożsamości i orientacji w ramach społeczności LGBTIQ, znajomość i poszanowanie praw osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę oraz umiejętność rozpoznawania i przewyższania własnych uprzedzeń ⁽⁸³⁾.
- Należy opracować kodeks postępowania i wytyczne dla personelu w systemie azylowym, określające zarówno oczekiwane, jak i niedopuszczalne zachowania w kontaktach z osobami LGBTIQ ubiegającymi się o ochronę.

⁽⁸⁰⁾ Należy pamiętać, że glosariusz i zawarte w nim terminy dotyczą języka angielskiego jako języka opracowania dokumentu. W innych językach mogą istnieć różne warianty oraz odmienne (pozytywne, neutralne lub negatywne) znaczenia.

⁽⁸¹⁾ Więcej informacji i przykładów praktycznych dotyczących komunikacji inkluzywnej, zob. również IOM, [Guidance on Gender Inclusive Communication](#) [Wytyczne dotyczące komunikacji neutralnej płciowo], czerwiec 2021 r.

⁽⁸²⁾ Należy unikać stosowania terminu „homoseksualiści” w liczbie mnogiej w odniesieniu do osób LGBTIQ lub osób ubiegających się o ochronę. Zwykle jest postrzegane jako obraźliwe.

⁽⁸³⁾ Zob. również sekcja [5.3. Budowanie zdolności personelu w zakresie SOGIESC](#).

Zalecenia dla członków kadry kierowniczej i decydentów dotyczące komunikacji inkluzywnej SOGIESC

- Należy promować aktywne słuchanie i otwarty dialog między personelem w systemie azylowym a osobami LGBTIQ ubiegającymi się o ochronę, aby zapewnić, że ich indywidualne potrzeby i obawy zostaną wysłuchane i uwzględnione.
- Należy zaprojektować i wdrożyć mechanizmy przekazywania informacji zwrotnych, które to mechanizmy będą dostępne i bezpieczne dla osób o zróżnicowanej SOGIESC, umożliwiając im również wyrażenie indywidualnych obaw także w obszarach związanych z językiem i komunikacją.
- Należy nawiązać kontakt z lokalnymi lub krajowymi organizacjami i sieciami LGBTIQ w celu uzyskania listy poprawnej terminologii związanej z SOGIESC w danym języku (jeśli jest dostępna) i zadbać o jej rozpowszechnienie i stosowanie przez personel. W każdej formie interakcji zbiorowej z osobami ubiegającymi się o ochronę (np. w ramach przekazywania informacji) należy upewnić się, czy używana jest właściwa terminologia i język ⁽⁸⁴⁾.

⁽⁸⁴⁾ Zob. również sekcja „[Glosariusz inkluzywnego języka i sposobu komunikacji](#)”.

4. Tłumaczenia ustne

W tym rozdziale wyjaśniono, dlaczego obecność tłumaczy ustnych posiadających wiedzę na temat osób LGBTIQ, cechujących się wrażliwością i odpowiednimi umiejętnościami, jest kluczowa we wszystkich kontaktach z osobami ubiegającymi się o ochronę w celu stworzenia bezpiecznego środowiska i zapewnienia sprawiedliwego oraz rzetelnego przebiegu procedury. Omówiono również umiejętności, jakie powinni posiadać tłumacze ustni, a także techniki, które należy stosować w przypadku spraw związanych z SOGIESC. Rozdział zawiera także informacje o elementach i warunkach, które należy wziąć pod uwagę przy współpracy z tłumaczem ustnym/tłumaczką ustną w tego typu sprawach. Należy pamiętać, że sekcja ta koncentruje się na współpracy z tłumaczem ustnym/tłumaczką ustną i nie stanowi wytycznych dla samych tłumaczy ⁽⁸⁵⁾.

Prawo osoby ubiegającej się o ochronę do komunikowania się i otrzymywania informacji dotyczących procedur azylowych i przyjmowania w języku, który rozumie, ma podstawowe znaczenie w ramach WESA ⁽⁸⁶⁾. Z tego względu tłumacze ustni odgrywają kluczową rolę w interakcjach pomiędzy funkcjonariuszem zajmującym się rejestracją lub urzędnikiem prowadzącym postępowanie, pracownikiem w systemie przyjmowania a osobą ubiegającą się o ochronę. Dostęp do tłumacza ustnego/tłumaczki ustnej powinien być zawsze zapewniony, a osoba ubiegająca się o ochronę musi być informowana o tym prawie na każdym etapie procedury azylowej.

Zasadą podstawową we wszystkich rodzajach rozmów z osobami ubiegającymi się o ochronę jest to, że tłumacze ustni muszą tłumaczyć dokładnie, bez dodawania, pomijania, zmieniania, komentowania ani wyrażania (słownego lub niewerbalnego) jakichkolwiek innych treści ⁽⁸⁷⁾. Aby tłumacz lub tłumaczka mogli dokładnie tłumaczyć, muszą biegle posługiwać się zarówno językiem źródłowym, jak i docelowym oraz w pełni rozumieć niuanse kryjące się za wypowiedziami. Ponadto powinni dobrze znać terminologię właściwą dla tematów omawianych podczas rozmowy oraz środowisko kulturowe osoby ubiegającej się o ochronę ⁽⁸⁸⁾. Co więcej, płeć tłumacza może również mieć znaczenie i należy ją wziąć pod uwagę przy doborze odpowiedniego tłumacza/odpowiedniej tłumaczki do przesłuchania.

W przypadku tłumaczenia narracji związanych z SOGIESC niezbędne jest, aby tłumacze wykazywali postawę otwartą i neutralną również w komunikacji niewerbalnej (zob. także sekcja [3.1. Tworzenie bezpiecznych przestrzeni](#)). Umożliwia to osobie ubiegającej się

⁽⁸⁵⁾ Więcej informacji na temat tłumaczenia ustnego w procedurze azylowej można znaleźć w publikacji: EUAA, konsultacje międzyrządowe w dziedzinie polityki azylowej, dotyczącej uchodźców i polityki migracyjnej, [Praktyczny poradnik dotyczący tłumaczeń ustnych w procedurze azylowej](#), luty 2024 r.

⁽⁸⁶⁾ Zob. na przykład art. 8 ust. 2 i 3, art. 13 ust. 5, art. 36 ust. 3 i 4 rozporządzenia w sprawie procedury azylowej, art. 5 ust. 2 oraz art. 9 ust. 5 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r. oraz art. 20 ust. 1, art. 22 ust. 4 i art. 42 ust. 5 rozporządzenia w sprawie zarządzania azylem i migracją.

⁽⁸⁷⁾ W niektórych państwach członkowskich rozróżnia się tłumaczenie w procedurze azylowej i tłumaczenie w kontekście przyjmowania. W pierwszym przypadku tłumacze powinni przekładać treść wszystkiego, co zostało powiedziane, bez parafrazowania lub używania innych wyrażení i terminów. W kontekście przyjmowania tłumacze ustni (a raczej mediatorzy kulturowi) zazwyczaj mają za zadanie tłumaczyć w sposób sprzyjający wzajemnemu zrozumieniu, w dużej mierze uwzględniając elementy kulturowe. Innymi słowy, mediatorzy kulturowi lub tłumacze ustni w kontekście przyjmowania mogą zostać poproszeni o wykonywanie zadań wykraczających poza tłumaczenie, polegających na doradzaniu obu stronom w zakresie odpowiednich zachowań kulturowych.

⁽⁸⁸⁾ Więcej informacji i wskazówek dla tłumaczy ustnych można znaleźć w EUAA, i IGC, [Praktyczny poradnik dotyczący tłumaczeń ustnych w procedurze azylowej](#), luty 2024 r.

o ochronę samookreślenie się i ujawnienie swojej SOGIESC we własnych słowach, które powinny zostać dokładnie odzwierciedlone w tłumaczeniu. Obecność tłumaczy posiadających wiedzę, wrażliwość i kompetencje w zakresie SOGIESC jest zatem kluczowa dla nawiązania relacji opartej na zaufaniu w bezpiecznym środowisku.

Poza obowiązkiem zapewnienia tłumaczenia na język, który osoba ubiegająca się o ochronę w pełni rozumie, osoba ta powinna mieć również prawo do wyboru płci tłumacza. Ma to na celu zapewnienie jej poczucia komfortu i swobody w otwartym opowiadaniu swojej historii. Jeśli nie jest możliwe spełnienie prośby osoby ubiegającej się o ochronę dotyczącej płci tłumacza, należy wyjaśnić przyczyny.

Osoba ubiegająca się o ochronę może również wyrazić preferencję (lub jej brak) w odniesieniu do kraju pochodzenia lub pochodzenia etnicznego tłumacza⁽⁸⁹⁾. Jeśli to możliwe, należy uwzględniać takie prośby, ponieważ ten czynnik może odegrać istotną rolę w umożliwieniu osobie ubiegającej się o ochronę swobodnego wypowiedzenia się oraz zmniejszenia jej obawy przed oceną, odwetem lub stygmatyzacją.

Korzystanie z usług wykwalifikowanego tłumacza ustnego/tłumaczki ustnej ma szczególne znaczenie w przypadku osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę. Współpraca z tłumaczami, którzy mają doświadczenie w tłumaczeniu spraw związanych z SOGIESC oraz znają odpowiednią terminologię, przyczynia się do zapewnienia wysokiej jakości rozmów i ogranicza ryzyko unikania przez osoby ubiegające się o ochronę dzielenia się informacjami wrażliwymi lub doznania (ponownej) traumy.

Zalecenia dla personelu

- Należy zawsze korzystać z usług najbardziej wykwalifikowanych i kompetentnych (lub doświadczonych) tłumaczy ustnych, również w sprawach dotyczących SOGIESC. Jeśli jest to możliwe, należy rozważyć wybór tłumacza(-ki), który(-a) posiada przeszkolenie lub wiedzę na temat kwestii związanych z SOGIESC oraz zna aktualną terminologię w obu językach.
- Należy dążyć do spełnienia prośby osoby ubiegającej się o ochronę dotyczącej płci tłumacza ustnego. Jeśli nie jest możliwe spełnienie takiej prośby, należy wyjaśnić przyczyny osobie ubiegającej się o ochronę.

⁽⁸⁹⁾ Możliwość wyrażenia preferencji (lub jej braku) dotyczącej kraju pochodzenia lub pochodzenia etnicznego tłumacza nie zawsze jest dostępna ani nie stanowi powszechnej praktyki we wszystkich organach krajowych. Niemniej w niektórych sprawach, w tym dotyczących SOGIESC, zdolność osoby ubiegającej się o ochronę do ujawnienia istotnych informacji może być uzależniona od pochodzenia tłumacza. W takich przypadkach osoba ubiegająca się o ochronę powinna mieć możliwość zgłoszenia tej kwestii organowi, który powinien rozpatrzyć ją w miarę swoich możliwości. Zob. także Sexual Orientation and Gender Identity Claims of Asylum: A European human rights challenge [Wnioski o udzielenie azylu oparte na orientacji seksualnej i tożsamości płciowej: Europejskie wyzwanie w zakresie praw człowieka], [32 recommendations to the European Commission on the new EU LGBTI+ Equality Strategy](#) [32 zalecenia dla Komisji Europejskiej w sprawie nowej strategii UE na rzecz równości osób LGBTI+], 2020, zalecenie nr 9.

Zalecenia dla personelu

- Należy pamiętać o różnicach kulturowych i związanych z płcią w zakresie komunikacji niewerbalnej z osobami o zróżnicowanej SOGIESC. Znaczenie i sposób używania mowy ciała oraz wyrażen niewerbalnych różni się w zależności od kultury i może prowadzić do nieporozumień.
- Jeśli wiadomo z wyprzedzeniem, że rozmowa będzie dotyczyć SOGIESC, należy rozważyć poinformowanie o tym tłumacza oraz przekazanie informacji na temat używanej terminologii. Jeśli tłumacz nie został przeszkolony do pracy z osobami o zróżnicowanej SOGIESC, warto podkreślić znaczenie komunikacji inkluzywnej, tworzenia bezpiecznej przestrzeni oraz stosowania pozytywnej lub neutralnej mowy ciała i pozytywnej postawy.
- Należy regularnie zapewniać osobę ubiegającą się o ochronę w trakcie rozmowy, że zarówno ty, jak i tłumacz, macie obowiązek zachowania poufności, oraz wyjaśnić, co to oznacza. W przypadku funkcjonariuszy zajmujących się rejestracją i urzędników prowadzących postępowanie może to czasami wymagać kontekstowego wyjaśnienia ze strony tłumacza, na przykład w sytuacjach, gdy w języku docelowym nie ma odpowiedniego słowa, które oddałoby to znaczenie. Przed rozpoczęciem rozmowy z osobą ubiegającą się o ochronę należy sprawdzić z tłumaczem, czy w danym języku istnieją odpowiednie słowa lub formy umożliwiające właściwe przekazanie omawianych treści.
- Należy zadbać o to, aby osoba ubiegająca się o ochronę czuła się bezpiecznie i swobodnie podczas dzielenia się informacjami wrażliwymi – zwłaszcza w sytuacjach, gdy oczywiste jest, że osoba ta i tłumacz mają wspólną „tożsamość” (np. pochodzenie etniczne lub kraj pochodzenia). Osoby ubiegające się o ochronę mogą czuć się niekomfortowo, otwarcie mówiąc o swojej SOGIESC w obecności tłumacza i mogą nie odpowiadać na pytania w sposób bezpośredni.
- Należy stale obserwować i oceniać mowę ciała. W trakcie rozmowy warto co jakiś czas zapytać osobę ubiegającą się o ochronę, czy czuje się komfortowo i czy chce kontynuować przesłuchanie lub sesję. W razie potrzeby, i jeśli jest to wykonalne, należy zaproponować alternatywy, takie jak przerwanie rozmowy, zmiana jej terminu lub wymiana tłumacza.
- Jeśli zauważysz niewłaściwe zachowanie tłumacza, należy jak najszybciej zwrócić na to uwagę tłumaczowi. Może to wymagać przerwania rozmowy lub innego spotkania i delikatnego zwrócenia uwagi na problem. Jeśli zachowanie lub sytuacja się powtórzy, może być konieczna zmiana tłumacza.
- Podczas rozmowy należy na bieżąco obserwować osobę ubiegającą się o ochronę i tłumacza, aby upewnić się, że oboje czują się swobodnie i że ich interakcja przebiega naturalnie.

Zalecenia dla członków kadry kierowniczej

- Należy prowadzić bazę danych lub rejestr tłumaczy posiadających kompetencje lub przeszkolenie w zakresie SOGIESC oraz zadbać o to, aby personel pracujący bezpośrednio z osobami ubiegającymi się o ochronę mógł w sposób szczególnie wnioskować o udział tych tłumaczy w rozmowach z osobami o zróżnicowanej SOGIESC. Należy upewnić się, czy podległy personel ma wiedzę o istnieniu tego rejestru i zna sposób jego wykorzystania.
- Należy dążyć do umożliwienia tłumaczenia za pośrednictwem wideo, telefonu lub innych środków komunikacji, jeśli może to pomóc osobom LGBTIQ ubiegającym się o ochronę poczuć się bezpiecznie i swobodnie podczas opowiadania swojej historii (np. gdy osoba ubiegająca się o ochronę prosi o tłumaczkę, a jedyna dostępna tłumaczka może uczestniczyć wyłącznie zdalnie).
- Należy zapewnić tłumaczom podstawowe szkolenie w zakresie kwestii związanych z SOGIESC oraz stosowania języka inkluzywnego. Należy wspierać działania w zakresie szkoleń i budowania zdolności, takie jak możliwości samouczenia się oraz ułatwiać dostęp do modułów online. Aby uzyskać więcej informacji, zob. sekcja [3.1. Tworzenie bezpiecznych przestrzeni](#).
- Należy zapewnić tłumaczom dostęp do listy poprawnej i pełnej szacunku terminologii związanej z SOGIESC w języku kraju przyjmującego (o ile jest dostępna).
- Należy wprowadzić regularne szkolenia uzupełniające i sesje oceniające w celu sprawdzenia umiejętności i kompetencji tłumaczy w zakresie SOGIESC, stosowanych terminów i definicji, a także prowadzenia tłumaczeń dla ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC.
- Należy ustanowić przejrzyste mechanizmy składania skarg i przekazywania informacji zwrotnych, które to mechanizmy będą bezpieczne i dostępne dla osób o zróżnicowanej SOGIESC – umożliwiające wyrażenie opinii o przebiegu tłumaczonej rozmowy oraz przekazanie propozycji usprawnień.

Dobra praktyka

- Norweska Dyrekcja ds. Imigracji (UDI) opracowała scentralizowaną bazę danych tłumaczy powiązaną z krajowym rejestrem tłumaczy (Nasjonalt tolkeregister). Około 95 % tłumaczy w tej bazie to osoby posiadające kwalifikacje ⁽⁹⁰⁾, natomiast 5 % to osoby posługujące się tzw. „rzadkimi” językami, dla których w Norwegii nie istnieje możliwość uzyskania oficjalnych kwalifikacji.
- UDI regularnie oferuje szkolenia dotyczące pracy nad sprawami związanymi z SOGIESC dla wszystkich tłumaczy zarejestrowanych w bazie. Zarówno funkcjonariusze zajmujący się sprawami ochrony międzynarodowej, jak i organizacje specjalizujące się w kwestiach SOGIESC biorą udział w module szkoleniowym jako prowadzący i podkreślają znaczenie używania języka inkluzywnego. Ponadto UDI przekazuje publikację Organizacji ds. Uchodźców, Azylu i Migracji na temat podstawowej terminologii SOGIESC wszystkim tłumaczom nowo zarejestrowanym w bazie danych ⁽⁹¹⁾.
- Dyrekcja ds. integracji i różnorodności w Norwegii oraz organizacja pozarządowa działająca na rzecz osób LGBTIQ z mniejszości etnicznych – Skeiv Verden (Queer World) stworzyły filmy i słowniki w językach arabskim i somalijskim, wprowadzające pozytywnie nacechowane słownictwo dla osób queer należących do mniejszości oraz dla tłumaczeń przyjaznych osobom queer ⁽⁹²⁾.

Powiązane moduły szkoleniowe EUAA

EUAA oferuje moduł szkoleniowy pt. „[Working with an interpreter](#)” [Współpraca z tłumaczem ustnym], który dostarcza urzędnikom zajmującym się procedurą azylową i przyjmowaniem niezbędnej wiedzy i umiejętności do skutecznej komunikacji za pośrednictwem tłumacza. Ma on także na celu przedstawienie wskazówek i działań następczych w przypadku ewentualnych naruszeń zasad postępowania przez tłumacza.

W module skoncentrowano się na kryteriach wyboru tłumacza, umiejętnościach niezbędnych do komunikacji za pośrednictwem tłumacza oraz sposobach radzenia sobie z trudnymi sytuacjami podczas porozumiewania się za pośrednictwem tłumacza. Poruszono również kwestię etyki zawodowej tłumacza i zawarto wskazówki dotyczące tego, jak reagować na ewentualne naruszenia zasad postępowania przez tłumacza.

Osoby zainteresowane udziałem w szkoleniu EUAA proszone są o kontakt z osobą odpowiedzialną za szkolenia w swoim organie, aby uzyskać więcej informacji.

⁽⁹⁰⁾ W praktyce norweskiej za „wykwalifikowanych” uznaje się tłumaczy, którzy: a) posiadają tytuł licencjata w zakresie tłumaczenia ustnego, b) posiadają odpowiednie uprawnienia państwowe lub c) zdali oficjalny egzamin (dwujęzyczny test przyszłych tłumaczy ustnych) [Tospråktesten - OsloMet](#) na Uniwersytecie Metropolitalnym w Oslo (OsloMet) i mogą świadczyć usługi tłumaczenia ustnego w ramach tzw. tłumaczeń w usługach publicznych ([Public Service Interpreting](#)).

⁽⁹¹⁾ Organizacja ds. Uchodźców, Azylu i Migracji, [Sexual Orientation, Gender Identity and Gender Expression: Essential Terminology for the Humanitarian Sector](#) [Orientacja seksualna, tożsamość płciowa i ekspresja płciowa: kluczowa terminologia dla sektora pomocy humanitarnej], 2016.

⁽⁹²⁾ IMDi, [Er du skeiv og trenger fine ord som kan beskrive deg på arabisk eller somalisk?](#) [Czy jesteś osobą queer i potrzebujesz ładnych słów, aby opisać siebie w języku arabskim lub somalijskim?], 2020, dostępne w języku norweskim, ze szczegółową treścią w języku arabskim i somalijskim.

5. Udzielanie informacji, budowanie zdolności i zwiększanie świadomości

Udzielanie informacji osobom ubiegającym się o ochronę międzynarodową jest gwarantowane i wyraźnie przewidziane w odpowiednich przepisach prawa UE ⁽⁹³⁾. Istotne jest, aby informacje te były przekazywane w prostym, nietechnicznym języku zrozumiałym dla osób ubiegających się o ochronę, a w przypadku dzieci – w sposób dostosowany do ich wieku. Przekazywane informacje muszą obejmować to, czego wnioskodawcy mogą się spodziewać w procedurach azylowych i przyjmowania, a także ich prawa i obowiązki.

Niniejszy rozdział przedstawia szczegółowo, jakiego rodzaju informacje należy przekazywać osobom ubiegającym się o ochronę, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii związanych z osobami LGBTIQ, oraz w jaki sposób najlepiej je przekazywać. Ponadto rozdział ten obejmuje zagadnienia związane z widocznością materiałów, budowaniem zdolności w zakresie SOGIESC oraz podnoszeniem świadomości wśród wszystkich osób ubiegających się o ochronę w odniesieniu do praw przysługujących osobom LGBTIQ. Rozdział ten jest skierowany głównie do personelu w systemach azylowym i przyjmowania pracującego bezpośrednio z osobami ubiegającymi się o ochronę. Niemniej niektóre zalecenia i wytyczne dotyczą również członków kadry kierowniczej organów ds. azylu i przyjmowania (w miejscach, gdzie zostało to wskazane).

5.1. Rodzaje informacji

5.1.1. Ochrona międzynarodowa i podstawy udzielenia azylu

Informacje o tym, czym jest ochrona międzynarodowa, oraz jakie powody mogą stanowić podstawę do przyznania azylu, należy przekazać możliwie najwcześniej w procedurze azylowej.

Na etapie „wystąpienia z wnioskiem” ⁽⁹⁴⁾ należy przekazać informację, czym jest „ochrona międzynarodowa”, wyjaśniając, że przysługuje ona osobie, która nie może powrócić do kraju pochodzenia, ponieważ groziłoby jej prześladowanie lub poważna krzywda, a państwo pochodzenia nie zapewniłoby jej ochrony. Ryzyko prześladowania lub poważnej krzywdy obejmuje zagrożenie życia, wolności lub integralności fizycznej.

⁽⁹³⁾ Odpowiednie artykuły i motywy preambuły odnoszące się do rodzaju, czasu i sposobu/środków przekazywania informacji to: motyw 16, art. 8 ust. 2, 5 i 7, art. 12 ust. 1, art. 15 ust. 2, art. 23 ust. 5, art. 36 ust. 3 i 4 oraz art. 40 ust. 2 rozporządzenia w sprawie procedur azylowych; motywy 12, 21 i 34, art. 5, art. 9 ust. 5, art. 11 ust. 4, art. 12 ust. 5 oraz art. 21 akapit 2 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.; motyw 38 oraz art. 19–20 rozporządzenia w sprawie zarządzania azylem i migracją.

⁽⁹⁴⁾ Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie procedury azylowej dostęp do niej obejmuje trzy etapy: wystąpienie z wnioskiem, jego rejestrację i złożenie. Wystąpienie z wnioskiem oznacza wyrażenie woli ubiegania się o ochronę międzynarodową przed właściwym organem. Od tego momentu daną osobę traktuje się jako osobę ubiegającą się o ochronę i przysługują jej prawa oraz obowiązki związane z tym statusem. Rejestracja polega na odnotowaniu zamiaru ubiegania się o ochronę i uznaniu osoby za osobę ubiegającą się o ochronę międzynarodową. Złożenie wniosku kończy procedurę rejestracji, po czym rozpoczyna się postępowanie w sprawie rozpatrzenia wniosku. Etapy te niekoniecznie odpowiadają trzem odrębnym fazom. W zależności od krajowych rozwiązań fazy te mogą być połączone w jeden lub dwa etapy. W praktyce wystąpienie z wnioskiem zwykle następuje podczas pierwszego kontaktu osoby ubiegającej się o ochronę z organami, po czym następuje rejestracja i złożenie wniosku.

Na etapie rejestracji lub złożenia wniosku należy przekazać dodatkowe informacje o dwóch formach ochrony międzynarodowej przewidzianych w prawie UE (status uchodźcy i ochrona uzupełniająca). Przekazując informacje o statusie uchodźcy, należy wskazać, że osoba może ubiegać się o azyl z powodu uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z przyczyn określonych w konwencji genewskiej: ze względu na rasę, religię, narodowość, poglądy polityczne lub przynależność do określonej grupy społecznej ⁽⁹⁵⁾. Podczas przekazywania tych informacji warto posłużyć się prostym językiem i podać przykłady, czym może być „przynależność do określonej grupy społecznej”: na przykład obawa przed prześladowaniem z powodu bycia kobietą, osobą z niepełnosprawnością lub osobą LGBTIQ.

Choć (przypisywana) tożsamość SOGIESC może być głównym lub jednym z powodów, dla których osoba opuściła kraj pochodzenia (lub nie może do niego bezpiecznie powrócić), osoby ubiegające się o ochronę mogą nie być świadome, że mogą ubiegać się o azyl z powodu prześladowania ze względu na swoją tożsamość SOGIESC, lub mogą nie czuć się bezpiecznie czy wystarczająco pewnie, by ujawnić tożsamość już na początkowym etapie procedury. Wśród różnych wyzwań i konsekwencji brak takiej świadomości może prowadzić do braku ujawnienia lub późnego ujawnienia, co może mieć wpływ na możliwość uzyskania statusu osoby korzystającej z ochrony międzynarodowej.

Więcej informacji na temat późnego ujawnienia można znaleźć w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Examination procedure](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – procedura rozpatrywania wniosku], sekcja 5.2.1. Ocena oświadczeń osoby ubiegającej się o ochronę oraz sekcja 8.1. Nowy wniosek złożony w ramach kolejnego postępowania, oparty na przesłankach związanych z SOGIESC.

Powiązane publikacje EUAA

EUAA, Frontex, [Praktyczny przewodnik: Dostęp do procedury azylowej](#), 2016, wspiera funkcjonariuszy pierwszego kontaktu w realizacji ich roli polegającej na zapewnieniu skutecznego dostępu do ochrony międzynarodowej w kontekście pierwszego kontaktu, na przykład poprzez przekazywanie informacji. Ten praktyczny poradnik zawiera informacje na temat podstawowych obowiązków funkcjonariuszy pierwszego kontaktu oraz praw osób potrzebujących ochrony międzynarodowej, jak również na temat gwarancji proceduralnych i wsparcia udzielanego w sytuacji pierwszego kontaktu.

EUAA, [Practical Guide on Information Provision in the Asylum Procedure](#) [Poradnik praktyczny dotyczący przekazywania informacji w procedurze azylowej], 2024, ma na celu wsparcie funkcjonariuszy z państw UE+ w zakresie przekazywania informacji osobom ubiegającym się o ochronę podczas uzyskiwania dostępu do procedury azylowej. W poradniku przedstawiono podstawowe zasady dotyczące przekazywania informacji i technik komunikacji.

⁽⁹⁵⁾ Zob. także EUAA, [Practical Guide on Information Provision in the Asylum Procedure](#) [Poradnik praktyczny dotyczący przekazywania informacji w procedurze azylowej], 2023, sekcja 3.1.1 lit. b) Komunikat informacyjny.

5.1.2. Informacje o procedurze i pomoc prawna

Zgodnie z przepisami rozporządzenia w sprawie procedury azylowej ⁽⁹⁶⁾ wszystkim osobom ubiegającym się o ochronę należy jak najwcześniej przekazać kompleksowe informacje dotyczące procedury oraz praw i obowiązków, w tym w szczególności praw osób wymagających szczególnych gwarancji proceduralnych. W przypadku osób LGBTIQ szczególne gwarancje proceduralne mogą obejmować m.in. możliwość przeprowadzenia przesłuchania bez obecności współmałżonka, partnera lub innych członków rodziny, prawo do wnioskowania o przydzielenie pracownika prowadzącego postępowanie i tłumacza tej samej płci oraz możliwość priorytetowego rozpatrzenia sprawy. Tego rodzaju informacje należy przekazywać w sposób prosty i dostosowany do wieku odbiorcy. W celu wyjaśnienia, w jaki sposób gwarancje te stosuje się na poszczególnych etapach procedury azylowej, można posłużyć się konkretnymi przykładami. Szczególnie istotne jest także jak najszybsze podkreślenie zasady poufności, która stanowi podstawę procedury azylowej ⁽⁹⁷⁾, najlepiej już na wczesnym etapie postępowania (przy składaniu wniosku lub podczas rejestracji). Ma to szczególne znaczenie w przypadku osób LGBTIQ ze względu na wrażliwy charakter tożsamości SOGIESC oraz zwiększony lęk przed stygmatyzacją i nękaniami.

Ponadto art. 20 rozporządzenia w sprawie procedury azylowej nakłada na właściwe organy obowiązek indywidualnej oceny, czy dana osoba ubiegająca się o ochronę wymaga szczególnych gwarancji proceduralnych, i to w terminie 30 dni od złożenia wniosku ⁽⁹⁸⁾. Osoby ubiegające się o ochronę powinny zostać na wczesnym etapie poinformowane, że taka ocena stanowi część procedury, na czym może ona polegać (np. badanie lekarskie lub psychospołeczne, środki ochrony poufności) oraz że jej wyniki mogą mieć wpływ na przyznanie szczególnych gwarancji proceduralnych. Ma to szczególne znaczenie w przypadku osób LGBTIQ, które mogą początkowo niechętnie mówić o swojej tożsamości SOGIESC i związanych z nią potrzebach ze względu na obawę przed stygmatyzacją.

Ponadto osoby ubiegające się o ochronę powinny już na wczesnym etapie procedury zostać poinformowane, że należy zgłaszać właściwym organom, jeśli ich stan zdrowia jest zły, potrzebują wsparcia psychologicznego lub medycznego bądź doświadczyły poważnych traumatycznych przeżyć, takich jak tortury, gwałt czy poważne formy przemocy psychicznej, fizycznej lub seksualnej, aby mogły otrzymać odpowiednie wsparcie. Informacje te mają również szczególne znaczenie w odniesieniu do osób LGBTIQ ze względu na ich specyficzną sytuację, która czyni je bardziej narażonymi na przemoc i izolację (więcej informacji na temat nakładających się tożsamości i szczególnych potrzeb ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC można znaleźć w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Information note](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej

⁽⁹⁶⁾ Motyw 16, art. 8 i 21 rozporządzenia w sprawie procedury azylowej.

⁽⁹⁷⁾ W odniesieniu do zasady poufności należy uwzględnić następujące elementy w przekazie informacyjnym: żadne dane przekazane przez osobę ubiegającą się o ochronę organom właściwym nie są udostępniane na zewnątrz bez zgody tej osoby. W określonych okolicznościach, zgodnie z przepisami prawa krajowego, mogą mieć zastosowanie wyjątki. Dane przekazane przez osobę ubiegającą się o ochronę nigdy nie są udostępniane władzom państwa pochodzenia.

⁽⁹⁸⁾ Ostateczną decyzję w sprawie rodzaju szczególnych gwarancji proceduralnych podejmuje organ rozstrzygający (art. 20 ust. 4 akapit drugi rozporządzenia w sprawie procedury azylowej).

i zróżnicowanych cechach płciowych – nota informacyjna], sekcja 2.2. Interseksjonalność w dziedzinie azylu.)

Dodatkowo osoby ubiegające się o ochronę powinny zostać poinformowane o przysługującym im prawie do bezpłatnego doradztwa prawnego w toku postępowania administracyjnego, a także o prawie do ubiegania się o bezpłatną pomoc i reprezentację prawną w postępowaniu odwoławczym oraz o sposobie uzyskania takiego wsparcia ⁽⁹⁹⁾. Zapewnienie skutecznego dostępu osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę do doradztwa prawnego może pomóc im w sprawnym przedstawieniu podstaw ich wniosku oraz w udziale w postępowaniu. Doradztwo prawne, pomoc prawna oraz tłumaczenie ustne mogą być również zapewniane przez wyspecjalizowane organizacje społeczeństwa obywatelskiego lub inne właściwe podmioty, w tym UNHCR.

Ponadto osoby ubiegające się o ochronę powinny zostać poinformowane o głównych przepisach zawartych w części III (Kryteria i mechanizmy ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego) rozporządzenia w sprawie zarządzania azylem i migracją, w szczególności w odniesieniu do przysługującego im prawa do połączenia z członkami rodziny lub krewnymi przebywającymi w innym państwie członkowskim ⁽¹⁰⁰⁾. W zależności od praktyki krajowej i ram prawnych może to, pod pewnymi warunkami, obejmować połączenie z małżonkami lub partnerami tej samej płci w innym państwie członkowskim. Jeśli zostaną wykryte przesłanki zastosowania przepisów rozporządzenia w sprawie zarządzania azylem i migracją, należy przekazać dodatkowe informacje dotyczące odpowiednich procedur, przybliżonych ram czasowych, a także praw i obowiązków osób ubiegających się o ochronę.

5.1.3. Warunki i proces przyjmowania

Zgodnie z przepisami dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r. ⁽¹⁰¹⁾ wszystkim osobom ubiegającym się o ochronę należy przekazać informacje dotyczące warunków przyjmowania, w tym ich praw i obowiązków, a także szczegółowe informacje o uprawnieniach osób o szczególnych potrzebach w zakresie przyjmowania, w tym ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC ⁽¹⁰²⁾. Informacje te należy przekazać możliwie jak najszybciej, jednak nie później niż w ciągu trzech dni od wystąpienia z wnioskiem lub w terminie przewidzianym na jego rejestrację, zgodnie z rozporządzeniem w sprawie procedury azylowej.

Poza informacjami przekazywanymi na wczesnym etapie przyjmowania, czyli po przybyciu, bieżące informowanie o prawach i obowiązkach osób ubiegających się o ochronę stanowi jeden z najważniejszych elementów całego procesu przyjmowania.

W trakcie pobytu w ośrodku recepcyjnym osoby ubiegające się o ochronę powinny być informowane między innymi o dostępnych usługach i formach wsparcia, zajęciach, edukacji i kursach, w tym również o tych przeznaczonych dla osób LGBTIQ lub dla nich szczególnie istotnych. Informacje dotyczące zasad obowiązujących w miejscu zakwaterowania powinny

⁽⁹⁹⁾ Art. 16 i 17 rozporządzenia w sprawie procedur azylowych. Zobacz także art. 47 Karty praw podstawowych dotyczący prawa do skutecznego środka prawnego oraz ECRE/ELENA, [Legal Note on Access to Legal Aid in Europe](#) [Nota prawna dotycząca dostępu do pomocy prawnej w Europie], 2017.

⁽¹⁰⁰⁾ Art. 19 i 25–28 rozporządzenia w sprawie zarządzania azylem i migracją.

⁽¹⁰¹⁾ Motyw 12 i art. 5 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.

⁽¹⁰²⁾ Art. 24 ust. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.

również obejmować obowiązki osoby ubiegającej się o ochronę wobec innych osób, na przykład obowiązek poszanowania różnorodności SOGIESC i praw osób LGBTIQ (zob. także sekcja [5.4. Zwiększanie świadomości w zakresie SOGIESC osób ubiegających się o ochronę](#)).

Osoby ubiegające się o ochronę należy także informować o procedurach identyfikacji i oceny, które stosuje się w systemie przyjmowania, aby zidentyfikować osoby o szczególnych potrzebach w zakresie przyjmowania i zapewnić im dostęp do należytych warunków przyjmowania, na przykład skierować ich do odpowiednich organów lub innych usługodawców ⁽¹⁰³⁾. Osobom ubiegającym się o ochronę należy wyjaśnić, czym są szczególne potrzeby (w tym podać przykłady potrzeb ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC), jakie dodatkowe usługi mogą im przysługiwać w zależności od ich potrzeb i zgodnie z praktyką krajową, kto jest odpowiedzialny za świadczenie tych usług oraz w jaki sposób można z nich skorzystać. W przypadku ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC szczególne warunki przyjmowania mogą obejmować na przykład prawo do zakwaterowania wspólnie z małżonkiem lub małżonką i członkami rodziny w warunkach zapewniających prywatność, prawo do korzystania ze specjalistycznej opieki zdrowotnej, w tym dotyczącej zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego ⁽¹⁰⁴⁾, prawo do leczenia i opieki psychologicznej, w tym, w razie potrzeby, do usług rehabilitacyjnych i wsparcia terapeutycznego oraz prawo do otrzymania artykułów niespożywczych (np. artykułów higienicznych), które odpowiadają ich rzeczywistym potrzebom.

Dodatkowo osoby ubiegające się o ochronę powinny mieć świadomość, że mogą zgłaszać lub ujawniać wszelkie szczególne potrzeby personelowi w systemie przyjmowania w sposób poufny i w dowolnym momencie, aby uzyskać odpowiednie wsparcie. Może to obejmować szczególne potrzeby ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC. Należy im również wyjaśnić, do kogo mogą się zwrócić, zwłaszcza jeśli dostępne są osoby kontaktowe ds. SOGIESC (lub ds. płci czy grup wymagających szczególnego traktowania) oraz w jaki sposób można się z nimi skontaktować.

5.1.4. Informacje o organizacjach LGBTIQ

Po pierwsze, osoby ubiegające się o ochronę mają prawo do kontaktu i komunikowania się z UNHCR oraz z każdą inną organizacją udzielającą porad prawnych lub innego rodzaju doradztwa, zgodnie z przepisami prawa krajowego ⁽¹⁰⁵⁾. Podczas pobytu w ramach systemu przyjmowania osoby ubiegające się o ochronę mają również prawo do uzyskania informacji na temat organizacji lub grup osób, które świadczą specjalistyczną pomoc i reprezentację prawną, oraz organizacji, które mogą udzielić im wsparcia lub informacji na temat dostępnych warunków przyjmowania, w tym opieki zdrowotnej ⁽¹⁰⁶⁾. Do takich organizacji mogą należeć również te, które specjalizują się w ochronie praw osób LGBTIQ (organizacje LGBTIQ), oferując

⁽¹⁰³⁾ Więcej informacji na temat identyfikacji i oceny szczególnych potrzeb w zakresie przyjmowania osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę można znaleźć w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Reception](#) [Praktyczny poradnik dotyczący udzielania ochrony międzynarodowej osobom o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – przyjmowanie], listopad 2024 r., rozdział 3. Identyfikacja i ocena potrzeb ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC oraz reagowanie na te potrzeby.

⁽¹⁰⁴⁾ Zgodnie z definicją zawartą w art. 22 ust. 1 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.

⁽¹⁰⁵⁾ Art. 8 ust. 4 rozporządzenia w sprawie procedury azylowej.

⁽¹⁰⁶⁾ Art. 5 ust. 1 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.

pomoc prawną lub inne formy wsparcia, doradztwa lub usług skierowanych przede wszystkim do osób LGBTIQ lub osób ubiegających się o ochronę.

Organizacje LGBTIQ działające na szczeblu lokalnym, krajowym, regionalnym lub międzynarodowym mogą oferować szeroki zakres usług i możliwości służących ochronie praw oraz dobrostanowi osób LGBTIQ, w tym osób ubiegających się o ochronę międzynarodową. Do takich usług może należeć przekazywanie informacji o przysługujących prawach, doradztwo prawne i psychospołeczne oraz reprezentacja, usługi rehabilitacyjne, szkolenia zawodowe, a także prowadzenie przestrzeni społecznych lub grup wsparcia dla osób o zróżnicowanej SOGIESC.

Jako pracownik systemu przyjmowania, funkcjonariusz zajmujący się rejestracją lub urzędnik prowadzący postępowanie możesz gromadzić i aktualizować informacje o takich organizacjach (w tym organizacjach LGBTIQ) i ich dane kontaktowe ⁽¹⁰⁷⁾. Pozwoli to na informowanie osób ubiegających się o ochronę o usługach świadczonych przez te organizacje i sposobach uzyskania do nich dostępu. Dobrą praktyką jest również, za zgodą osoby zainteresowanej, kierowanie jej do takich organizacji, o ile jest to zgodne z zakresem twoich obowiązków na mocy prawa krajowego lub przyjętej praktyki.

5.2. Jak udzielać informacji

Ponieważ powody ubiegania się o azyl mogą mieć bardzo wrażliwy lub osobisty charakter, w tym dotyczyć prześladowań związanych z czyjąś SOGIESC, cudzoziemcy/bezpaństwowcy oraz osoby ubiegające się o ochronę mogą wahać się przed otwartym dzieleniem się informacjami lub zadawaniem pytań. Pracownicy systemu przyjmowania, urzędnicy prowadzący postępowanie oraz funkcjonariusze zajmujący się rejestracją powinni być świadomi takich możliwych sytuacji i brać je pod uwagę podczas przekazywania informacji.

Informacje mogą być przekazywane indywidualnie lub grupowo (tj. być skierowane do szerszego grona osób jednocześnie). Informacje można przekazywać za pomocą różnych kanałów, w tym w formie ustnej, poprzez materiały drukowane, komunikację cyfrową lub materiały audiowizualne.

We wszystkich przypadkach należy zadbać o to, aby wszystkie informacje, a w szczególności te dotyczące konkretnych praw, obowiązków, procedury azylowej i indywidualnej sprawy osoby ubiegającej się o ochronę, były w pełni i właściwie zrozumiane. W przypadku osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę warto rozważyć przekazywanie informacji (w całości lub częściowo) indywidualnie (na przykład podczas sesji informacyjnej, przed przesłuchaniem lub po nim) ze względu na wrażliwy charakter samej SOGIESC, który może wymagać szczególnej uwagi oraz gwarancji poufności.

⁽¹⁰⁷⁾ Na przykład inicjatywa Rainbow Refugees Welcome opracowała [mapę](#) przedstawiającą schroniska LGBTIQ oraz miejsca w Europie, w których wdrożono dobre praktyki w celu lepszego zaspokajania potrzeb uchodźców LGBTIQ. Podobnie ILGA-Europe przygotowała [listę kontaktów](#) (obejmującą organizacje, instytucje i infolinie działające w różnych państwach UE), skierowaną do osób LGBTIQ uciekających z Ukrainy. Dodatkowo ILGA-Europe udostępnia [listę](#) swoich członków w 54 krajach Europy i Azji Centralnej, która może być pomocna w identyfikowaniu odpowiednich organizacji LGBTIQ działających w każdym państwie UE+.

Materiały informacyjne o charakterze zbiorowym, takie jak ulotki, plakaty lub filmy dotyczące różnorodności, praw osób LGBTIQ, włączenia społecznego, przeciwdziałania dyskryminacji, a także bardziej szczegółowo praw osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę w kontekście azylowym i poza nim (np. w państwie przyjmującym), mogą być rozpowszechniane lub umieszczane w odpowiednich miejscach lub przestrzeniach (bezpieczne przestrzenie, poczekalnie, pokoje przesłuchań, pomieszczenia higieniczne/toalety, gabinety medyczne, ośrodki detencyjne oraz strona internetowa właściwego organu). Zaleca się również, aby materiały przyjazne osobom LGBTIQ i związane z ich widocznością (np. symbole tęczy, plakaty itp.) były eksponowane w pomieszczeniach do poufnych rozmów oraz w biurach lub salach, w których zazwyczaj prowadzi się rozmowy indywidualne (np. pokoje przesłuchań, pomieszczenia wykorzystywane do oceny szczególnych potrzeb w zakresie przyjmowania).

Informacje powinny być przekazywane wszystkim osobom ubiegającym się o ochronę, w tym dzieciom i młodzieży, niezależnie od tego, czy składają wniosek indywidualnie czy w ramach grupy rodzinnej, a także osobom przebywającym w ośrodkach detencyjnych ⁽¹⁰⁸⁾.

Ponadto, biorąc pod uwagę, że wzajemne wsparcie osób LGBTIQ w sytuacji migracji i przymusowego przesiedlenia ma dla nich szczególne znaczenie, można zachęcać osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę, zwłaszcza przebywające w ośrodkach recepcyjnych, do tworzenia własnych kanałów komunikacji (np. za pośrednictwem aplikacji mobilnych lub mediów społecznościowych) w celu wzmocnienia ich sieci wsparcia i wymiany rzetelnych informacji.

Poniższa tabela zawiera **praktyczne zalecenia** dla wszystkich kategorii specjalistów działających w obszarze azylu i przyjmowania, dotyczące opracowywania i wdrażania strategii oraz działań w zakresie przekazywania informacji.

Zalecenia dotyczące przekazywania informacji

- Materiały informacyjne należy opracowywać i rozpowszechniać w sposób ukazujący wielorakość grup oraz podkreślający różnorodność, w tym związaną z SOGIESC. W przypadku stosowania materiałów wizualnych i animacji postacie ludzkie powinny przedstawiać różnorodność płciową lub mieć charakter neutralny płciowo – należy unikać stereotypowych przedstawień kobiet i mężczyzn oraz osób o zróżnicowanej SOGIESC.
- Przy projektowaniu i rozpowszechnianiu broszur i ulotek zawierających informacje dotyczące praw osób LGBTIQ oraz dostępnych dla nich usług należy zachować ostrożność. Podczas kierowania przekazu do ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC należy unikać ich ujawniania (ang. *outing*) ⁽¹⁰⁹⁾, ponieważ może to prowadzić do stygmatyzacji, nękania i dyskryminacji ze strony innych osób ubiegających się o ochronę lub społeczności przyjmującej. W tym celu:

⁽¹⁰⁸⁾ UNHCR, [Need to Know Guidance: Working with Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Intersex and Queer Persons in Forced Displacement](#) [Poradnik typu „need-to-know: praca z lesbijkami, gejami, osobami biseksualnymi, transpłciowymi, interseksualnymi i queer w sytuacji przymusowego przesiedlenia”], 2021.

⁽¹⁰⁹⁾ *Outing* to ujawnienie tożsamości SOGIESC danej osoby bez jej zgody.

Zalecenia dotyczące przekazywania informacji

- należy stosować neutralny układ graficzny w materiałach informacyjnych;
- należy uwzględniać zróżnicowaną tematykę, nie koncentrując się wyłącznie na kwestiach związanych z osobami LGBTIQ;
- materiały informacyjne powinny być umieszczane w tych samych miejscach co pozostałe materiały komunikacyjne.
- Należy pamiętać o znaczeniu języka i komunikacji neutralnych płciowo w przekazywaniu informacji. Nie należy stosować zaimków i przymiotników przypisanych do określonej płci (żeńskiej lub męskiej); zamiast tego zaleca się używanie neutralnych określeń (np. osoba) w odniesieniu zarówno do członków personelu, jak i osób ubiegających się o ochronę.
- Należy zachować ostrożność podczas planowania i prowadzenia grupowych działań informacyjnych skierowanych do osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę, ponieważ może to prowadzić do ujawnienia ich tożsamości (ang. *outing*) wobec innych osób ubiegających się o ochronę, członków społeczności przyjmującej lub nawet innych uczestników. Poufność i prywatność powinny zawsze być starannie uwzględniane. Należy wdrożyć odpowiednie środki ochrony, najlepiej po konsultacji z uczestnikami lub, jeśli nie są znani bądź dostępni, z innymi osobami LGBTIQ ubiegającymi się o ochronę lub z ekspertami w zakresie kwestii związanych z LGBTIQ (np. organizacjami społeczeństwa obywatelskiego lub osobami kontaktowymi ds. SOGIESC w ramach organu). Należy pamiętać, że osoby LGBTIQ nie stanowią grupy jednorodnej, a co za tym idzie mają zróżnicowane potrzeby.

Dalsze wskazówki dotyczące przekazywania informacji w kontekście procedury rozpatrywania wniosku znajdują się w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Examination procedure](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – procedura rozpatrywania wniosku], sekcja 1.1. Znaczenie zaufania, sekcja 4.2.1. Przekazywanie informacji i sekcja 4.4. Zakończenie przesłuchania.

Dalsze wskazówki dotyczące przekazywania informacji w kontekście przyjmowania znajdują się w [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Reception](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – przyjmowanie], sekcja 2.2. Ograniczenie ryzyka, tabela 4. Przekazywanie informacji, sekcja 3.1.1. Samookreślenie, Tabela. Umożliwienie samookreślenia się: wyzwania, bariery i zalecenia oraz sekcja 4.2.4. Przekazywanie informacji.

Powiązane narzędzie EUAA

Portal EUAA „[Let's Speak Asylum](#)” [Porozmawiajmy o azylu] zawiera wytyczne oraz zestaw znormalizowanych narzędzi praktycznych i szablonów, które wspierają państwa UE+ we wdrażaniu działań związanych z przekazywaniem informacji w toku procedury azylowej, procedury dublińskiej, przyjmowania oraz przesiedleń. Uwzględniono tam również szczegółowe kwestie dotyczące osób o szczególnych potrzebach, w tym osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę. W portalu znajduje się również biblioteka informacji (ang. *Information Provision Library*), która może pomóc użytkownikom w opracowywaniu wysokiej jakości materiałów informacyjnych na podstawie dobrych praktyk oraz wyselekcjonowanych materiałów przygotowanych przez organy państw UE+ i inne podmioty.

Dobra praktyka

UDI wyświetla na ekranach w Krajowym Centrum Przyjazdu informacje o tym, jak wnioskodawcy mogą skontaktować się ze Skeiv Verden (Queer World) – ogólnokrajową organizacją oferującą działania społeczne i indywidualne doradztwo członkom społeczności LGBTIQ pochodzącym z mniejszości, w tym osobom ubiegającym się o ochronę międzynarodową. Informacje, w tym dane kontaktowe, są prezentowane w różnych językach używanych przez osoby ubiegające się o ochronę.

5.2.1. Widoczność różnorodności i SOGIESC

Każdy materiał informacyjny wyjaśniający, czym jest ochrona międzynarodowa, powinien zawsze zawierać odniesienie do pięciu przesłanek określonych w konwencji genewskiej, na podstawie których przyznaje się status uchodźcy, w tym do obawy przed prześladowaniem z powodu przynależności do określonej grupy społecznej jako możliwej podstawy ubiegania się o azyl. Takie odniesienia mogą być uzupełnione przykładami członków określonych grup społecznych, na przykład osoby o zróżnicowanej SOGIESC. Podobnie w kontekście przyjmowania należy uwzględnić informacje o prawach i szczególnych warunkach przyjmowania, z których mogą korzystać osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę, wraz z informacjami o sposobie uzyskania dostępu do tych praw i usług.

Dodatkowo, aby wspierać widoczność oraz tworzyć bezpieczne otoczenie, symbole LGBTIQ, takie jak tęczowe lub flagi osób transpłciowych, mogą zostać umieszczone w pomieszczeniach organów ds. przyjmowania i azylu, do których mają dostęp osoby ubiegające się o ochronę (np. w ośrodkach recepcyjnych oraz w miejscach rejestracji i prowadzenia przesłuchań).

Podczas dni lub innych okresów poświęconych podnoszeniu świadomości na temat osób LGBTIQ warto rozważyć organizację sesji informacyjnych dotyczących praw osób o zróżnicowanej SOGIESC lub podjęcie innego typu działań i aktywności. Na przykład, jako wyraz wsparcia dla różnorodności SOGIESC, można wywiesić flagę tęczową lub inne flagi na terenie miejsca pracy w Międzynarodowy Dzień Przeciw Homofobii, Transfobii i Bifobii (17 maja), w Dzień Coming Outu (11 października), w Międzynarodowy Dzień Widoczności Osób

Transpłciowych (31 marca) lub podczas wydarzeń organizowanych w ramach Parady Równości.

Zaleca się, aby personel i organy odpowiedzialne za przyjmowanie i azyl regularnie konsultowały się z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, UNHCR oraz innymi właściwymi instytucjami, a także bezpośrednio z osobami LGBTIQ ubiegającymi się o ochronę (np. za pośrednictwem grup dyskusyjnych), w celu ustalenia najbezpieczniejszych i najbardziej odpowiednich sposobów planowania i realizacji działań związanych z przekazywaniem informacji tego typu.

Dobra praktyka

W Niderlandach krajowy organ ds. przyjmowania (COA) wywiesza flagę tęńczową we wszystkich lokalizacjach COA w Międzynarodowy Dzień Przeciw Homofobii, Transfobii i Bifobii oraz w Międzynarodowy Dzień Coming Outu ⁽¹¹⁰⁾.

5.3. Budowanie zdolności personelu w zakresie SOGIESC

Kluczowe znaczenie ma to, aby personel w systemie azylowym i systemie przyjmowania był świadomy terminów, zagadnień oraz potrzeb związanych z SOGIESC oraz posiadał wiedzę na ich temat w kontekście zadań i zakresu obowiązków, które wykonuje. Postawa również ma ogromne znaczenie: należy być osobą otwartą, dostępną, empatyczną i nieskłoną do oceniania wobec ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC.

Budowanie zdolności i pogłębianie wiedzy personelu pracującego w obszarze azylu i przyjmowania zostało wyraźnie określone jako obowiązek państw członkowskich w przepisach dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) oraz dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona) ⁽¹¹¹⁾.

W przypadku **kadry kierowniczej i decydentów** działających w obszarze azylu i przyjmowania należy zadbać o to, aby podstawowe szkolenie w zakresie zagadnień związanych z SOGIESC i różnorodnością, zwłaszcza w odniesieniu do kwestii istotnych dla osób o zróżnicowanej SOGIESC w procedurze azylowej, było dostępne dla całego personelu zaangażowanego w procedury azylowe i zapewnianie warunków przyjmowania, w tym także dla tłumaczy ustnych.

Sesje podnoszenia kwalifikacji powinny być również dostępne dla personelu, między innymi dlatego, że pojęcia, tendencje i potrzeby związane z SOGIESC nieustannie się rozwijają. Należy zadbać o to, aby programy szkoleniowe zawierały wskazówki i informacje dotyczące

⁽¹¹⁰⁾ COA, „[Regenboogvlaggen op de COA-locaties](https://www.coa.nl/nl/nieuws/regenboogvlaggen-op-de-coa-locaties)” [Tęczowe flagi w miejscach COA], strona internetowa COA, 18 maja 2020 r., <https://www.coa.nl/nl/nieuws/regenboogvlaggen-op-de-coa-locaties> (dostępne w języku niderlandzkim).

⁽¹¹¹⁾ Motywy 32, 42, art. 4 ust. 8, art. 13 ust. 7 pkt 9 lit. a), art. 20 ust. 5 dyrektywy w sprawie procedur azylowych, art. 20 ust. 8, art. 25 ust. 2 lit. a), art. 26 ust. 6, art. 28 ust. 2 i art. 33 ust. 1 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.

stosowania właściwej terminologii. W organizację i prowadzenie takich szkoleń mogą być również zaangażowane organizacje LGBTIQ⁽¹¹²⁾. Aby osiągnąć trwałe efekty w zakresie budowania zdolności, można zdecydować się na szkolenia dla szkoleniowców. Forma ta jest szczególnie przydatna w instytucjach i organach, w których występuje duża rotacja personelu.

Szkolenie powinno obejmować następujące obszary:

- wprowadzenie do podstawowych elementów i terminów związanych z SOGIESC oraz zagadnień charakterystycznych dla przesiedlonych osób LGBTIQ;
- podstawowe ramy prawne;
- normy społeczne oraz przeciwdziałanie uprzedzeniom nieświadomym;
- inkluzywne i pełen szacunek język i sposób komunikacji;
- tworzenie bezpiecznych przestrzeni;
- pierwsza reakcja na przypadki przemocy i nadużyć⁽¹¹³⁾.

Wyspecjalizowany personel (np. pracownicy socjalni, psychologowie, personel medyczny), który uczestniczy w zarządzaniu sytuacjami wymagającymi szczególnego traktowania w ramach przyjmowania (identyfikacja, ocena, reakcja, prowadzenie spraw), powinien mieć dostęp do bardziej zaawansowanych szkoleń, obejmujących rozpoznawanie sygnałów i wskaźników szczególnych potrzeb, prowadzenie oceny potrzeb oraz zarządzanie indywidualnymi przypadkami. Podobnie funkcjonariusze zajmujący się rejestracją oraz urzędnicy prowadzący postępowanie powinni mieć dostęp do szkoleń dostosowanych do zakresu ich zadań. Odpowiedni pracownicy właściwych organów azytowych, a także lekarze, psychologowie lub inni specjaliści wydający porady co do potrzeby szczególnych gwarancji proceduralnych muszą zostać przeszkoleni w zakresie rozpoznawania oznak potrzeb szczególnego traktowania osoby ubiegającej się o ochronę, w tym również u ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC.

Oprócz kursów i warsztatów szkoleniowych można także oferować inne formy rozwoju zdolności, na przykład:

- krótkie sesje informacyjne prowadzone przez ekspertów LGBTIQ z organizacji społeczeństwa obywatelskiego, organizacji międzynarodowych lub innych organów krajowych, skierowane do personelu i dotyczące konkretnych aspektów związanych z SOGIESC;
- rozpowszechnianie materiałów informacyjnych i szkoleniowych dotyczących budowania zdolności (ulotki, materiały online, poradniki i narzędzia);
- udział w grupach roboczych poświęconych konkretnej tematyce, wymianach/wizytach studyjnych lub spotkaniach tematycznych dotyczących praw ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC.

⁽¹¹²⁾ Zob. także ORAM International, [Sexual & Gender Minority Refugees Safe Space Checklist](#) [Lista kontrolna bezpiecznej przestrzeni dla uchodźców należących do mniejszości seksualnych i płciowych], 2015.

⁽¹¹³⁾ Szczególnie istotne w kontekście przyjmowania.

Powiązane materiały szkoleniowe

- EUAA oferuje moduł szkoleniowy zatytułowany „**Applicants with diverse SOGIESC**” [Ubiegające się o ochronę osoby o zróżnicowanej SOGIESC], skierowany do pracowników systemu azylowego i systemu przyjmowania. Szkolenie to umożliwia praktykom zrozumienie potencjalnych wyzwań i ich skutków, z jakimi mogą mierzyć się osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę w kontekście azylu, ocenę, w jaki sposób uwzględnia się potrzeby tych osób w ramach procedury azylowej, oraz przyjęcie w stosunku do nich wrażliwego podejścia ⁽¹¹⁴⁾.
- Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (IOM) i UNHCR wspólnie opracowały **kompleksowy pakiet szkoleniowy dotyczący ochrony osób o zróżnicowanej SOGIESC**. Pakiet ten jest skierowany do personelu tych organizacji i szerszej społeczności humanitarnej oraz obejmuje szeroki zakres zagadnień, takich jak terminologia, prawo międzynarodowe, komunikacja, ochrona, wspomagany dobrowolny powrót i reintegracja oraz procedura ustalania statusu uchodźcy – wszystkie te tematy są ujęte z perspektywy praktycznych wskazówek dla biur IOM i UNHCR oraz organizacji partnerskich ⁽¹¹⁵⁾.
- Rada Europy opracowała internetowy moduł szkoleniowy do samodzielnej nauki „**LGBTI Persons in the Asylum Procedure**” [Osoby LGBTI w procedurze azylowej]. Moduł jest publicznie dostępny i skierowany głównie do przedstawicieli zawodów prawniczych, ale może być również wykorzystywany przez pracowników systemu azylowego i systemu przyjmowania oraz innych odpowiednich podmiotów ⁽¹¹⁶⁾.

5.4. Zwiększanie świadomości w zakresie SOGIESC osób ubiegających się o ochronę

Niniejsza sekcja koncentruje się na sposobach zwiększania świadomości wśród wszystkich osób ubiegających się o ochronę, w tym osób heteroseksualnych i cisplciowych w odniesieniu do ich zachowania wobec osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę.

Organy ds. przyjmowania powinny przekazywać osobom ubiegającym się o ochronę informacje dotyczące warunków przyjmowania, w tym informacje szczegółowe dotyczące konkretnie ich systemu przyjmowania, a także informacje o prawach i obowiązkach osób ubiegających się o ochronę w ramach przyjmowania ⁽¹¹⁷⁾. Tego rodzaju informacje mogą być przekazywane (co do zasady) w formie pisemnej, ale także ustnie, na przykład podczas zbiorowych lub indywidualnych sesji informacyjnych. W ramach przekazywania informacji należy poinformować osoby ubiegające się o ochronę o prawie do wolności od przemocy i dyskryminacji, w tym ze względu na ich SOGIESC. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na

⁽¹¹⁴⁾ Moduł szkoleniowy EUAA, „[Applicants with diverse SOGIESC](#)” [Ubiegające się o ochronę osoby o zróżnicowanej SOGIESC].

⁽¹¹⁵⁾ UNHCR, IOM, „[SOGIESC and Migration Training Package](#)” [Pakiet szkoleniowy dotyczący SOGIESC i migracji], 2021.

⁽¹¹⁶⁾ Rada Europy, „[HELP course on LGBTI Persons in the Asylum Procedure](#)” [Osoby LGBTI w procedurze azylowej], 2023.

⁽¹¹⁷⁾ Art. 5 ust. 1 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania z 2024 r.

fakt, że dyskryminacja ze względu na SOGIESC (a także na inne przesłanki, takie jak religia, pochodzenie etniczne itd.) jest w Unii Europejskiej zakazana ⁽¹¹⁸⁾.

Jednocześnie należy pamiętać, że skuteczność działań, polityki i środków mających na celu ograniczanie negatywnych postaw wobec osób LGBTIQ bywa różna. Zależy ona od rodzaju interwencji, okoliczności (miejsca, czasu, etapu życia ludzi itd.) oraz jakości wdrożenia. Na przykład beneficjenci ochrony międzynarodowej należący do społeczności LGBTIQ mogliby podzielić się swoją historią z osobami ubiegającymi się o ochronę, może to bowiem pomóc w kształtowaniu empatii i bardziej pozytywnych postaw wobec nich. Należy jednak zachować ostrożność, ponieważ z różnych powodów osoby ubiegające się o ochronę mogą nie być w stanie okazać empatii. W takim przypadku tego rodzaju działania mogą przynieść skutek odwrotny do zamierzonego, wywołać szkody i prowadzić do niebezpiecznych sytuacji dla osób LGBTIQ ⁽¹¹⁹⁾.

Z tego względu zaleca się, aby w czasie trwania procedury azylowej przekazywane informacje koncentrowały się na zachowaniu osób ubiegających się o ochronę oraz na ich prawach i obowiązkach. Działania mające na celu zmianę negatywnych postaw osób ubiegających się o ochronę wobec osób LGBTIQ mogą przynieść lepsze rezultaty po uzyskaniu przez nie statusu ochrony międzynarodowej, jako część procesu integracji ze społeczeństwem.

Do zapamiętania

- Należy zapewnić, aby wszystkie osoby ubiegające się o ochronę były już na wczesnym etapie procedury azylowej poinformowane, w sposób prosty i zrozumiały, o przesłankach, na podstawie których można ubiegać się o azyl. Obejmuje to między innymi uzasadnioną obawę przed prześladowaniem z powodu przynależności do określonej grupy społecznej. Aby osoby ubiegające się o ochronę lepiej zrozumiały to zagadnienie, w ramach przekazywania informacji można podać przykłady „szczególnych grup społecznych”, w tym osób o zróżnicowanej SOGIESC.
- Jeżeli podczas przekazywania informacji korzysta się z usług tłumaczy ustnych lub mediatorów kulturowych, należy upewnić się, że osoby te znają w obu językach właściwą i adekwatną terminologię uwzględniającą płeć i SOGIESC.
- Należy poinformować osoby o zróżnicowanej SOGIESC ubiegające się o ochronę o istnieniu organizacji LGBTIQ i, na ich prośbę, kierować je do tych organizacji.

⁽¹¹⁸⁾ Art. 21 ust. 1 Karty:

„[z]akazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną”
oraz inne istotne przepisy prawa krajowego.

⁽¹¹⁹⁾ Felten, H., [Rainbows and refugees: Verkennend onderzoek naar wat werkt bij het vergroten van de acceptatie van LHBT onder vluchtelingen](#) [Tęcze i uchodźcy – badanie rozpoznawcze dotyczące skutecznych działań na rzecz zwiększenia akceptacji osób LGBT wśród uchodźców], Kennisplatform Inclusief Samenleven, 2016 (dostępne w języku niderlandzkim).

Do zapamiętania

- Opracowując materiały informacyjne i edukacyjne dotyczące SOGIESC, należy uwzględnić różnorodne grupy osób ubiegających się o ochronę (np. dzieci, osoby z niepełnosprawnościami lub osoby niepiśmienne) oraz przygotować wersje językowe dostosowane do potrzeb odbiorców. Należy rozpowszechniać te materiały w różnych formatach i w odpowiedni sposób (np. sesje informacyjne, ulotki, plakaty, filmy wideo).
- W kontaktach z osobami LGBTIQ ubiegającymi się o ochronę należy promować widoczność SOGIESC (np. za pomocą symboli, takich jak tęcza flaga) oraz tworzyć bezpieczne przestrzenie. Należy wykazywać się otwartością, empatią i brakiem uprzedzeń. Zob. też sekcja [3.1. Tworzenie bezpiecznych przestrzeni](#).
- Warto organizować i prowadzić działania lub uczestniczyć w działaniach z zakresu budowania zdolności, takich jak warsztaty i szkolenia dotyczące SOGIESC, obejmujące m.in. informacje o stosowaniu właściwej terminologii oraz o przyjmowaniu postawy wolnej od uprzedzeń i empatycznej wobec osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę.
- Należy posiadać wiedzę na temat szczególnych gwarancji proceduralnych i szczególnych potrzeb w zakresie przyjmowania osób LGBTIQ ubiegających się o ochronę oraz na temat sposobów wdrażania takich gwarancji i zaspokajania szczególnych potrzeb.
- Wszystkie osoby ubiegające się o ochronę należy poinformować, że dyskryminacja, nękanie, przemoc lub jakiegokolwiek inne niewłaściwe zachowanie związane z SOGIESC są zabronione, a sprawca może podlegać sankcjom lub postępowaniu karnemu.
- W przypadku wystąpienia dyskryminujących lub przemocowych działań wobec osoby ubiegającej się o ochronę ze względu na jej SOGIESC należy podjąć natychmiastowe i właściwe działania, takie jak zgłoszenie incydentu oraz nałożenie odpowiednich sankcji.
- W celu zapobieżenia dalszym szkodom należy stosować sprawdzone i oparte na dowodach metody wpływania na negatywne postawy osób ubiegających się o ochronę wobec osób LGBTIQ. Należy konsultować się z osobami ubiegającymi się o ochronę oraz z wyspecjalizowanymi ekspertami lub organizacjami LGBTIQ w sprawie najbardziej odpowiednich metod, zależnie od przypadku.

6. Współpraca i koordynacja

W celu umożliwienia ubiegającym się o ochronę osobom o zróżnicowanej SOGIESC korzystania z ich praw i uwzględnienia ich szczególnych potrzeb w całej procedurze azylowej niezbędne jest podejście oparte na porozumieniu zainteresowanych stron i koordynacja działań. Jak wcześniej wskazano, osoby te mogły doświadczać różnorodnych zagrożeń i wyzwań w państwie pochodzenia, w trakcie tranzytu lub w państwie przyjmującym. Żadna pojedyncza zainteresowana strona nie jest w stanie zaspokoić wszystkich potrzeb związanych z ochroną tych osób (ani żadnych innych osób ubiegających się o ochronę). Co więcej, potrzeby te często przewyższają dostępne możliwości i zasoby, dlatego konieczne są silna współpraca i skoordynowane działania.

W związku z powyższym w niniejszym rozdziale przedstawiono różne aspekty koordynacji i współpracy w kontekście azylu, **głównie z myślą o decydentach i członkach kadry kierowniczej**. Poniżej przedstawiono również zalecenia dla wszystkich zaangażowanych podmiotów i jednostek funkcyjnych w systemie azylowym.

Na szczeblu krajowym w różnych etapach procedury azylowej uczestniczą różne podmioty, w tym organy odpowiedzialne za tworzenie polityki, stanowienie prawa, podejmowanie decyzji oraz działania operacyjne. W działania mogą być również zaangażowane podmioty odpowiedzialne za ochronę granic (lądowych, powietrznych i morskich) oraz organy regionalne (np. regiony administracyjne, stany federalne, prowincje). W niektórych państwach członkowskich za procedury azylowe i za przyjmowanie odpowiadają dwa odrębne organy. W praktyce przykładowe zainteresowane strony zazwyczaj zaangażowane we współpracę i koordynację to: organy ds. azylu i przyjmowania, władze lokalne, pracownicy socjalni, pracownicy ochrony zdrowia, organizacje społeczeństwa obywatelskiego, straż graniczna, policja, środowisko akademickie, organizacje zajmujące się prawami człowieka i ośrodki analityczne.

W kontekście azylu można działać na różnych poziomach zaangażowania. Należy zidentyfikować odpowiednie zainteresowane strony, które mogą pomóc w znalezieniu rozwiązań służących zaspokojeniu potrzeb osób ubiegających się o ochronę o zróżnicowanej SOGIESC. Na wyższym poziomie, tj. tworzenia polityki i stanowienia prawa, działania te powinny być oparte na dowodach i odpowiadać na konkretne potrzeby, wyzwania i realia ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC. Pomocne mogą być orzecznictwo, badania, raporty oraz zalecenia właściwych organów traktatowych ONZ ⁽¹²⁰⁾.

Poniższe zalecenia są skierowane do **członków kadry kierowniczej** i mają na celu wspieranie koordynacji oraz współpracy na różnych poziomach w kontekście azylu.

- **Budowanie zdolności (szkolenia).** Można promować, organizować i wspierać szkolenia oraz działania z zakresu budowania zdolności dla personelu, w szczególności osób pracujących bezpośrednio z osobami ubiegającymi się o ochronę. Działania z zakresu budowania zdolności mogą również obejmować lub angażować inne strony (jako

⁽¹²⁰⁾ Na przykład [niezależny ekspert ds. ochrony przed przemocą i dyskryminacją ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową](#) Biura UNHCR opracował szereg zaleceń w ramach swojego mandatu, dotyczących tego, w jaki sposób państwa powinny tworzyć przepisy i polityki zapobiegające dyskryminacji osób LGBTIQ, również w kontekście przymusowej migracji.

prowadzących lub uczestników), takie jak agencje, organy lub inne organizacje specjalizujące się w zagadnieniach SOGIESC lub w pracy z osobami o szczególnych potrzebach w kontekście azylu. W sieci dostępnych jest wiele materiałów szkoleniowych do samodzielnej nauki, a także inne zasoby opracowane przez EUAA, organizacje międzynarodowe, podmioty regionalne i krajowe oraz organizacje społeczeństwa obywatelskiego ⁽¹²¹⁾. Należy uwzględnić znaczenie uczestnictwa personelu w kursach podnoszących kwalifikacje oraz zachować ostrożność, aby uniknąć nakładania się treści szkoleń (tematyka, zakres), ponieważ mogłoby to negatywnie wpłynąć na efektywność pracy i dobrostan personelu.

- **Wymiana informacji.** Należy informować władze lokalne oraz inne lokalne strony o działaniach promujących prawa i dobrostan ubiegających się o ochronę osób o różnicowanej SOGIESC, podnosić świadomość na temat kluczowych zagadnień dotyczących tych osób oraz identyfikować potencjalne możliwości współpracy z innymi zainteresowanymi stronami. Ponadto, bez uszczerbku dla przepisów dotyczących ochrony danych osobowych, należy opracować i utrzymywać system umożliwiający ciągłą wymianę informacji niezbędnych do realizacji zadań pomiędzy organami ds. azylu i przyjmowania, tak aby zagrożenia, sytuacje wymagające szczególnego traktowania i potrzeby były identyfikowane i rozwiązywane w sposób terminowy i kompleksowy.
- **Identyfikacja potrzeb i wyzwań.** Należy identyfikować luki, wyzwania, powielające się działania i wąskie gardła w procedurach dotyczących osób ubiegających się o ochronę o różnicowanej SOGIESC oraz wdrażać politykę i działania mające na celu ich rozwiązanie, w razie potrzeby z udziałem innych właściwych organów i stron.
- **Mapowanie dostępnych usług i zasobów.** Organizacje działające na szczeblu krajowym lub lokalnym często są właściwe lub dysponują zasobami umożliwiającymi świadczenie usług lub prowadzenie spraw w odniesieniu do ubiegających się o ochronę osób o różnicowanej SOGIESC. Ważne jest, aby zidentyfikować te strony oraz ich obszary specjalizacji i dostępne zasoby, tak aby były one jasne dla wszystkich zainteresowanych stron, w tym dla osób ubiegających się o ochronę ⁽¹²²⁾.
 - **Zaangażowanie wszystkich właściwych stron.** Należy nawiązać współpracę z lokalnymi stronami (np. organizacjami społeczeństwa obywatelskiego zajmującymi się SOGIESC), samorządami i sektorem prywatnym, aby ich potrzeby i priorytety zostały uwzględnione. Wspólnie z wszystkimi właściwymi stronami należy omówić obszary współpracy i zaangażowania.
 - Warto ustanowić **mechanizmy koordynacyjne** z udziałem odpowiednich stron. Mechanizmy te mogą przyjąć formę grup roboczych lub regularnych spotkań, które koncentrują się na pracy z osobami o różnicowanej SOGIESC w kontekście azylu lub obejmują ten temat ⁽¹²³⁾.

⁽¹²¹⁾ Więcej informacji na temat szkoleń i budowania zdolności można znaleźć w sekcji [5.3. Budowanie zdolności personelu w zakresie SOGIESC](#).

⁽¹²²⁾ Na przykład: ARDHIS opracowała [mapę](#) przedstawiającą szereg europejskich stowarzyszeń, które mogą wspierać osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę w toku postępowania. Ponadto odpowiednie organizacje w poszczególnych państwach można znaleźć w dokumencie [ILGA-Europe Membership Mapping](#) [Mapowanie członków ILGA-Europe]. Dodatkowo EUAA opracowała interaktywną wizualizację [Who is Who in International Protection in the EU+: Civil Society Organisations](#) [Kto jest kim w systemie ochrony międzynarodowej w UE+: organizacje społeczeństwa obywatelskiego]. Wizualizacja przedstawia organizacje społeczeństwa obywatelskiego w państwach UE+, bezpośrednio zaangażowane w świadczenie usług w systemie azylowym i systemie przyjmowania.

⁽¹²³⁾ Jako przykład takiej koordynacji, Fedasil współpracował z IOM i organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w zakresie budowania zdolności oraz przezwycięzania wyzwań związanych z tabu i podnoszeniem świadomości na temat zagadnień LGBTIQ.

Poniższa tabela zawiera dodatkowe zalecenia i praktyczne wskazówki dotyczące propagowania synergii, współpracy i koordynacji, skierowane do różnych kluczowych stron i członków personelu zaangażowanych w działania w obszarze azylu.

Zalecenia dla decydentów

- Należy wymieniać się informacjami i danymi dotyczącymi SOGIESC w systemie azylowym oraz identyfikować wspólne obszary problemowe z właściwymi organami i organizacjami, w tym z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, w celu planowania i koordynowania skutecznych reform politycznych i regulacyjnych w tym obszarze.
- Należy wspierać działania rzecznicze oraz inicjować reformy legislacyjne (np. w zakresie ulepszania systemu azylowego), które sprzyjają rzeczywistemu wdrażaniu wysokich standardów w obszarze azylu i przyjmowania oraz zapewniają ubiegającym się o ochronę osobom o zróżnicowanej SOGIESC możliwość pełnego korzystania z przysługujących im praw na każdym etapie procedury.
- Zaleca się promowanie przeglądów zarządzania sprawami indywidualnymi (ang. *case management*) oraz działań z zakresu budowania zdolności wśród decydentów, we współpracy z instytucjami i agencjami specjalizującymi się w zagadnieniach SOGIESC.

Zalecenia dla członków kadry kierowniczej

- Należy koordynować działania i współpracować z właściwymi organami, organizacjami oraz innymi instytucjami w celu usprawnienia świadczonych usług, bazując na informacjach otrzymanych od osób ubiegających się o ochronę, zebranych za pomocą ustalonych mechanizmów przekazywania informacji zwrotnych.
- Zaleca się planowanie spotkań informacyjnych poświęconych wybranym, istotnym zagadnieniom dotyczącym ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC, z udziałem innych stron, organizacji międzynarodowych lub regionalnych oraz organizacji społeczeństwa obywatelskiego działających w tym obszarze.
- Należy organizować działania integrujące zespół pracowników placówek azylowych i ośrodków recepcyjnych. Dobrą praktyką jest zapraszanie innych partnerów do udziału w wybranych działaniach, aby wspierać współpracę, koordynację i pracę zespołową.
- Należy tworzyć synergie z właściwymi stronami, aby wspólnie prowadzić działania rzecznicze dotyczące pozyskiwania zasobów (finansowych, kadrowych) lub współpracować przy identyfikowaniu możliwości finansowania mających na celu poprawę warunków w placówkach azylowych i ośrodkach recepcyjnych.

Przydatne linki

W ramach projektu SOGICA opracowano specjalną sekcję ⁽¹²⁴⁾, która zawiera listy organizacji działających w obszarze SOGIESC lub kwestii azylowych na szczeblu krajowym, regionalnym (w tym unijnym) i międzynarodowym.

⁽¹²⁴⁾ SOGICA project, „[Useful links](https://www.sogica.org/en/useful-links/)” [Przydatne linki], dostępne pod adresem: <https://www.sogica.org/en/useful-links/>.

7. Zarządzanie danymi i statystyki

Gromadzenie danych stanowi podstawowy element planowania, analiz, kształtowania polityki i działań rzeczniczych i nie inaczej jest w przypadku tematyki SOGIESC w kontekście azylu. Rzetelne i porównywalne dane mogą stanowić dowód na charakter i skalę zjawisk, trendów oraz wyzwań w dziedzinie azylu. Dane te mogą wskazywać na potrzeby w zakresie polityki publicznej, działań operacyjnych, budowania zdolności oraz zmian legislacyjnych.

Niniejszy rozdział podkreśla znaczenie rzetelnego i kompleksowego gromadzenia danych oraz tworzenia statystyk przez organy ds. azylu. Przedstawiono w nim również przykłady rodzajów danych, które można gromadzić i udostępniać w formie statystyk, oraz sposoby zapewnienia zgodności tego procesu z odpowiednimi przepisami prawa UE.

Krajowe organy ds. azylu gromadzą i przekazują dane dotyczące różnych aspektów systemu azylowego. Oficjalne statystyki unijne obejmują m.in. dane o liczbie wniosków i decyzji, obywatelstwie osób ubiegających się o ochronę oraz wynikach postępowań (w tym rodzaj przyznanego statusu) ⁽¹²⁵⁾.

Tworzenie rzetelnych i porównywalnych statystyk w dziedzinie azylu **odnoszących się do SOGIESC**, na szczeblu krajowym lub regionalnym, mogłoby ułatwić skuteczne planowanie oraz kształtowanie polityki (w tym w zakresie przyjmowania), a także zwiększyć widoczność problemów, z jakimi mierzą się osoby LGBTIQ ubiegające się o ochronę, co przyczyniłoby się do zmniejszenia istniejących barier utrudniających skuteczną ochronę i włączenie społeczne, a także do usprawnienia procesu rozpatrywania wniosków takich osób.

⁽¹²⁵⁾ Aby uzyskać więcej informacji, zob. statystyki Eurostatu, „[Migration and asylum – Asylum](#)” [Migracja i azyl – azyl], oraz EUAA, „[Data Analysis and Research](#)” [Analiza i badanie danych], strona internetowa, która zawiera dane dotyczące dostępu do procedury, systemu przyjmowania, rozpatrywania wniosków w pierwszej instancji, wskaźników dublińskich, rozstrzygnięć w postępowaniach odwoławczych i przesiedleń. Oficjalne statystyki UE opracowuje Eurostat zgodnie z [rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady \(UE\) 2020/851](#) z dnia 18 czerwca 2020 r. zmieniającym rozporządzenie (WE) nr 862/2007 w sprawie statystyk Wspólnoty z zakresu migracji i ochrony międzynarodowej (Dz.U. L 198 z 22.6.2020). Dane te nie są jednak zbierane bezpośrednio przez Eurostat. Eurostat przetwarza dane zagregowane, przekazywane przez organy krajowe, zgodnie z uzgodnionymi definicjami i specyfikacjami technicznymi, które państwa UE+ stosują do celów sprawozdawczości na szczeblu UE; dane te mogą różnić się od praktyk krajowych.

Statystyki i szacunki dotyczące wniosków o ochronę opartych na przesłankach związanych z SOGIESC

Szacunkowe dane opublikowane w 2011 r. wskazują, że w **UE** co roku może być składanych około 10 000 wniosków osób LGBTIQ⁽¹²⁶⁾.

Niemiecka organizacja LGBTIQ Schwulenberatung oszacowała, że w samym **Berlinie** w 2016 r. było około 3 500 ubiegających się o ochronę osób o zróżnicowanej SOGIESC⁽¹²⁷⁾. Poza UE, według danych brytyjskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (UK Home Office), w **Zjednoczonym Królestwie** złożono 1 212 wniosków w 2019 r. oraz 1 012 wniosków w 2020 r., w których orientacja seksualna stanowiła jedną z podstaw ubiegania się o azyl; w obu latach odpowiadało to 3 % wszystkich wniosków o udzielenie azylu⁽¹²⁸⁾.

7.1. Znaczenie tworzenia statystyk dotyczących azylu w odniesieniu do SOGIESC

Tworzenie aktualnych i porównywalnych danych statystycznych ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia przejrzystości i odpowiedzialności systemu azylowego, a także dla dostarczenia użytecznych informacji organom, decydentom, organizacjom, prawnikom, doradcom i środowiskom akademickim. Jest to część działań w zakresie zarządzania jakością, które powinny stanowić podstawę każdego systemu azylowego⁽¹²⁹⁾.

Bardziej rzetelne i porównywalne statystyki dotyczące wniosków związanych z SOGIESC, w odniesieniu zarówno do **procedur, jak i do podejmowanych decyzji**, umożliwiłyby organom:

- określenie i porównanie wskaźników uznawalności na poziomie pierwszym/administracyjnym i sądowym/odwoławczym;
- porównanie przetwarzania i rozpatrywania wniosków związanych z SOGIESC z wnioskami składanymi z innych powodów, tam, gdzie dane takie są dostępne;

⁽¹²⁶⁾ Jansen, S. i Spijkerboer, T., [Fleeing Homophobia, Asylum Claims Related to Sexual Orientation and Gender Identity in Europe](#) [Ucieczka przed homofobią. Wnioski o azyl związane z orientacją seksualną i tożsamością płciową w Europie], COC Netherlands/Vrije Universiteit Amsterdam, 2011, s. 15–16. Według autorów sprawozdania wskazana liczba odnosi się do rocznej wartości szacunkowej, a nie wyłącznie do danych z 2010 r. Autorzy piszą, że:

„należy uznać odsetek wniosków z Belgii za bardziej wiarygodny wskaźnik liczby osób LGBTI ubiegających się o ochronę. Oprócz tej liczby należy uwzględnić również »ukryte« przypadki. Przy tych założeniach ogólny szacunek to nawet do 10 000 wniosków o azyl związanych z osobami LGBTI w Unii Europejskiej”, s. 16.

⁽¹²⁷⁾ Thomson Reuters Foundation, [Gay rights group to open center for LGBT asylum seekers in Berlin](#) [Organizacja działająca na rzecz praw osób LGBT otworzy centrum dla osób ubiegających się o azyl w Berlinie], 22 stycznia 2016 r.

⁽¹²⁸⁾ Dane liczbowe za 2019 r. można znaleźć w publikacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Zjednoczonego Królestwa, [Experimental Statistics: Asylum claims on the basis of sexual orientation](#) [Statystyki eksperymentalne: wnioski o udzielenie azylu ze względu na orientację seksualną], aktualizacja z 24 września 2020 r.; dane za 2020 r.: UK Home Office, [Experimental Statistics: Asylum claims on the basis of sexual orientation](#) [Statystyki eksperymentalne: wnioski o udzielenie azylu ze względu na orientację seksualną], aktualizacja z 26 sierpnia 2021 r.

⁽¹²⁹⁾ Aby uzyskać więcej informacji, zob. Danisi, C., Dustin, M., Ferreira, N. i Held, N., [Queering asylum in Europe – legal and social experiences of seeking international protection on grounds of sexual orientation and gender identity](#) [Queerowanie azylu w Europie – prawne i społeczne doświadczenia w ubieganiu się o ochronę międzynarodową z uwagi na orientację seksualną i tożsamość płciową], Seria badań IMISCOE, Springer, 2021, rozdziały 4 (sekcja 5) i 11 (sekcja 3.1).

- dokładniejszą analizę adekwatności oraz możliwych uprzedzeń w procesie podejmowania decyzji dotyczących wniosków związanych z SOGIESC;
- planowanie i projektowanie systemu przyjmowania i usług, w tym zapewnienie szczególnych warunków przyjmowania (np. zakwaterowania, opieki zdrowotnej) dla tych osób, oraz planowanie kryzysowe ⁽¹³⁰⁾;
- przygotowanie się na dostosowanie działań w świetle szczególnych gwarancji proceduralnych odnoszących się do tych osób (zob. [Practical guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics – Examination procedure](#) [Praktyczny poradnik dotyczący ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej osób o zróżnicowanej orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i zróżnicowanych cechach płciowych – procedura rozpatrywania wniosku], rozdział 2. Szczególne gwarancje proceduralne) ⁽¹³¹⁾.

Wszystkie te potencjalne sposoby wykorzystania statystyk dotyczących wniosków związanych z SOGIESC są zgodne z przepisami dotyczącymi ochrony danych oraz podstawowymi prawami osób ubiegających się o ochronę, w szczególności prawem do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 7 Karty), ochrony danych osobowych (art. 8 Karty) oraz niedyskryminacji (art. 21 Karty). Takie zastosowania będą zgodne z przepisami, jeżeli zbieranie danych i opracowywanie statystyk odbywa się w sposób uniemożliwiający identyfikację jakiegokolwiek osoby ubiegającej się o ochronę na ich podstawie (zob. sekcja [7.2. Sposoby przetwarzania danych dotyczących SOGIESC](#), aby uzyskać bardziej szczegółowe informacje).

Uwagi dotyczące zalecenia UNHCR

W trakcie globalnego okrągłego stołu na temat ochrony i rozwiązań dla osób LGBTIQ+ w przymusowym przesiedleniu (który odbył się w 2021 r. i był współorganizowany przez UNHCR i niezależnego eksperta ONZ ds. ochrony przed przemocą i dyskryminacją ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową) ⁽¹³²⁾ sformułowano między innymi następujące zalecenie skierowane do zainteresowanych stron:

„[z]obowiązanie do budowania solidnej bazy dowodowej przez etyczne, systematyczne i zdezagregowane zbieranie danych, zarządzanie nimi i raportowanie na temat osób LGBTIQ+ przymusowo przesiedlonych i bezpaństwowych w celu weryfikacji ich statystycznej obecności oraz identyfikacji trendów w zakresie ochrony i rozwiązań, które są wobec nich stosowane. Niezbędne są zabezpieczenia dotyczące poufności, integralności danych i ochrony danych osobowych”.

⁽¹³⁰⁾ Chociaż dane i statystyki związane z SOGIESC mogą być bardzo przydatne przy opracowywaniu, planowaniu i zapewnianiu warunków przyjmowania, należy posługiwać się nimi ostrożnie, biorąc pod uwagę, że nieokreślona liczba osób LGBTIQ+ ubiegających się o ochronę może nie opierać swojego wniosku o udzielenie azylu na SOGIESC z różnych powodów (np. ze względu na strach przed stygmatyzacją, wewnętrzną homo-/bi-/trans-/interfobią, fakt, że były prześladowane również z innych powodów) lub mogą ujawnić tę kwestię później, po spędzeniu już znacznego czasu w systemie przyjmowania.

⁽¹³¹⁾ Należy jednak zachować ostrożność, ponieważ niektóre osoby LGBTIQ+ ubiegające się o ochronę mogą mieć prawo do szczególnych gwarancji proceduralnych, mimo że nie złożyły wniosku o ochronę na podstawie przesłanek związanych z SOGIESC lub uzyskały ochronę międzynarodową z innych powodów.

⁽¹³²⁾ UNHCR – niezależny ekspert ONZ ds. ochrony przed przemocą i dyskryminacją ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową, [2021 Global roundtable on protection and solutions for LGBTIQ+ people in forced displacement, Summary Conclusions](#) [Globalny okrągły stół na temat ochrony i rozwiązań dla osób LGBTIQ+ w przymusowym przemieszczaniu się, Podsumowanie wniosków], 2021, s. 27.

Odpowiednia dezagregacja

Rutynowe pytania dotyczące SOGIESC kierowane do wszystkich osób ubiegających się o ochronę nie są ani konieczne, ani, co ważniejsze, właściwe. Niemniej w przypadku wniosków opartych na przesłankach związanych z SOGIESC organy mogą opracowywać statystyki na podstawie następujących zmiennych:

- **SOGIESC jako podstawa wniosku o udzielenie azylu** – dane mogą być zbierane jako podkategoria szerszej kategorii „szczególna grupa społeczna”, jeśli dany wniosek oparto właśnie na tej podstawie;
- **inne podstawy** istotne dla tego samego wniosku – dane te mogą pomóc w ustaleniu znaczenia wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej opartych na wielu podstawach;
- **dane** odzwierciedlające liczbę osób o określonych: **a) orientacji seksualnej, b) tożsamości i ekspresji płciowej, c) cechach płciowych** – albo liczbę osób w **każdej z grup w ramach LGBTIQ**. Pozwala to na lepsze dostosowanie środków do szczególnych potrzeb w procedurze azylowej i w systemie przyjmowania oraz na analizę wyników rozpatrywania wniosków w odniesieniu do każdej z podgrup ⁽¹³³⁾;
- **kraj pochodzenia** (lub kraj poprzedniego zwykłego miejsca pobytu w przypadku osób bezpaństwowych) ⁽¹³⁴⁾;
- **wynik postępowania**: odmowa lub przyznanie ochrony, wraz z informacją o rodzaju przyznanego statusu lub **przyczynie odmowy** (np. brak wiarygodności, brak ryzyka prześladowania, możliwość ochrony wewnętrznej).

Gromadzenie tych danych może odbywać się na różnych etapach, w zależności od krajowego kontekstu:

- na etapie rejestracji wniosku;
- na etapie składania wniosku, co pozwoli to na analizę wyników tych wniosków, w tym prawdopodobieństwa uznania, proporcji różnych rozstrzygnięć, odsetka odwołań od decyzji negatywnych oraz prawdopodobieństwa uznania na każdym etapie odwoławczym;
- na etapie przesłuchania.

W tym celu organy krajowe mogą zaprojektować systemy informatyczne umożliwiające rejestrowanie wyżej wymienionych danych. Systemy te należy zaprojektować w sposób zapewniający odpowiednią ochronę danych, z uwzględnieniem szczególnie wrażliwego charakteru danych dotyczących SOGIESC, oraz gwarantujący, że wszelkie statystyki sporządzane na podstawie tych danych będą miały charakter nieosobowy i będą odpowiednio zdezagregowane.

⁽¹³³⁾ Co więcej, ograniczanie się do binarnego podejścia do płci w zbieraniu danych (np. przez rejestrowanie wyłącznie mężczyzn/kobiet) wyklucza inne tożsamości płciowe i ogranicza możliwości zapewnienia odpowiednich szczególnych gwarancji proceduralnych oraz warunków przyjmowania osobom uprawnionym, zgodnie z ich indywidualnymi potrzebami i cechami, w tym z ich SOGIESC (zob. także Ballin, S. i Manganini, I., „[Fixed Categories vs. Fluid Identities: How Are Queer Voices Silenced in the Theory and Practice of Asylum Law?](#)” [Szttywne kategorie a płynne tożsamości: w jaki sposób głosy osób queer są wyciszane w teorii i praktyce prawa azylowego], w: Losue, S., Truong, T.Q. i Vernon, P.L. (red.), *OxMo*, t. 11, nr 1, s. 20–28 (zwłaszcza s. 24–25).

⁽¹³⁴⁾ W odniesieniu do rejestrowania kraju pochodzenia warto zauważyć, że jeśli liczba danych jednostkowych jest zbyt mała i możliwa byłaby identyfikacja osób ubiegających się o ochronę, organy nie powinny gromadzić ani publikować takich danych statystycznych.

7.2. Sposoby przetwarzania danych dotyczących SOGIESC

Niektóre organy azylowe mogą nie przetwarzać statystyk dotyczących wniosków opartych na przesłankach związanych z SOGIESC z uwagi na kwestie poufności lub ochrony danych, często z powodu ograniczeń wynikających z krajowych lub unijnych ram prawnych. W niniejszej sekcji omówiono dwa procesy deidentyfikacji, które przynoszą wyraźne korzyści w zakresie ochrony podstawowego prawa do prywatności osób ubiegających się o ochronę: pseudonimizację i anonimizację. Anonimizacja powinna być preferowana, gdy jest to możliwe; jednak w sytuacjach, gdy nie da się jej zastosować, możliwe jest również zastosowanie pseudonimizacji. Oba procesy mogą być wdrażane w sposób szanujący prawa osób ubiegających się o ochronę oraz zgodnie z odpowiednimi przepisami prawa UE.

7.2.1. Pseudonimizacja

Zgodnie z ogólnym rozporządzeniem o ochronie danych osobowych (RODO) ⁽¹³⁵⁾, pseudonimizacja oznacza

„przetworzenie danych osobowych w taki sposób, by nie można ich było już przypisać konkretnej osobie, której dane dotyczą, bez użycia dodatkowych informacji, pod warunkiem że takie dodatkowe informacje są przechowywane osobno i są objęte środkami technicznymi i organizacyjnymi uniemożliwiającymi ich przypisanie zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osobie fizycznej”.

Przed zastosowaniem pseudonimizacji musi istnieć podstawa prawna umożliwiająca w ogóle przetwarzanie danych osobowych. W przypadku krajowych organów azylowych można powołać się na przykład na konieczność wykonania zadania w interesie publicznym (art. 6 ust. 1 lit. e RODO). Jednocześnie należy pamiętać, że dane te stanowią szczególną kategorię danych osobowych (tj. dane dotyczące tożsamości płciowej lub orientacji seksualnej danej osoby). W związku z tym musi zostać spełniony również warunek określony w art. 9 RODO. Artykuł ten odnosi się do przypadków, w których przetwarzanie takich danych jest dopuszczalne

„ze względów związanych z ważnym interesem publicznym, na podstawie prawa Unii lub prawa państwa członkowskiego, które są proporcjonalne do wyznaczonego celu, nie naruszają istoty prawa do ochrony danych i przewidują odpowiednie i konkretne środki ochrony praw podstawowych i interesów osoby, której dane dotyczą ⁽¹³⁶⁾”,

oraz w których przetwarzanie

„jest niezbędne do celów archiwalnych w interesie publicznym, do celów badań naukowych lub historycznych lub do celów statystycznych (...), które są proporcjonalne do wyznaczonego celu, nie naruszają istoty prawa do ochrony danych i przewidują odpowiednie i konkretne środki ochrony praw podstawowych i interesów osoby, której dane dotyczą ⁽¹³⁷⁾”.

⁽¹³⁵⁾ Art. 4 ust. 5 [Parlamentu Europejskiego i Rady \(UE\) 2016/679](#) z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (Dz.U. L 119 z 4.5.2016).

⁽¹³⁶⁾ Art. 9 ust. 2 lit. g) RODO.

⁽¹³⁷⁾ Art. 9 ust. 2 lit. j) RODO.

Należy również zaznaczyć, że przetwarzanie danych do celów statystycznych może podlegać szczególnym zasadom ustanowionym w prawie krajowym państwa członkowskiego (zob. art. 89 RODO). Dlatego organy azylowe powinny współpracować z odpowiednimi organami na szczeblu krajowym (np. krajowym organem ochrony danych osobowych), aby ustalić, czy istnieją określone przepisy regulujące te kwestie.

Do zapamiętania

- Przetwarzanie danych dotyczących wniosków opartych na przesłankach związanych z SOGIESC powinno odbywać się zgodnie z obowiązującymi ramami prawnymi, w sposób proporcjonalny do wyznaczonego celu, nie naruszać istoty prawa do ochrony danych i przewidywać odpowiednie i konkretne środki ochrony praw podstawowych i interesów osoby, której dane dotyczą (art. 9 ust. 2 lit. g) RODO).
- Krajowe organy azylowe (organy rozstrzygające) powinny koordynować działania i konsultować się z odpowiednimi organami krajowymi, aby ustalić, czy istnieją szczególne przepisy krajowe lub regulacje mające zastosowanie do przetwarzania danych do celów statystycznych.

7.2.2. Anonimizacja

Dane zanonimizowane (anonimowe) to dane, które zostały całkowicie pozbawione powiązania z pierwotnym podmiotem danych. W przeciwieństwie do danych pseudonimowych danych anonimowych nie można odwrócić ani ponownie połączyć z konkretną osobą. Anonimizacja oznacza całkowite usunięcie elementów umożliwiających identyfikację osoby, dzięki czemu takie dane mogą być wykorzystywane z większą swobodą.

Najbardziej praktyczną i użyteczną formą danych anonimowych, które można wykorzystać w odniesieniu do wniosków opartych na przesłankach związanych z SOGIESC, są **dane statystyczne w postaci zagregowanej** ⁽¹³⁸⁾ dotyczące SOGIESC ⁽¹³⁹⁾.

⁽¹³⁸⁾ Agregacja to metoda grupowania osób z innymi osobami, które dzielą określone cechy danych osobowych, przy jednoczesnym usunięciu niektórych cech identyfikacyjnych.

⁽¹³⁹⁾ Poza UE na przykład brytyjskie organy azylowe od 2017 r. opracowują zagregowane statystyki dotyczące wniosków o udzielenie azylu opartych na orientacji seksualnej. Dane za 2022 r. można znaleźć w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Zjednoczonego Królestwa, „[Asylum claims on the basis of sexual orientation 2022](#)” [Wnioski o udzielenie azylu ze względu na orientację seksualną za 2022 r.], aktualizacja z 14 listopada 2023 r. Zob. również: House of Commons, Women and Equalities Committee, [Equality and the UK asylum process, Fourth Report of Session 2022–23](#), Conclusions and Recommendations: Recommendation 2 [Izba Gmin, Komisja ds. Kobiet i Równości, „Równość a proces azylowy w Zjednoczonym Królestwie”, czwarty raport z sesji 2022–2023, Wnioski i zalecenia: Zalecenie 2], 27 czerwca 2023 r., s. 71: „Statystyka eksperymentalna dotycząca wniosków opartych na orientacji seksualnej to dobry początek i z zadowoleniem przyjmujemy zamiar Ministerstwa Spraw Wewnętrznych [Home Office], by zwiększyć zakres gromadzenia danych dotyczących cech chronionych oraz podstaw ochrony przewidzianych w konwencji ONZ. Gromadzenie danych i przejrzystość to pierwszy, niezbędny krok, aby możliwe było zidentyfikowanie i wyeliminowanie nierówności w procedurze. Zalecamy, aby Ministerstwo Spraw Wewnętrznych gromadziło i publikowało dane dotyczące wniosków, decyzji w pierwszej instancji, odwołań i wyników końcowych, z podziałem na: podstawę ochrony zgodnie z Konwencją ONZ; informację, czy wniosek dotyczył przemocy seksualnej i ze względu na płeć lub innych form nadużyć; oraz cechy chronione osób ubiegających się o ochronę”.

Danych anonimowych nie można wykorzystać, jeśli zachodzi potrzeba ich późniejszego powiązania z konkretną osobą. Dane anonimowe nie są już uznawane za dane osobowe i w związku z tym nie podlegają przepisom RODO.

Z tego względu zaleca się, aby organy krajowe wybierały ten rodzaj dezidentyfikacji (anonimizację zamiast pseudonimizacji), aby uniknąć ograniczeń lub trudności związanych z przestrzeganiem przepisów RODO.

Praktyki państwowe ⁽¹⁴⁰⁾

Belgia jest jedynym obecnym państwem członkowskim UE, które ma doświadczenie w opracowywaniu statystyk dotyczących wniosków opartych na przesłankach związanych z SOGIESC, lecz aktualnie nie publikuje już takich danych. **Norwegia** również w przeszłości prowadziła ręczne zestawienia wniosków opartych na przesłankach związanych z SOGIESC do celów statystycznych ⁽¹⁴¹⁾.

Zjednoczone Królestwo jest jedynym (nienależącym do UE) krajem europejskim, który opracowuje statystyki dotyczące wniosków opartych na przesłankach związanych z SOGIESC, nawet jeśli mają one charakter eksperymentalny i ograniczają się do orientacji seksualnej.

W niektórych krajach pozaeuropejskich, takich jak **Kanada**, możliwe jest również opracowywanie statystyk dotyczących wyników różnych typów niepublikowanych wniosków o nadanie statusu uchodźcy na podstawie danych udostępnionych przez Kanadyjską Radę ds. Imigracji i Uchodźców ⁽¹⁴²⁾. Obejmuje to podział danych na kategorie, takie jak poglądy polityczne, płeć, orientacja seksualna, religia, rasa i pochodzenie etniczne.

Uwaga dotycząca praktyki UNHCR

UNHCR opracował i stosuje własny system rejestracji i zarządzania tożsamością (proGres), a także odpowiednie wytyczne dotyczące rejestracji, które, między innymi, ułatwiają rejestrowanie informacji istotnych z punktu widzenia niektórych aspektów SOGIESC, relacji między osobami tej samej płci oraz szczególnych potrzeb w zakresie ochrony, na podstawie dobrowolnego ujawnienia tych informacji i świadomej zgody danej osoby ⁽¹⁴³⁾.

⁽¹⁴⁰⁾ FRA, [Current migration situation in the EU: Lesbian, gay, bisexual, transgender and intersex asylum seekers](#) [Obecna sytuacja migracyjna w UE: osoby ubiegające się o azyl będące lesbijkami, gejami, osobami biseksualnymi, transpłciowymi i interseksualnymi], sprawozdanie miesięczne, marzec 2017 r., s. 3, podaje, że „dane dotyczące podstaw, na jakich składane są wnioski o udzielenie azylu, nie są na ogół rejestrowane (przez państwa członkowskie)”. Sprawozdanie zawiera tabelę z danymi liczbowymi dotyczącymi osób ubiegających się o ochronę, których wnioski były powiązane z orientacją seksualną lub tożsamością płciową w 2016 r., przekazanych przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego i obejmujących 14 państw członkowskich (tabela 1). Liczby te są istotne, mimo że mają jedynie charakter szacunkowy i nie odzwierciedlają rzeczywistej liczby wniosków opartych na przesłankach związanych z SOGIESC złożonych w tych krajach.

⁽¹⁴¹⁾ W sprawie informacji statystycznych dotyczących wniosków opartych na przesłankach związanych z SOGIESC w Europie, zob. Europejska Sieć Migracyjna, „[Ad Hoc query on NL AHQ on national asylum policies regarding LGBT-asylum seekers](#)” [Zapytanie *ad hoc* dotyczące polityk azylowych wobec osób LGBTI w państwach członkowskich, zgłoszone przez Niderlandy], zapytanie z maja 2016 r.

⁽¹⁴²⁾ Rehaag, S., [Claim Types in Canada's Refugee Determination System: An Empirical Snapshot \(2013–2021\)](#) [Typy wniosków w kanadyjskim systemie rozpatrywania spraw uchodźczych: migawka empiryczna (2013–2021)], Refugee Law Lab Working Paper, 29 stycznia 2023 r.

⁽¹⁴³⁾ UNHCR, [Protecting LGBTIQ+ people in situations of forced displacement: A Stocktaking on UNHCR progress since the 2021 Roundtable](#) [Ochrona osób LGBTIQ+ w sytuacjach przymusowego przesiedlenia: Podsumowanie postępów UNHCR od czasu okrągłego stołu w 2021 r.], czerwiec 2023 r., sekcja 3.3. Rejestracja i bezpieczne gromadzenie danych.

Przydatna publikacja

International Recommendations on Refugee Statistics [Międzynarodowe zalecenia dotyczące statystyk na temat uchodźców] to podręcznik opracowany przez grupę ekspertów ds. statystyk dotyczących uchodźców i osób wewnętrznie przesiedlonych, złożoną z przedstawicieli organów krajowych oraz odpowiednich organizacji międzynarodowych i regionalnych zajmujących się statystykami dotyczącymi przymusowych przesiedleń, w tym EUAA. Zawiera zestaw szczegółowych zaleceń, które państwa i organizacje międzynarodowe mogą stosować w celu poprawy zbierania, zestawiania, dezagregacji, raportowania i ogólnej jakości statystyk dotyczących przymusowo przesiedlonych osób. Zalecenia mają na celu poprawę krajowych statystyk dotyczących liczby, przepływów i cech populacji uchodźców oraz populacji powiązanych z uchodźcami, a także zwiększenie ich porównywalności na poziomie międzynarodowym ⁽¹⁴⁴⁾.

Kwestie do rozważenia (dla członków kadry kierowniczej i decydentów)

- Czy mój zespół/moje służby przetwarzają dane dotyczące SOGIESC na potrzeby oceny wniosków, w tym przyczyn ich odrzucenia lub akceptacji?
- Jeśli nie, czy możemy zacząć to robić? Jakie zmiany w naszych systemach technologii informacyjno-komunikacyjnych byłyby konieczne? Jakie podmioty należy zaangażować, aby wprowadzić te zmiany?
- Czy projektując infrastrukturę do przetwarzania danych dotyczących procedur azylowych i podejmowania decyzji w sprawie wniosków opartych na przesłankach związanych z SOGIESC, uwzględniono obowiązujące przepisy prawa?

⁽¹⁴⁴⁾ Grupa ekspertów ds. statystyk dotyczących uchodźców i osób wewnętrznie przesiedlonych, [International Recommendations on Refugee Statistics](#) [Międzynarodowe zalecenia dotyczące statystyk na temat uchodźców], marzec 2018 r.

Zeskanuj, aby otrzymać dostęp do wszystkich części tego praktycznego poradnika

Urząd Publikacji
Unii Europejskiej

